REJSTŘÍK

K IX. ROČNÍKU „NAŠÍ ŘEČI“.

SESTAVIL Dr. AL. ZÍSKAL.

*

Slova a rčení chybná jsou vytištěna písmem proloženým. Číslice s hvězdičkami značí stránky, kde je o věci výklad obšírnější.

ZKRÁCENINY:

a p. = a podobně
amer. = americký
angl. = anglicky, anglický
arab. = arabsky, arabský
arch. = archaisticky, po staru
atd. = a tak dále
č. = číslo
Čelak. = Čelakovský
čes., češ. = česky, český, čeština
dial. = dialekticky, dialektický
Dobr. = Dobrovský
dok. = dokonavý
franc. = francouzsky, francouzský
galic. = galicismus
han. = hanácky, hanácký
hebr. = hebrejsky, hebrejský
jedn. = jednotný
jihoč. = jihočesky, jihočeský
jm. = jméno
Jungm. = Jungmann
kelt. = keltsky, keltský
Kom. = Komenský
l. = lépe
laš. = lašsky, lašský
lat. = latinsky, latinský
lid. = lidově, lidový výraz
m. = místo
maď. = maďarsky, maďarský
míst. = místní
mn. = množný
mor. = moravský
muž. = mužský
n. = nebo; (za číslicí) a následující
nář. = nářečí
nč. = novočesky, novočeský, nová čeština
nedok. = nedokonavý
něm. = německy, německý
nespr. = nesprávně
ob. = obecný, obecně
obyč. = obyčejný, obyčejně
os. = osoba
p. = pád
Pal. = Palacký
pod. = podobně
podst. = podstatný
pol. = polsky, polský
pomn. = pomnožný
př. = příklad
předl. = předložka
přen. = přenesený, v přeneseném významu
příč. = příčestí
příd. = přídavný

příjm. = příjmení
příp. = přípona
pův. = původně, původní
r. = rod
řec. = řecky, řecký
rus. = rusky, ruský
slov. = sloveso
slovan. = slovanský
slven. = slovensky, slovenský
spis. = spisovný, v spisovném jazyku
spr. = správně
sr. = srovnej
srb. = srbsky, srbský
stč. = staročesky, staročeský, stará čeština
stř. = střední
t. = totiž
t. j. = to jest
v. = viz
val. = valašský
vl. = vlastně

A

A sice, spr. a to 123
-a-, -á- (-ja-, -já-) nepřehlasované v mor. a slven. nářečích 306, 307; -a- v jihoč. nář. za spis. e (čalo, včala) 301; -a- za spis. ů v středoslven. nář. 308;
-ä- za a z ę po retnicích v středoslven. nář. (mäkký) 307; ä dlouhé v středoslven. nář. 308
-a, příp. jmenná muž.: Hebra, 3. p. Hebrovi (nespr. Hebraovi) 217; Frabša, 2. p. Frabši 27; Tunya, 4. p. Tunyu, nespr. Tunya 271; -a, příp. 2. p. jdn. podst. jmen vzoru dub v mor.-čes. nář. 303
-á, příp. 1. p. mn. stř. v stř. slven. (slová) 307; -á, příp. 3. mn. sloves v mor.-slven. nář. (ležá) 305
abeceda 27
abusio, lat. (= zneužití) 34 (v. katachrése)
aby; odešla, aby se nevrátila, spr. a už se nevrátila, odešla navždy 280; aby jste, spr. abyste 205; abych, abychom, dial. ach, achme, jách (= já bych), dych (= kdybych), mychme (= my bychom), žechme (= že bychom) 302, 303; než aby v. než.
aeroplán, v amer. češ. érplejn 238
aféra 238
ach, achme v. aby
ai ve franc. značí e 56
-aj- za spis. ej. v mor. a slven. nář. (daj) 305, 307
-aj, příp. 3. mn. v mor.-čes. nář. za spis. -ají 303
ajbiš, ob. = ibišek 85 (v. alviš)
ajskrim (ice-cream), v amer. češ. = zmrzlina 239
-ák, příp. jmenná (slaňák) 94; -ák m. cizího -át (literát — literák) 115
akusativ; akus. mn. o- kmenů v středoč., mor.-čes. a českomor. nář. se rovná 1. mn. (udělají z nás mrzáci) 300, 302, 303; ‚to si vážím, cením stovku' podle ‚to stojí stovku' 227; akus. časový na ot. kde?: ten den, tu neděli a p. 30 (v. genitiv); akus. nespr. v. zabrániti, převládati, hráti, kousati
Albertus v. Aleš
album; do alba, v albech (podle město) 158
ale; stává zprav. na začátku 30; ale v stč. = aspoň, bývalo ve větě 31
Aleš, os. jm. = Albertus, Alois, Alexander 46, 86
Alexander v. Aleš
alkohol, 2. p. -u 248
Alois v. Aleš
alpinismus, alpinista, z franc. alpinisme, alpiniste; ne alpismus, alpista 125
Alsasko, jm. míst., již u Jungm. Alsacia, alsacký (alzacký), Alsačík, Alsačanka 25 (v. Elsasy)
alternace = střídání tepla a zimy v horečce, z lat. alternatio 85
alternativa, z franc. alternative 85
altruismus, z franc. autrui (lat. alter), podle egoismus 85
aludel = nádoba k sublimování, z arab. al- utal 85
aluminium, z lat. alumen = kamenec 85
alumnát, z něm. podst. jm. Alumnat a to z lat. alumnus 85
alura, z franc. l'allure (sloveso aller) 85

aluse, z lat. allusio (alludere) 85
Aluš, Aluše, stč. os. jm., z Albertus, Alberta, Albertina, pak i Albína, Alžběta 85
aluviální, z lat. alluvium 85
alvar, stč. = latinská mluvnice podle gramatika Em. Alvara 85
alveolární hlásky (d, t, n,), z lat. alveolus = korýtko, zubní lůžko 85
Alvík, Alvín, os. jm., domácký tvar os. jm. Albín 85
alviš, val. = ibišek, z něm. Eibisch 85
Alžběta, os. jm., z hebr. Elišabat 85
Amadeus, os. jm., z ama Deum 243
amalgám n. amalgama, z řec. malagma a arab. členu al 243
Amalie, jm. os., z germ. = Bojovná, Čilá 243
Amandus, os. jm., z lat. amare 243
amant = milenec, z franc. amant 243
amanuensis = přiručí u advokáta, v knihovně a p., z lat. a manu 243
amarant = laskavec, z řec. amarantos, nezmarný 243
amatér, z franc. amateur (lat. amator) 243
amazona, žen. jezdecký oblek, podle Amazon, Amazonek 243
ambaláž, obal, z franc. emballage 243
ambice, ctižádost, z lat. ambitio 243
ambit, ochoz, z lat. ambitus 243
ambo (v loterii), z lat. ambo, obě; přišlo z Italie, jakož i ambosolo 243
ambra, z arab. anbar, vorvaň 243
ambroň, strom ambrou zavánějící 243
ambretka, hruška s vonnou šťávou, z franc. ambrette 243
ambrosie, pokrm řec. bohů, z řec. ambrotos, nesmrtelný 243
Ambrož, jm. os., z lat. Ambrosius (srov. ambrosie) 243
ambulance, pohyblivá voj. nemocnice: ambulantní, pojíždějící, stěhující se, z lat. ambulare 243
ambulatorium, lékařský ústav, kam nemocní docházejí 243
ameliorace, zlepšení, z lat. melior, lepší 244
amen, hebr. = skutečně 244
Amerika, jm. míst., po Amerigovi Vespuccim 244
amerikanism, spr. amerikanismus 79 (v. i -ism)
amerikanisovati 240
ametyst, z řec. amethystos = opilství zabraňující 244
-ami, příp. instrum. mn. v stř. slven. za spis. -y, -i 308
amoletka; kam se vineš, amoletko? argot 74
an 38, 47
-an, příp. jmenná, 1. mn. -ané: Číňané, nespr. Číňani 270
analogie zvratná (i-u, í-ie: ťusúc, piesmo) 40, 42, 49, 55
analysování n. analysa 220
analysovati 220
anamnéza 180
Anastazie, jm. os. 94
Anda, jm. os. 62
anděl; 3. p. v ob. anděli, spis. andělu, anděle 248
anebo; zdali byly splněny anebo nebyly, spr. či, čili 122
anglicismus; hostitelka pravila s anglicismem 277
anglosaský; anglosasští, spr. anglosaští 181
aniž by; otrávíme je, aniž by si toho byli vědomi, spr. aniž si budou; pokračuje, aniž by si toho všímal, spr. nevšímaje si 278
-ánka, příp. dial. m. -énka: zelánka-zelénka, sukánka-sukénka, sukýnka 127
anthropopithek 14
antropologie 180
aparát 77
Apoleňák, muž. příjm. 62
-ar-, dial. v. r
-árna, příp. jmen jako kovárna a p. 255
artikul; arch. čtyři artikule pražské, nč. artikul, artikulu 248
artismus 79
-ata (-jata), příp. os. jmen Kojata, Zvířata a p. 32
atd.; stojí-li na konci věty, je druhá tečka zbytečná 27
au přešlo v ou; v písmě však se drží déle jako značka pro ou (i daufati m. doufati) 56
aufdrukar, jihoč. = tiskař 85
Aulický, Oulický, Úlický, příjm. = kdo bydlíval v ulici 188
autogaráž 216
automobil, v amer. češ. otomobil 238

automobilka 256
autoolej 216
avšak 30
až na; četl až na konec = až do konce; nespr. ve významu ‚konec vyjímajíc, kromě konce' 178, 87

B

b dial. za spis. p (tena = pěna) 301; b znělé na konci slov, dial. 302-304
Babák, příjm. 62
baignoir 247
balbous 102 (v. i -ous)
ballada, spr. balada 77
banální, z franc. banal 115
Banville, příjm., 2. p. Banvilla 77
barna, stodola, v amer. češ. z angl. barn; žen. r. podle stodola 242
barokní = co upomíná na sloh barokový přeplněností 120
barokový = co pochází z doby baroka anebo co má jeho význačné vlastnosti 120
basa; býti v base, přijíti do basy, dostati basu, dáti do basy (franc. mettre au violon), asi ze rčení: jdi na basu (m. housličky — druh mučidla) 73 n.*
Baskijec, jm. nár., spr. Bask 270
baštecký, stč. = kdo hlídal bašty 189 (v. -ecký)
baterie; v září elektrických baterií, nespr. 155
Baudelaire, příjm.; 4. p. Baudelaira 77
Bauše, příjm. = vl. Bouše, Bohuše 298; 2. p. Bauše n. Baušeho 219 (v. -e a pravopis)
bavlna, podle něm. baum-wolle 286
bdělý 105
bedro; kalich hořkosti vložený na měčí bedra, nespr. metaf. 33, 37
běhutý 248 (v. -utý)
Bechyně, příjm., 2. p. Bechyně, 3. p. Bechyňovi 181
békovat, béknout = hýbat, hnout něčím dozadu, v amer. češ. z angl. to back 242
bělořit, jm. ptáka u Klareta 173, 174
běloruký, nč. 174
bém, pruský desítifenik 132
Beneke, příjm., 2. p. Beneka n. Benekeho 181
bepta, stč. 53
beran (přezdívka evangelíkům) 57
berčí, stč. = kdo bere (vybírá daně) 165
berline, franc. 129, 133
Beskydy, jm. míst., pol. Beskid 27
Běták, muž. příjm. 62
betl; hráti betla 216
bez; káva, čaj bez (t. j. pěny, rumu) 125 (v. i předložky)
bezesporný; bezespornou volnost, l. proti níž by nikdo nic neměl 153
bezhlesý; bezhlesá matka, strojené, l. mlčící 153
bezjiskrý; bezjiskré oči, strojené 153
bezprostředně; vzdělání jde u Francouzů bezprostředně do celé osobnosti, spr. hned, rovnou 81
beztak, spr. beztoho 153
bezúspěšně, spr. bez úspěchu, marně 153
bezútěšné postavení, spr. neutěšené, beznadějné 81
bih, laš. = běh 306
bílobílý (pláň sněhová) = naprosto bílý; bílobílý signálový terč = na obou stranách bílý (sr. červenobílý) 311
Bílá hora, jm. kopce, Bílá Hora, jm. osady 218
bínze, bob, v amer. češ., z angl. um. beans 241
biopředstavení 216
-bja- v českomor. nář. (říbjata = hříbata) 302
Blanensko, jm. míst. 288
blanenský (= kdo je z Blanska), z pobočního názvu Blanná n. Blanné 89
Blansko, jm. míst. 89
blatouch, z bláto 102; blaťouch m. blatouch 102 (v. t-ť, -ouch)
blekbólovat, nechat propadnout při volbě, v amer. češ., z blackball = černá kulička 242
Blíževedly, Blízvedly, jm. míst. 100
blížiti se čemu (jen ve smyslu přeneseném), jinak b. se k čemu 88

Bloudilka, jm. míst. 108
bludařství = bloudění u víře; bloudění v hodnotách života, spr. mýlení 155
blůza, spr. bluza 56
bluzokalhota, bluzokalhotový 12 n.*
blýskati očima, zbraní; blýskati se (oči, meče a p.); blýská i blýská se (o blýskavici) 31
Bodzęta, jm. os. pol. 193
Boguchval, jm. os. pol. 193
bohaprázdný 234
bohemismy v praž. němčině 11 n.
Bohuše v. Bauše
bojovati pro něco; jiné je o něco 281
bole- (= více), v os. jménech 94
Boleslav, muž. os. jm. a žen. míst. jm. 94, 159
Boleslava, jm. míst. dial. 159
bolesť, spr. bolest 205
bolestný = bolest působící (ne trpící); bolestné tělo lodníka, spr. bolavé 276
bor 288
bordeaux (nesklonné) = bourdeauxské víno 239
boři- (= bojovati), v os. jm. jako Bořivoj, stejně něm. gunt: Gűnther 94
Bořivoj, os. jm. 94
bota; v botech, spr. botách 206
Bouřilka, jm. míst. 108
Bouše v. Bauše
boží 163 (v. -í)
Božka, muž. příjm. 62
brada; Jan Železná brada, jm. os. 172
Bradáček, stč. os. jm., jindy Železná brada 172
brádka; Kozí brádka, příjmení Budovcovo 172
brandy, náhrada za koňak 26
braun šaty 240
braunový 240
brepta, stč. 53
bráti; bráti v úvahu vlastnosti čtverého druhu (in Betracht nehmen), spr. míti na zřeteli 179; podíl bráti na čem, spr. míti podíl, účast 80, 12
bratrch, dial. 95 (v. -ch)
brčeti 72
břeh; 6. p. stč. na břězě, nč. na břehu 192 (v. lokál)
břeti-, pův. břěci- (= zvučeti) v. os. jm. 94
Břetislav, os. jm. 94
břidilství 313
Břichel; Pavel Břichel, jm. os., jinde Pavel Puol břichle 172
Břicho, Bříško, jm. os. 172
brnčeti 72 (v. -n-)
brněnský, spr., z podst. jm. Brněnín, mn. Brněné, později Brňané 88
břoch, han. = břicho 303
brožura, za franc. brochure 247
brožůrka, spr. brožurka 56
bručeti (něm. brummen) = býti ve vězení; vzniklo ze rčení ‚dostati basu' 73 n.*
břuch, han. = břicho 303
Brunetière, příjm., 4. p. Brunetièra 77
Brunvál, název lesa u Divák 236
Břvany, Břve, Brzvany, Brzve, jm. míst. 258 (v. VI. 236)
Brzorád, příjm. 253
budka 91
budějický, budějovický, budějovský, z míst. jm. Budějice, Budějovice = osada lidí Budějových = Budivojových 89
Budislav, jm. míst 160
budiž k ničemu 203
budoár 247
bukáč, bukál = zvl. hudební nástroj koledujících dětí 72 n.
bukel = bukál 72
bul v. býti
Buláci 302
bunkač = vězení; z podst. jm. bukáč 72 n.*, 288
bunkel, val. = vězení; z podst. jm. bukál 72 n.*; není z něm. dunkel 288
bůvol, spr. buvol 56
bydlo; 2. mn. stč. bydl, nč. bydel 100
Bylnice, jm. míst. 285
bylý 105
byt — byť 63
býti; 1. jedn. dial. su, som, sem, sim, 3. mn. sú, jesú, sa, příč. dial. bul 301, 302, 303, 306, 307, 308; mého údivu nebylo konce, spr. mému údivu 274
bzučeti 72
bzunčeti, dial. 72 (v. -n-)

C

c dial. za spis. t' (chycte, placte, vracte; cichý; cežky a j.) 302, 303, 304, 306, 307, 308
cancal 106
Carlyleův, spr. Carlylův 77
ceniti si draho, lacino, zač, nač, ale také co 227
Cerekvice Dobšova, jm. míst. = Horní Cerekvice 285
cesta; vítr odvál sníh s cesty; sešel s pravé cesty (i přenes.); ale: vracíme se z cesty, píšeme z cesty 288
cesura a její důležitost ve verši 283
-cí, příp. příd. jmen, jež má význam činný i trpný (prací, tahací, foukací, vázací) 220
cihelna 255
cíl, z něm. 8 n.*; k tomu cíli, spr. 10
cisterna, 2. mn. cisteren 127
civeť, civieť, slven. = scházeti na těle 89
civěti = nečinně seděti, meškati kde, hleděti bez zájmu do prázdna 89, 155
civieť v. civeť
cizí jména něm. na -er, -el: Weber, Webera, spr. Webra, Hegel, Hegela, spr. Hegla, Häckel, Häckela, spr. Häckla; něm. a franc. na -e: Heine, 2. p. Heina n. Heineho, 3. p. Heinovi atd., podobně Rathe, Milde, Haufe, Locke, Beneke 181; jména cizí složená: oči Gregory Landa, spr. Gregoryho 271
co s význ. ‚kolik, pokud': co já vím, co já jsem v Praze 25; ‚co možná', z plnějšího ‚co je možná' 25; co do (z ‚co je do...') = co se týká; výraz novější, asi z pol. 25 (v. do)
coul (pův. půl coule, dva coule), dnes 2. p. coulu, 3., 6. p. coulu 248
což; učitel je věčně poručníkován, při čemž, spr. a při tom; je v něm mnoho imitace, pročež, spr. a proto; bývá krátká přednáška, k čemuž se připojí, spr. a k tomu... 185
cpáti; rozk. cpi, cpěte, nespr. cpete 207
ctnost; první ctností písma je..., spr. předností 122
curdík v. surdík
Cyril, os. jm., z řec Kyrillos 94
Czasław, pol. os. jm. 193
Czesław, pol. os. jm. 195
Czesławice, pol. míst. jm. 195
Czestek, pol. os. jm. 193, 195
Częstek, pol. os. jm. 195
Czestkowo, pol. míst. jm. 195

Č

č dial. za spis. t' 308
č bývá psáno v 16. st. tč; podle krtčí (vysl. krčí) píše se i nětčí, životčích, větčí 166
Čachbor, os. jm. 196
Čachov v. Čechov
Čachovice v. Čechovice
Čachtice v. Čechtice
Čajtice v. Čechtice
čalo, dial. 301
čamovat, chytat ryby na vnadu, v amer. češ., z angl. to chum 242
čapěť, čapiť sa, čapnúť, mor. = seděť, sednout na bobku 100
čárka; kdy se píše 27
čas; svého času = za svého času, v své době; svého času se rozvířil boj (seiner Zeit), spr. před nějakým časem a p. 179; teď není čas (= vhodný čas), teď není času (= není kdy) 207; zub času 37 (v. zub)
Čáslav, jm. míst., 2. p. Čáslavě nebo Čáslavi 159, 195
Čáslav, os. jm. 194, 195 n.*
Čáslavky, jm. míst. 195
Částek, jm. os. 195
Částkovice, jm. míst. 195
Čech, jm. nár., podle Prusíka z Čsta, Česta, zakladatele děděiny Čstinaves, Ctiněves 193 n.*, 196; v pol. Czech, jm. os., zkratka jména Czesław n. Czestek 196; nom. mn. slven. Česi 308

Čechbořice, jm. míst. 196
Čechov, Čachov, jm. míst. 196
Čechovice, Čachovice, jm. míst. 196
Čechtice, Čachtice, na Slovensku Čajtice, jm. míst. 196
Čechůvky, jm. míst. 196
Čechy, jm. míst. 196
Černínové z Chudenic 117
černobýl 174
červ; červ svědomí pozvedá hlasu svého, pomích. metafora 37
červenka = červená nemoc 255
červenobílý 311
československý 14
český 14; z podstat.: dva česká = dva české groše 134
česnečka, česneková polévka 255
či, čili; pratikule tázací, v nč. zpravidla jen v otázkách rozlučovacích (já či ty? mám či nemám?), zvl. schází-li první člen (či bych se mýlil?); nespr. m. neboli, jež je sice staré, ale nedoporučuje se 90; chléb či sousto chleba, spr. nebo (aspoň) sousto 152; na výchově záleží, které vlohy se vyvinou, či co se z člověka stane (nejasné), l. neboli 188; důvod či záminka, spr. nebo, neboli 80; pedagogika pokusná či experimentální, spr. neboli 188; nesmějí býti ani velké, ani malé, čili mají býti v pěkném poměru, spr. neboli 122
-čí, příp. jmen činitelských (deverbativ) jako krajčí, mluvčí, lovčí, výběrčí, složených z příp. -ec + 'ja 164 n.
čiara, slven. = čára 307
číhalka, jm. míst. 108
čil, čilka v. fčel
čili v. či
Číňan, jm. nár.; Čínani, spr. Číňané 270
činiti; ani literáti nečiní zvláštních výjimek, spr. nejsou výminkami; nečiniti výjimek = nikoho nevyjímati 81; učitel by měl činěn býti zodpověden, spr. odpovědným 184
činný; činny nespr. 181
čiročirý 311
číslo; jeden z nich měl zářivé oko, spr. oči; myši pižmové jsou šedé, s krátkým uchem, se zdviženým ocáskem, spr. ušima, ocásky 275
číslovka; po 30ti letech, spr. po 30 letech; válka 30tiletá, spr. třicítiletá 25; 24 chovanci, spr. čtyřiadvacet chovanců; 104 škol, spr. 104 školy 182; pěší pluk 21 (jedenadvacet), spr. 21. (jedenadvacátý) pěší pluk m. (když je toho třeba) pěší pluk jedenadvacátý 249, 286
čistcový, stč. z čistec (očistec) 164 (v. -ový, -ný)
čitelný; písmo je těžko čitelné, spr. těžko se čte 123
člověčí 163 (v. -í)
čmoud, z pův. smoud 30
čmouha n. šmouha, ze stč. smúha 30 (v. sm-)
črnohlávek 174

D

d, ď na konci bývá dial. znělé 302, 303, 301; d dial. za spis. ď (dedyna) 306; d dial. za spis. b (holoude = holoubě) 301; ď dial. za spis. z (hádět) 302, 303
Dačičtí z Heslova 117
dále 291
daleko větší, spr., ale daleká většina, spr. valná 187; toto ponětí není daleko tomuto určení cíle, spr. od tohoto n. tohoto 184
Dante, příjm., 2. p. Dantea, spr. Danta 77
darmo 299
dáti výrazu své radosti (podle dodati), spr. výraz 273; dám si říci (= poslechnu, svolím, upokojím se a p.), spr. 25
dativ pouhý místo předložkové vazby dial.: di, Aninko, strejčkoj (= k strýčkovi) 267; dativ sdílnosti u přísudku (ať mi tam nechodíš!) 190; dativ přisvojovací (vzkřiešenie mrtvým) stával před podst. jménem jako gen., ale už v raných památkách je za podst. jménem

68; dat. jdn. žen. v stř. slven. nemá změny k v c, h v z, ch v š (ruke, nohe, streche) 308; dativ jdn. dial. -oj m. spis. -ovi 302, 303; dativ mn. dial. na -om (chlapom) a -um (holubum) 301, 302, 303, 304, 305
daunovat, sraziti, posunouti dolů, v amer. češ., z angl. to down 242
David, os. jm.; honiti Davida, slovní hříčka m. dáviti 26
dáviti, mor. = tisknouti 85
debata (debate), v amer. češ. dybejt 238
debatovati, v amer. češ. dybejtovat 238
dědek 51
dedyna (= dědina), dial. 306
degatní 313
délka v. kvantita
deň, dial. = deu 304
děsný 312
dietěcí, stč. 163 (v. -í)
Dietrich, něm. os. jm., z Diet (sthn. diot, sr. naše pluk) + rich 94
disponování, je jiné než disposice 220
disponovati, předisponovati 220
disposice 219
dík; dík svého zdomácnění, spr. při svém zdomácnění 81
dílna 254
Dinko, os. jm. srb., z Domenico 61
dítě 23; ten zákon je mrtvě narozené dítě, které se k nám zaběhlo a zbahnilo (popletená metafora) 37
Diváky, jm. míst., snad od diviak = divoký kanec 236
divous 102 (v. -ous)
dle, papírové slovo, l. podle 79, 274
dlíti; dlí v pokoji, spr. je 215
dloužení dial.; v jihoč. káše, douha (= duha), rejba, pína (= pěna), chláp a j. 301; v han. vulál, vzál, tá (= to), tó (= tu) 304; v mor.-slven. nář před j (kójit) 305; v záp. a stř. slven. v rozk. zp. (chráň) 307, 308; v 1. mn. (perá) a 2. mn. (hláv) v mor. a slven. nář. 306
dluh; v dluhu 192 (v. lokál)
dlužno říci, spr. třeba, nutno (rusismus) 80, 122
-dn- dial. za spis. nn (padna = panna) 301, 302
do; na označení vztahu (stč. takéžť jest i do uší = co se uší týče 25 (v. co do)
dob, han. = dub 303
Dobeslav (pol. Dobiesław), os. jm., strus. a stchorv. Doblislav, varianta jména Dobroslav 195
dobročínce, stč. = dobrodinec 216
dobrodenie, slven. 216
dobrodienie, stč., utvořeno podle dobrodience zkrácením před těžeslabičným n : dobrodiní 216
dobrodinca, slven., má ‚i' buď podle češ. nebo vlivem bývalého dobročinca 217
dobrodinec, pův. dobrodience, dobrodínce 216
dobrodiní m. dobrodění n. dobrodíní podle dobrodinec 217
Dobroch, os. jm., z Dobroslav 194
Dobroslav, Dobroslava, jm. os. 194
Dobroslavice, jm. míst. 194
Dobroš, Dobroše, jm. os. z Dobroslav 194
Dobroše, Dobrošov, Dobrošovice, jm. míst. 194
dobrozdání, spr. dobré zdání a ještě lépe posudek, úsudek 180
dobrý; za dobré býti s někým, spr. 32 (v. za)
dobytčí 166
dobýti; dobýti zlaté rouno, spr. zlatého rouna 274
docíliti krásy, spr. dosíci 123, 179
dodati čeho 273
Dodlák, muž. příjm. 62
dohnal 107
Dohnálek, příjm. 106
dochvilný 231
dojista 178
dojíti; zboží došlo, spr. 313
dokončovati; dokončují jídlo, spr. dojídají 277
Dokoupil, příjm. 106
Doláci 304
dole; tam dole (là bas) je obzor uzavřen modravou clonou, spr. tam vzadu, tam v dáli 280
Domarád, příjm. 101
domříti 231

domyslieť sa, slven.; on sa nedomyslel = nenapadlo ho, nepřišlo mu na mysl 19
domysliti sě čeho, stč. = dospěti k nějakému poznání n. úmyslu 19
domýšlať sa, slven. 19
donedávna, spr. do nedávna 181
doplněk; příd. jména v doplňku se vyrovnávají tvarem: byl hovorný a veselý (m. vesel) 27; instrum. doplňkový přes míru: vytknouti si úkolem, připadati komu úkolem, svěřovati komu co úkolem, míti obsahem, uznávati co cílem 184 (v. instrumentál)
doplniti mezeru svého vzdělání, spr. vyplniti n. doplniti své mezerovité vzdělání 188
dorůsti 231
dostati a obdržeti 128 (v. obdržeti)
dostáti; slibovali věci, kterým dostáti nemohli, spr. splniti; dostáti = státi, setrvati v čem do konce 187
dotisknouti 85
dotýkati se 182 (v. týkati se)
doufati 56
douha, jihoč. = duha 301
dověcný (u Douchy) 233
dovésti; on vše dovede; dovedoucí nespr. 222
dovtípiti se 231
dozajista 178
doznati se; Ralph se doznal, spr. přiznal 277
doznávati se; vinníci se doznávají, spr. přiznávají 215
dr. = (zkratka) doktor; dr. Beneš, dr. Beneše, dr. Benešovi, zbytečné dra Beneše, dru Benešovi, s drem Benešem 25
Drabalnos, stč. jm. os. 174
Drahorád, příjm. 253, 101
drahoušek, z drahý 102
držeti 72
drdlo 53
drhnouti = ostře tříti (podlahu a p.); hedvábí drhlo o tělo, spr. dřelo se o ně 155
dříti se 207
drkotati; zuby mu drkotají; drkotati zuby, spr. jektati 155
Drmaly, jm. míst. 100 (v. drmať)
drmať, slven. = škubati 100
drnčeti 72 (v. -n-)
drog, droga 271
drochu m. trochu, vlivem synonyma drobet 189
dršťka, spr. dršťka 205
Dršťka, os. jm. 46
druh; druh druha (první člen jen v nom.), proto nespr. pokukovala s druha na druha 215
druhdy = leckdy; nespr. m. jindy, kdysi 152; leželo druhdy na snadě, spr. dříve, jindy 79; 32
druhý; první i druhé (odkazuje-li k věcem dříve pojmenovaným), spr. ty i ony 277
Držel, os. jm. 46
držka, spr. dršťka 205
dštíti 23
duál; duálové tvary bývají i za číslo množné: čtyři oči, čtyři ruce 250
dub, na dubě 192
dubovka = dubová hůl 255
Duffek (Dufek), příjm., snad z příjm. Dušek, nesprávným čtením dvou ostrých švabachových s (Dussek) 298
duchaplný 234
důležitý; takové rány nejsou důležité (important peu), spr. na těch nesejde 281
dům; v domě 192
durch; hráti betla nebo durch 216
důsledek (slovo nové) 10 a pozn.; v důsledku své zásady, spr. 11
Dušek, příjm. 298
důvod; z tohoto důvodu nezřetelnosti, spr. pro tu nezřetelnost; z důvodů čitelnosti, spr. pro čitelnost 122
dvór, dial. = dvůr 306
dvoustěletý, spr. dvousetletý 79
Dvůr; Králové Dvůr, jm. míst. 67 (v. slovosled)
dybejt, dybejtovat v. debata, debatovati
dych v. abych
dymáček, stč. 126
dýšť, dyšť, han. 303
dyť, lid. 24, 23
dz dial. za spis. ď (zedz) 306, 308; dz dial. za spis. z (vzniklé z dj): hádzat 305, 306, 307
dž dial. za spis. ď 308

E

-e- za spis. -ě- po retnicích v nář. čes., mor. i sloven. 300, 306, 307; e za spis. i po s, z, c, š, ž, č, l, ř v han. (sela) 303; e za spis. y v han. 303, v gemer. 308; e vkladné v slovech cizích: reforma, 2. mn. reform i reforem a pod. luceren, cisteren 127; e dial. v příč. činném: vedel, četel (= vedl, četl) 99 (v. o); -e němé v slovech jako Baudelaire, Bauville, Wilde, Leconte a p. 77; jména cizí na -e, jako Linde, Goethe, Niederle, 2. p. Linde n. Linda n. Lindeho, 3. p. Lindovi n. Lindemu atd.; jména s měkkou souhláskou jako Bauše tvarů podle ‚had' arci nemají; tvary neskloňované bývají zvláště ve spojení s křest. jménem: Samuela Linde, Jindřicha Niederle 218

-é- dial. za spis -í- 303, 305; -é- za spis. ý, ej v han. (stréc, véce) 303

-é-; příp. 1. mn. (chlapé) v mor.-sloven. nář. 305

-ec, příp. podst. jmen jako vrabec, srnec, honec 163, 164

-ecký, příp. příd. jmen jako městecký (městce), hradecký, zámecký, sádecký a podle nich také baštecký 189

-ej- dial. za spis. ý, í 301, 302, 300, 305, 308

-el, příp. jmenná; jinak zakončená než na -el (měkká) přecházejí ke vzoru tvrdému: motýl, mol, topol, úl 248; podst. jm. na -el jako kotel, manžel, anděl inklinují k deklinaci podst. jmen na -tel 248; -el, příp. v cizích jménech, na př. Spiegel, 2. p. Spiegla, nespr. Spiegela 205

Eleonora v. Lenka

Elišák, muž. příjm. 62

elní, příp. příd. jmen, l. -ální, na př. manuální, individuální 120; nespr. presidielní, tradicionelní, racionelní, oficielní 79, 205

Elsasko, Elsasy, u Jungm. též Elsačan n. Elsas, Elsačanka n. Elsaska, elsaský, lépe Alsasko, Alsasy a p. 25

-em (-jem), příp. 1. os. jedn. za spis. -u, -i v nář. mor. a slven. 306, 307

email; odprejskni, emaile, argot 74

eminentní 115

-eň, příp. jmenná dial. za spis. -na (kovareň) 302, 303

-entní, příp. příd. jmen cizího původu jako evidentní, trasparentní 115

eprikoc, meruňka, v americ. češ., z plur. apricots 241

-er- dial. v. r

-er, příp. cizích slov: Wisingerovy, spr. Wisingrovy 205

-era, příp. slov jako psinděra, švanděra 160

erární 120; erární kůň (Ärarpferd) 115

érplejn v. aeroplán

estetika 180

etablovati 251

etika 180

etologie 180

eufonie 23

-eum, příp. cizích slov jako lyceum 158 (v. lyceum)

evidentní 115

ex; vypíti ex 125 (v. předložky)

exaktní 180

examinátor 181

exemplární 180

exposice 220

F

f se psávalo stč. zdvojeně (offiera, ffald, ffilc) 299; f dial. za spis. v ve skupině kv, tv (kfět, tfuj) 302

fakan 23

fald 299

fanfrnoch (na Chodsku), bukál i hoši (fanfrnoši) s ním obcházející 73

fanoušek, žen. fanda, asi z fanatik 203

farmařiti 240
fasáda 238
fasunek 137
fčel, fčil, fčilka, fčelkáj, čil, čilka, han. = teď 304
fena (= čubka n. zlá žena), z román. fenna a to z lat. femina 244
feš chlapík, ženská 240
fešný 240
fiakr, z franc. fiacre, podle domu St. Fiacre v Paříži 133, 135, 167
fiakrista 135
fialově; fialově rozevlátý čepeček, spr. fialový čepeček rozevlátý, vlající 153
fikce, fiktivní 29
filc 299
filtrace 220
filtrovati 220
finanční zákon (Finanzgesetz) 115
fišpanka 255
fixní, z franc. fixe, lat. fixus 115
flétna, z něm. Flöte 241 (v. -na)
flíglovka, z něm. das Flügelhorn, žen. r. podle trouba, horna, 241 (v. horna)
flinta, z něm. Flinte 217
fňukal, fňukalka 106
foremný 127
forma, 2. mn. forem 127
formíř n. formář, formírna n. formárna, formovna 126
foukací; f. harmonika = do níž se fouká 220 (v. -cí)
Fr., zkratka = František 25 (v. zkratky)
Frabša, příjm., 2. p. Frabši 27
Francouz, jm. nár.; s Francouzy, spr. s Francouzi 77
Francouzska, jm. nár., spr. Francouzka 270
Frančin, muž. příjm. 62
Frank, os. jm., strojené m. František 28
František, os. jm., z lat. Franciscus, člověk z Frank 28
frčeti 72
Frenštátan, jm. obyv. 28 (v. t)
frnčeti 72 (v. -n-)
frněti 221
fuč, vulg.; zítra byl fuč 216
futurum v stř. slven. se opisuje pomocí idem 308

G

g přešlo v h 23
gademovat, sakrovat, v amer češ. z god-damn 242
Gagrazy; jm. trati u Divák 236
galetas, franc. 132
galicismy v překladech 278 n., 80
garancie 238
garda 238
genitiv; gen. jdn. na -a u vzoru ‚dub' dial. 302, 303, 306; gen. jdn. muž. na -u v han. a slven. 309; gen. jdn. stř. na -ího m. spis. -í (zelího) dial. 300; gen. mn. na -ch (věcích) dial. 300; gen. mn. na -lo, -la: stč. vesl, bydl, nosidl, modl -mod, později veseł, model atd. 100; gen. mn. na -u (rodiču) dial. 301; gen. mn. v platnosti 4. p. mn. v dial. 305, 306, 307, 308; gen. mn. dial. s odchylnou kvantitou (strán, vajíc, vovíc, vrát) 301; hláv, žien, sestier-sestár, okien 308; gen. pouhý místo vazby předložkové dial.: Srdce ráda (= z srdce) 267; gen. nespr. podle franc.: tuláci dřívější ka (d'autrefois), spr. někdejší; vzpomínka hodů (souvenir des repas), spr. na hody 279; gen. značí příslušnost ve smyslu vlastnickém nebo jinak právním, ne pouhé umístění: nejvyšší hodnostář Prahy (t. j. města Prahy), ale: největší divadlo v Praze n. pražské (t. j. Národní) není Prahy, podobně: nejvyšší dráha světa, spr. na světě, 71 n.*; nejbohatší člověk města, spr. z města 211; gen. přes míru: není pro něho jiné kultury než francouzské, spr. francouzská 78; a pod. u sloves zvěděti, věděti, uvědomiti si, vytrpěti, chápati, získati, vyžádati 208; gen. nespr. u sloves dáti, věděti, ztratiti, býti, dobýti, používati, arch. u záviděti 273 n.; gen. vlastnosti není hojný v přirozeném jazyce, nebývá při individuál-

ní změně popisovaného pojmu (na př. s vlast. jménem osoby): Šmíd (byl) propadlých tváří, l. Š. byl člověk propadlých tváří; ani nebývá při vlastnosti nahodilé: pln hněvu, zlých, mstivých očí stál před presidentem 209; gen. vlastnosti je vždy s přívlastkem, proto: jsem toho mínění, toho názoru, toho úmyslu, že..., nespr. jsem míněním, že... atd. 209; gen. srovnávací (strojený v češ.): cítila se vyšší své dcery, spr. vyšší než..., vyšší nad... 152; gen. časový na otázku kdy? se střídává s akusativem: ten den před sv. Trojicí — jednoho dne a p. 30; gen. posesivní 23; gen. záporový (zaniká) 21, 23; nebývá při kladném infinitivu: nové době nepodařilo se vytvořiti nového písma, spr. nové písmo, a p. 121; nemohla zkonejšiti svého dítěte, spr. své dítě, a p. 152; nedovedli těchto pojmů rozlišiti, l. tyto pojmy, a j. 183; gen. záporový přes míru: ničeho nepřečte, ve světě není ničeho pevného atd. 207; ničeho nevyjadřují 121; neviděla ničeho, spr. nic; nerozuměla ničeho, spr. ničemu 152; starším frázím se nepřičítá váhy, spr. váha; nevyšlo ani jediného spisu, spr. ani jediný spis atd. 183; že toho nikdo nepřečetl, spr. to; není jen zlatého slunce a stříbrného měsíce, spr. zlaté slunce.. 207; zde není vhodného místa (= v celém domě) -zde není vhodné místo (= toto místo není vhodné) 207; gen. záporový nespr. i mimo zápor: kde je spanilejšího jinocha? 208; 314 (v. VII. 24); gen. přívlastkový v. slovosled; gen. předmětný v. hledati, potřebovati, poskytnouti, žádati, požadovati, vyžadovati, třeba atd.

Girsa, příjm. (= vl. Jirsa) 298 (v. pravopis)

Girsík, příjm. (= Jirsík) 298 (v. pravopis)

Gismond, os. jm. 48

Goethe, příjm. 2. p. Goethea, spr. Goetha; Goetheovy básně, spr. Goethovy 77; 2. p. též Goethe n. Goetheho 219 (v. -e)

grom 23

guinea (mince) 132

Günther, něm. os. jm., z Günt-her 94 (v. boři-)

gusto = chuť, vkus, z rak. němčiny, do níž se dostalo vlivem dvora ital.-španělského 244

gymnasium; 2. mn. gymnasií, 3. gymnasiím, 6. gymnasiích, 7. gymnasii 158

H

h v češtině 23; h hiatické v dial. 301, 302, 303, 304

Häckel, příjm., 2. p. Häckela, spr. Häckla 181

hádět, dial. = házet 303

hádzať, dial. = házet 305

haematoglobin 36

Hafnavdolky (o člov. chtivém) 202

háj = pův. zpívání, zaklínání zpěvem, zaříkávání, zbraňování, pak posvátný háj, do něhož byl vstup zabráněn a pak háj vůbec 84

hájiti = zaříkáváním ochraňovati, pak chrániti, hlídati vůbec 84 (v. háj)

Hančičák, muž. příjm. 62

hanlivý 27, 120

harest, dial. 302

hastrman (na Opočensku) = kupky sena n. jetele sušeného na rozsochatých tyčkách; neporozuměním slovu ostrev, ostrva 217

hašteřil 107

hať, Hatě, jm. míst., z kmene ga- = pův. chůze, přechod přes močál z otýpek n. proutí a dále most n. hráz 84

hatiti = roštím (hatí) pokrývati n. přehrazovati, na př. vodu; staviti a přen. překážeti 84 (v. hať)

Haufe, příjm.; 2. p. Haufa n. Haufeho 181

hauskípovat = vésti domácnost; v amer. češ. z angl. housekeep 242
Hebra, příjm., 3. p. Hebraovi, spr. Hebrovi atd. 217
hedvábí, z něm. Gottawebi, Gottwebe 28
Hedvika, os. jm. muž. 62
hefr, muž. = jalovice, v amer. češ. z angl. heifer 241
Hegel, příjm., 2. p. Hegela, spr. Hegla 181
Heine, příjm., 2. p. Heina n. Heineho 181; nespr. Heinea 77
hejno 84 (v. VI. 249)
hemžiti se něčím, spr. 128
heroický, spr. herojský 79
hlava; v příjmeních: Ctibor Múdrá hlava, Vávra, hlava s pleší; Johannis Múdrý hlava; 2. p. Jana, Bielého hlavy 173; hlava, slven.: baraňa hl., hl. pluhu, hl. kola 16; hlavy 90 (v. shoda)
hlavička; Niklas, Múdrá hlavička, příjm. 173
Hlávka, příjm. 173
hlavobol, argot 175
hledati samostatné výživy, nč. častěji s akus.: hledati normu a p. 183; hledati styčného bodu, spr. bod 152
hleděti; ‚hleďme' nespr. jako otrocký překlad franc. voyons, spr. no, počkejme a p. 278
hliněný; lež na hliněných nohách 36 (v. krátkozraký)
hloubiti od hluboký 95
hm 292
hnilý 105
hnědka = hnědá kobyla 255
Hnilica, příjm., 2. p. Hnilici 314
hniv, laš. = hněv 306
hoch; hoši, hošů, hošům atd. ve vých.-čes. a českomor. nář. 301, 302
hojnost, spr. hojnošt 205
Hokyně, muž. příjm. 62
holdegron 221; přezdívka Krakonoše, asi zkřížením slov Heldenkron a Goldenkron 245
holica, han. = ulice 304
holo ostříhaný, spr. dohola, naholo 211
holobradý 234
holoubě, vých.-čes. = holoubě 301
holubí 163 (v. -í)
holubník 138
honba; v honbě, spr. na honbě 28
hončí korouhev = korouhev honců 163 (v. -í)
honiti Davida 26 (v. David)
Honza, jm. os. 202
hop do vody (druh polévky) 203
hora 156; Kunětická hora, Bílá hora 219 (v. Kunětická, bílý)
Horáci 302
horentní, spr. horendní, něm. horrend, lat. horrendus; horentní podle četných příd. jmen na -entní: latentní a p. 114 n.*
Hořesedly, jm. míst., pův. ‚(na) hoře sedlí' 100 (v. Horosedly)
hoří! 157
horiapovat, spěchati, míti nakvap, v amer. češ. z angl. to hurry up 242
Hořica, příjm., 2. p. Hořici 314
horkokrevný 234
horna, z něm. das Horn; žen. r. podle trouba; pod. valdhorna, flíglovka 241
Horosedly n. Horosedle, jm. míst. (pův. Hořesedly), 2. p. do Horosed (m. Horosedl) 100
Hostivice, jm. míst. 189
hoúb, dial. = holub 307
houldapovat, vzhůru se držeti, snášeti, v amer. češ. z angl. to hold up 242
houmstedovat, volný pozemek získat, v amer. češ., z angl. the homestead 242
housličky (středověké mučidlo) 73
Hradec; Hrálové H. 67 (v. slovosled)
hradecký 189
hraditi; hražen, spr. hrazen 206
hranice; přes americkou hranici, spr. přes hranice 271
hráti housle, spr. na housle 274; svaly trupu hrají hlavní úlohu, spr. mají hlavní význam 280; umění hraje velkou roli, spr. má velký význam, úkol 80
hrdlo; Vlčie hrdlo, stč. příjm., 2. p. Vlčíhrdly 173
Hředly, Hředle, jm. míst., 2. p. z Hřed (m. Hředl), nč. spis. Hředel 100
hříbek = hoch pasoucí hříbata 90

hříčky slovní v. Kornel, David
hřích; stč. v hříše, nč. v hříchu 192 (v. lokál)
hrncový n. hrnečný, stč. 164 (v. -ný, -ový)
hrnčíř 162 (v. -íř)
hrnec 162, 163
Hromice, jm. míst., pův. Hromnice (pův. jedn. č.) 189
hrozně 312
hrozný = 1. hrůzu budící (člověk), 2. neobyčejně veliký (radost, apetit) 312
hrubý 291
hruška; Zachar Pečená hruška, příjm. 173
hrůza; slven. obyč. hrúza (m. hrôza) 217
hrůzlivý nespr. 312
hrůzný (zbytečné) 312
hrýzati; 3. mn. hrýží 272
Húba, Hubice, příjm. 173
hudlařství 313
hůjdotrní; Anka h. (o ztřeštěné ženě) 202
humanitární, l. humanitní 79
Humpolec, jm. míst. 253
Huntov, jm. míst., z os. jm. Hunt (Hund) 284
hůře 291
husa hloupá 51
Husi, Husové, přezdívka Římanů husitům, nikoli jejich jméno 57 (v. viklefové)
hústť, slven. = housti 99
Hvízdalka, jm. míst. 108
hybrida vox = výraz hybridní 36
Hybšmonka, jm. míst. 108
hylzna, z něm. Hülse 241 (v. -na)
Hynek, os. jm. 86; pův. Heinrich, pak Hinnigo (= Ignác) 46
hypoteční, hypotekární 96
hypotetický, podle Prav. hypothetický 180
Hypr, něm. os. jm. 94
hypokoristika 43 n.

CH

-ch se přisouvá dial. v slovech jako bratrch, vítrch, kmotrch 95
chápati vašeho rozechvění, spr. vaše r. 208
chechtalka 107
chic klobouk 240 (v. přídavné jm.)
chláp, jihoč. = chlap 301
chléb, dial. chlieb 309
chlp, dial. = chlup 305
chlubil 107
chmel, 2. p. chmele i chmelu 248
chmůra, spr. chmura 56
Choceň, jm. míst. 159
choditi s Kornelem 26 (v. Kornel)
Chotěboř, jm. míst. 159; v Chotěboři 288
Chotík (Chotibor), jm. os. 46
chování se ve službě, spr. chování ve sl. 213
chovati cenné papíry v pokladně, spr. 221
chrániti; nejkrásnější medvěd, jakého kdy Skalní hory chránily (galic.), spr. chovaly 281
chřápa, stč. 53
chřípkoprach 13
chromatika 155
Chrudim, jm. míst. 160
chtíti; spojitost, či chcete-li, závislost (franc. si vous voulez), spr. anebo, řekněme 80; jak chcete (comment voulez-vous que..), aby vás nalezli, spr. jak vás mají n. mohou nalézti 279
chudo-; složeniny s chudo- v jiných slovan. jazycích 235
chudokrevnost 234
chudokrevný, spr. a lépe než nedokrevný 230 n.*
chudokrvost (u Franty Šum.) 234
chudokvětý 234
chudolistý 234
chudý = pův. malý, špatný, ubohý, hubený, v záp. č. chudý majetkem 235
chup, dial. = chlup 305
chvíle; jako věta jmenná u J. Marie 214
chytrý, komp. dial. chytří (= chytřejší) 301

I

i, í na zač. slov dial. za spis. ji, jí, na př. iskra, íst 300, 301, 302, 304; i za spis. ě, e v zavřených slabikách v laš. (bih, hniv, jid) 306; i (í), y (ý) za spis. é v han. nář. (dýšč, dyšč, dobrýho, dobryho) 303; í bývá za spis. é a í (z é, ie) v mor.-slven. nář. 306; í, ý za spis. é v českomor. a mor.-čes. nář. 302, 303

-i m. spis. -í v jihoč. nář. (mládí) 301

-i, příp., jíž se v maďarštině tvoří adjektiva ze substantiv: Pest — Pesti 130

-í, příp. 3. mn. dial. m. spis. -ejí (umí, hází) 303; -í, příp. příd. jmen významu přivlastňovacího: vrabčí, srnčí, jehenčí a p. 163

-ia- za čes. á v slven. (čiara, siahať) 307

-ia, příp. 1. mn. stř. a muž. v slven. (srdcia, Moravania) 307, 308

-iar, příp. slven. 163 (v. -íř)

-ice, příp. míst. jmen jako Teplice, Hostivice 189

ideál, muž. r., něm. das Ideal, z lat. ideale (stř. r.); jiné je idól 26

idól, muž. r., z lat. idolum, řec. eidolon (obraz, příšera, strašidlo), něm. das Idol, franc. l'idole (žen. r.); jiné je ideál 26

ie v stč. (i v něm.) označuje í, i to, které není z ie 56; ie za čes. spis. í (z ie) a é v stř. slven. (viera, chlieb) 307

Ignác v. Hynek

-íja, -íjú, příp. 3. os. mn. dial. 305

imaginární 120

imperativ typu noš, pušť, myšli atd. v jihoč. 302; v mor.-č. nář. 303; vrac, chycte v han. 302, 304

impertinentní 115

impressator = tiskař 85

impressí = tisk 84

impressor = tiskař 85

-in, příp. míst. jmen z muž. na -a 64

inčí, iňčí, inší, dial, 289, 290 (v. jinší)

individuální 120

individuum; 2. mn. individuí, 3. mn. individuím, 6. mn. o individuích, 7. mn. individuy 158

industriální učitelka (Industriallehrerin) 115

indyánče, v amer. češ., z indian child 240

infinitiv 23; trpěl jsem nemocí býti filantropem, spr. byl jsem nemocen, stonal jsem filantropií 280; jsem šťasten setkati se s Francouzem (galic.), spr. že se setkávám 280; infinitiv typu nest, pect dial. 301; inf. na -ít dial. (ležít) 301; infin. na -at dial. (ležat) 301, 303; inf. na -ť dial. 301, 304, 305 instrumentál jdn. č. dial. na -om 306, 308, na -u, -um 306, na -em 307; instr. žen. dial. na -ou (rybou, našou) a na -u (nad hlavu) 308; instr. mn. dial. na -mi, -ami, 308, na -ama, -ema, -emi, za spis. -i, -y 300; instr. nespr.: podrobněji to vyložím ještě svým místem, spr. na svém místě 184; pokládati, považovati něčím, nějakým, spr. zač, za někoho 225; minouti se povoláním, spr. s povoláním, pominouti se rozumem, spr. s rozumem 266; mnoho děvčat bylo nezaměstnáno nedostatkem zákazníků, spr. pro nedostatek, z nedostatku; obchod kožešinami, spr. s kožešinami 274; otevře vidličku ostrým cvaknutím, spr. s ostrým c. 274; třese se všemi údy, de tous ses membres), spr. na všech údech 279; instr. a předl. s při podst. jménech: rychlost, zrychlení, prudkost, síla 30 (v. jednotl. hesla); instr. pouhý m. vazby předložkové se s: dial. šel flintou, mluvil učitelem a j. 267; místo instr. je nespr. nomin.: zanechav zlotokopectví, potom byl dřevorubec, spr. dřevorubcem 274; co jindy zoveme výcvik, spr. výcvikem 184; učitel by měl činěn býti zodpověden, spr. odpovědným 184; instr. doplňkový nespr.: je-li takovým náš případ, spr. takový 78; nebylo to snadnou prací, spr. snadná práce; takové písmo je

písmem nevkusným, spr. písmo 121; zjistila dolík nepřiměřeně mělkým, spr. shledala n. zjistila, že...; praví závěrem, že..., spr. na závěr; uznávám to zákonem, spr. za zákon 152; pedagogika není vědou, spr. věda; hlavní věcí je, abys..., spr. hlavní věc; dítě není bytostí hotovou, spr. bytost hotová 184; sdružení, jež si vytklo úkolem, spr. za úkol; psychologie má obsahem duševní zákonitosti, spr. za obsah; osobnost cílem uznává i M., spr. za cíl; matce připadá úkolem výchova, spr. za úkol; rodině se svěřuje úkolem poučení, spr. za úkol 184; mají tátou takového lumpa, spr. za tátu; uznáte-li vhodným, spr. za vhodné; chcete-li mne míti ženou, spr. za ženu 211; Lynn je Indiánem, spr. Indián; jste zbabělým kuřetem, spr. zbabělé kuře; vy jste pravým Francouzem, spr. pravý Francouz; Tempest není psem, spr. pes 274

intelektuelní, spr. intelektuální 79 (v. -elní)

interpunkce nesprávná; v prostotě je více krásy, než v nevkusném přetížení, jehož účelem je, umožniti, spr. krásy než... je umožniti... 120

-ir- dial. v. r

-íř, stč. -ieř, slven. -iar, příp. denominativní slov. jako mečíř, hrnčíř, nožíř a cizího původu jako rytíř, ovnieř 162

Irčan, jm. nár., spr. Ir 79, 270

-írovat v. -ýrovat

-ism l. -ismus: racionalism, heroism a p., l. racionalismus atd. 79

isochronismus ve verši 282

-ium; o skloňování cizích slov na -ium 158 (v. gymnasium)

-ivý, příp. příd. jmen 120

J

j zaniká dial. v slabice ji: jinší -inší, inčí 291; j se vsouvá mezi samohlásku a souhlásku (pojeď) dial. 301; j vzniká dial. ve skupinách bi, pi, mi, vi, fi (bjič atd.) 301, 302; j vzniká dial. ve skupinách jako ďť, šs, ss, ťť, dď, ďď, dd (hlejte, vezmej si ho; vraj se; přej sto let, chyjte ho a p.) 301, 302, 303, 304; bja, pja za spis. ba, pa v dial. 303;

-ja- bývá dial. za spis. a (holoubjátko) 301; ja (já) v. také a (á)

já; do mě, ze mě, u mně, držte se mně, podle mně, spr. mne 205; 6. p. po mne, ve mne, o mě, spr. mně 271, 205; 3. p. mně, mimo důraz mi: že mně může říci, spr. mi 271

jách v. abych

jako; uznávati co jako zákon (něm. als), spr. za zákon 179

Jakób, pol. os. jm. 193

jaksepatří, dial. (skloňované: jaksepatřího pacholka) 292

jaký; kněží jsou i nejstaršími pedagogy, jakými zůstali po tisíciletí, spr. jimiž 185

Jana, muž. příjm. 62

Janda, příjm. 62

Janek, os. jm. 55

Janovský, příjm., 2. p. Janovského, 3. p. Janovskému, nespr. Janovskýho, Janovskýmu 217

január, slven. = ľadeň 217

Jaroměř, jm. míst. 159

jasný; jasna 77 (v. přídavné jméno)

-jata v. -ata

-jé- bývá za spis. é a í (z é, ie) dial. (ljéto) 306

jeden 177; ty jsi jeden z Ježíšových učedlníků 2 (v. z); jeden z nejlepších lidí 1 n.* (v. II. 4 n.); stč. jedni lidé = jistí, někteří; vý jedny holomci! (u Kubína); jedny dudy (u pomn.), jedny boty (skupení), jedny z mých bot, jedny z nejveselejších vánoc, jedni z nejdokonalejších rodičů, jedni (z nich)

stáli, druzí seděli 5 n.; jsou jedni z našich nejlepších lidí, spr. patří, počítají se k našim nejlepším lidem 4 n.*; jedna z děl... pomáhala rozvraceti frontu vojsk rakousko-uherských u Zborova, spr. některá z děl 246; jedendruhý 186, 187 (v. navzájem, střídání); nespr. vynechávané ‚jeden': důvěra ve výchovu je z nejvýznačnějších rysů této periody, spr. jedním z nejv. rysů; poslání učitelky je z nejoblíbenějších, spr. jedno z nejobl. poslání 184

jednoduchý; jednoduchý, neumělý nástroj, spr. prostý (jednoduchý: složitý; prostý: umělý) 123

jednoduše; písmena mají býti jednoduše řaděna, spr. prostě (jednoduše = ne dvojitě a p. 123

jednoočec 40, 41

jednooký 40, 41, 52, 174

jednorohý 174

jednoruký 174

jednou; nemáš jednou (= einmal) pro to zájem, spr. zkrátka a dobře 81

jehenčí 163 (v. -í)

Jech, os. jm. 55

její, jejich, jejichž, v. on

-jem v. -em

Jenda, os. jm. 62

jenž a který; průměrný český vzdělanec, jenž zná jen Prahu, spr. který 78; nová škola potřebuje nového ideálu učitele, jenž by..., spr. který; každého žáka, jenž by měl..., spr. který 185 (v. který); jste dětmi, jenž, spr. jež; lidé, jež jsou nespravedliví, spr. již; srdce, jenž se domnívala, spr. jež 271;

jerové hlásky; za čes. jerové e je v stř. slven. o, a, á, e (dobytok, daska, hrbát, ten, sen) 307; ve vých. slven. e, zřídka o 308; čes. Třemošná vedle Třemešná 309

Jestřebí, jm. míst. 285

Ješek, os. jm. 46, 54, 55, 58, 59

Ješík, os. jm. 59

jeviti se; jak jevily se dívčiny výbuchy jejímu sluchu, spr. se zdály, připadaly 153

jid, laš. = jed 306

jich, jichž v. on

jináč, lid., jináče, arch., pův. jinačeji, komp. analogický podle snáze, hůře a j. 291 n. (v. jiný)

jinačí, dial. jinakší, redukcí z kompar. jinačejší, k příd. jm. jinaký; významem se rovná positivnímu tvaru jinaký (nemá stupňovacího významu) 289 n.* (v. jiný)

jinak, stč. jinako 291 n. (v. jináč a jiný)

jinaký 289 n. (v. jiný)

jinam v. kam

jinčí, dial. 289 (v. jinší)

jinde, jinudy v. kam, kde, kudy

jinší, komp. příd. jména jiný, mechanicky podle hrubší, starší a j.; významem se rovná positivnímu tvaru jiný (nemá stupňovacího významu) 289 n. * (v. jiný)

jinud v. odkud, odněkud

jiný, jinaký; ‚jiný' vyjadřuje rozdíl vůbec, ‚jinaký' rozdíl jen v kvalitě (je užší); někdy mívají obě příd. jm. (na př. v emfasi) význam plnější, na př. lepší, horší, větší, menší (podob. bývá i s tvary jinší, jinačí, jinak, jináč); vazba ‚jiný než' ukazuje, že se tu vůbec cítí poněkud význam komparativní 289 n. *; jiný v. také kdo, nikdo, někdo

Jiří, os. jm. 23

Jirsa v. Girsa

Jirsík v. Girsík

jistojistý 311

jistý; m. něho bývá nespr. určitý, jindy jakýsi, nějaký, který 177

jitření, spr. jítření 150

jména cizí, křestní, místní, osobní, podstatná, přídavná v. cizí, křestní, místní, osobní, podstatná, přídavná jména

Josef, os jm. 94

josefinismus 125

Jura, os. jm. 23

Jurko, os. jm. dial. 45

K

k, předl.; dial. se vynechává 267 (v. dativ); ku, častá předl. v laš. nář. 306; týden k týdnu, spr. týden za týdnem 152; připíjel k u zdraví (galic.), spr. na zdraví 280; to (jméno) bylo příliš těžké k vyslovení, spr. bylo je těžko vysloviti, těžko se vyslovovalo 280; k všemu, spr. ke všemu 77; nesprávná vokalisace: k u jakékoli práci, k u krásné dceři, k u opětné schůzi, k u okraji a p. 207

-ka, žen. příp. zpodstatňovací (pro muž. r. je -ek, -ec): hnědka, červenka a p. 255

-ka, příp. ve jménech jako Kousalka, Klácelka (místo Kousalová atd.) 107

Kabát, příjm. 46

kabel, 2. p. kabelu 248

Kabeš, os. jm. 46

kách 32

kakofonie 23

kalhoty; v k a l h o t e c h, spr. v kalhotách 206

kalich hořkosti 37

Kalivod, Kalivoda, Kalvoda, příjm. 174

kalkulace 220

kalkulovati 220

kalokagathie 180

Kalvoda v. Kalivod

kam jinam 159

kameň, dial. = kámen 304 (v. n.)

k a m e n ý, spr. kamenný 205

kamna; zatopiti v k a m n a resignace (nespr. metafova) 34

kanafaska, kanafasová sukně 255

Kanálka, jm. míst. (= Canalova zahrada) 255

kapslovna 255

kardinální 35

kariéra 77

Karlín, jm. míst.; v Karlíně 288

kartounka 255

kaše, jihoč. káše 301

katachrése, pokažená, zrůdná metafora 34 n., 155

katarse 180

katovna 255, 32

Kaucký, příjm. (= vl. Koucký) 298 (v. pravopis)

k a ž d ý k o l i, spr. každý, kterýkoli 182

Kč, zkratka = koruna československá, 5 Kč 25 (v. zkratky)

kde jinde 159

kdo jiný 159

kdysi; dítě bylo k d y s i součástí matčiny bytosti, spr. jednou 187

kedy neskedy, kedy netedy, slven. 19

Kepka, příjm. 173

k i n o h v ě z d a 216

kinooperatér 216

Klácelka, jm. žen. 107

k l a m i v ý, spr. mámivý, klamný, klamavý 79

k l a s s i c k ý, spr. klasický 77

klásti (sobě) za něco; kladu si za čest 228; k l á s t i otázky, spr. dávati 280; klásti co za co 227

kláti; 1. os. stč. koli 125

klavý (ze zlodějské hantýrky) 246

kleča, han. = kleče 303

klika 23

klima; v k l i m a t ě, spr. v klimatu 181

Klobouky, jm. míst. 236

Klondyke (čti Klondajk), vl. jm., 2. p. K l o n d y k e, spr. Klondyku 271

kluzký 151

kmotrch, dial. 95 (v. -ch)

knihovna 255

k n i h o v t i p n í k 13

knihtlačiarna, slven. 85

-ko, přípona jmen jihoslov. jako Marko, Vinko a p. 61

Kobylí, jm. míst. 285

koc (kotec pro ptáky); rozšíření toho slova na Poličsku a Litomyšlsku 91; koc, lid. = klep, klepaření 91

kocat, dial. = jalově mluvit 91

kočár (z Kutschkarre) 129 n., 169

kočárek, kočárský, kočářský 129 n.; kočárský kůň 166

koccí v. kočičí

kočí 129 n.*, 161 n.*; kočí (kotčí) vůz 129 n.*, 161 n.*

kočičí, pův. koccí 163

kočiš, slven., z maďar. 166

kočový, kočovský kůň 166

kod = soupis, z franc. code (lat. codex) 158
Kojata, jm. os. 32
Kojetice, jm. míst. z Kojata 32
kol (papírové), spr. kolem 79, 153, 275
kolčí helm = helm kolců (v turnajích) 163 (v. -í)
kolébati; pohlazení, které kolébá mou duši, spr. konejší 278
kolej v. mrtvý
kolem; nesu zvíře kolem krku, drže je za nohy, spr. za krkem 275
kolísati = kolébati; názory kolísaly (schwanken), spr. kolísaly se 179, 12
kollektivní, spr. kolektivní 77
kolna 255
kolo; jdi na kolo (t. j. mučidlo) 73
kolohnát, kdo dovede hnáty kláti, hromotluk, velikán a p. 124*; není holohnát, černohorské gologňat 189; nelze vykládat ze slov kůl + hnát 218
kólon ve verši 283
Kolovrat, příjm.; K. Krakovský, Libštejnský, Novohradský a p. 118
kolozub, kolozubý 125, 218
Komárné, jm. míst. 286
komissní, spr. komisní 205
komorní vůz 138 n.*
komparativy jinačí, jináče, jinší a j. 291
komptoir 247
koňak 26
koncový 164 (v. -ový)
končíř, slven. končiar, z pol. chandziar (a to z osman. khančer), přizpůsobeno slovům na -íř, sloven. -iar 162 n. *
končiti 162
končitý meč 162 n.
konec = účel, cíl 8 n.*; k tomu konci, spr. 10; 162; není tomu konce v. býti
konečně a posléze 122
konečný 164 (v. -ný)
konfiskovati 251
konservatism, l. konservatismus 79 (v. -ism)
konservativism, spr. konservatismus 79 (v. -ism)
kontaminace 33
kontoár 247
Konvářka, jm. míst. 108
konvence, v amer. češ. = shromáždění 242
kopcový, kopečný, z podst. jm. kopec 164 (v. -ný, -ový)
kořauka, dial. = kořalka 301
korba 137
koření; sv. Ducha koření, sv. Jana koření, sv. Mařie Mandaleny koření, sv. Markéty koření, stč. 67 (v. slovosled)
korešpondýrovat, vulg. m. korespondovati, z něm. korrespondieren 251 (v. -ýrovat)
korigovati 220
Kornel, os. jm.; choditi s Kornelem (u Kom.), slovní hříčka m. choditi zkormouceně (dial. skornouceně) 26
kornhaskovat, vylupovat kukuřici, v amer. češ. z angl. cornhusk 242
Košár, jm. míst. 236
kostěný, spr. kostěný 270
kotcový, kotečný z podst. jm. kotec (ne kotčí) 164 (v. -í, -ný, -ový)
kotčár 146 (v. kočár)
kotčí m. kočí (z maďar. kocsi), podle krtčí, spratčí, dobytčí, svatčitisvačiti, jako nětčí, životčich, větčí a p. 166; kotčí vůz 129 n.*, 161 n.*
kotec, koc 91 (v. koc); 129 n.* 136 n.*, 161 n.*
kotečník, kotečnice, stč. 164
kotečný, kotcový z podst. jm. kotec 164 (v. -í, -ný, -ový)
kotek, stč. demin. z kot (= kocour) 164
kotel; 2. p. kotlu, nyní častěji kotle 248
kotiti, stč. = kutáleti, kuliti, valiti 165
kotlina 91
Koucký v. Kaucký
Koukl, příjm. 100
koukol, 2. p. koukolu častěji než koukole 248
koulička, l. kulička 120
Koulka, jm. míst. 108
Kouřim, jm. míst., 2. p. z Kouřimě 158, 159
kousal 106
Kousal, příjm. 106
Kousalka, žen. jm. 107

kousati; pes mu kouše nohy, spr. kouše ho do nohou 274
kout; do koutu, spr. kouta 206
kovárna 254, 255
krácení před těžeslabičným n: dobrodince m. pův. dobrodiencě, topinka z topénka, obžinky z obžínky, pohunka z pohůnka a p. 216; krácení v dialektech (na př. nest, pect, krajec, mládi, hadi jazyk, jama, brat, pit, klada, dat a j.) 301, 302, 303, 304, 305, 307; krácení druhé dlouhé samohlásky v slově v stř. slven. (bývam) 307; krátké samohlásky v laš. a vých.-slven. nář. 306, 308
kráčeti; kráčící, spr. kráčející 272
kráj, jihoč. = kraj 301
krajčí, krejčí 164, 165 (v. -čí)
krajec, jihoč. = krajíc 301
krajky, stč. muž. r., nč. žen. r. (krajka) 250
krajně vysilující práce (něm. äußerst), spr. svrchovaně, nejvýš 179
krátiti od krátký 95
krátkozraký; nenávist krátkozraká jako lež na hliněných nohách, nespr. metaf. (kontaminací: lež krátkonohá + kolos na hliněných nohách) 36
kravata, z franc. cravate (Cravate = Chorvat) 134
krb = krbec 91
krbec a koc; rozšíření tohoto slova 91 (v. koc)
krejčí (u Dobr.) 136
křestní jména cizí obyč. podržují tvar původní: Jean Jacques Rousseau, někdy (řidčeji) se překládají: Bedřich Nietzsche a p. 96; křestní v. i křticí
krchý, stč. = levý 52
křídlo (domu) 37
křišťál, spr. křišťál 119
Křišťan z Prachatic 118
Křivohlávek, os. jm. 174
křivonos(ec) 174
křivonos(ič)ka 174
Křivosúd, jm. os. 174
Křivoústý, jm. os. 173
křižovatka; Yukon po křižovatce Skalných hor přibírá..., spr. proraziv, prošed napříč 281
krně 53
Krnovsko, jm. míst. 288
krok; nepustili z domu ani krokem, spr. ani na krok 211
krtčí 166
křticí n. křestní 221 (v. -cí, -ný)
krvelačný 234
krveprolití, stč. až do krve s ním prolitie 66 n.
krýti; dial. kreju m. kryji 300, 302, 303
krytý vůz 139
který; se kterým, spr. s kterým 207; který v. jenž, jaký
kterýsi 177
ku v. k
Kuba, jm. os. 202
kudy jinudy 159
kuloár 247
Kunětická Hora, jm. hradu, Kunětická hora, jm. vrchu 218
kurator, slven., titul školníka 244
Kuřím, jm. míst. na Moravě; 2. p. do Kuříma (lidově), do Kuřímě (úředně) 158
kurs; na kurse, spr. na kursu 181
kus; kus chleba, kus zbroje, nemáš kusa rozumu; slven. bielymi, ale kus (= trochu) hrubými prstmi, je tam kus cesty; dva kusy dobytka, nábytku, střelby (kus = dělo); dva kusy polí, lesa; nespr. dva kusy mrtvých žab, spr. dvě žáby; pět kusů akcií, spr. pět akcií; 30 kusů stříbrňáků, spr. 30 stříbrňáků; dva kusy čepic, spr. dvě čepice a p. 197 n.*
kůže, pův. kůže kozí, dnes také hovězí, telecí, zaječí, koňská atd. 34
kůžel, spr. kužel 270
kvantita v. dloužení, krácení
kvíčala z kvičeti 108
kvůli tomu, abych..., spr. proto 278
kýč, něm. Kitsch, snad z angl. sketch 91*, 313

L

l obalované dial. (kořauka, odpočau si, chup) 301, 305; l dial místo spis. lu (chlp) 305; l dlouhé v dial. (sľnečko) 305; l slabikotvorné se mění dial. v el, il, al, li atd. (mohel, vlik a p.) 301, 303, 306, 308; ł (tvrdé) v čes. dial. 302; ł v záp. slven. se vyslovuje jako u, łu, łú jako u, ú (houb) 307; l střední a tvrdé v laš. 306; l měkké, střední a tvrdé v jednotl. dial. (mor.-slven. a slvenských) 305, 307

-l koncové v podst. jm. cizích se kloní k skloňován tvrdému (podst. jména nová: alkohol, lysol, kabel) a přiklánějí se sem i starší (titul, artikul) 248; -l příp. podst. jmen (přezdívek) jako rýpal; značí buď vlastnost stálou (kdo rýpe) anebo i děj zběhlý (Snědl dítěti kaši) 106; l-ové odvozeniny v příd. jménech jako smělý, bdělý a p. (jmenný tvar směl, bděl je v perfektu směl jsem, bděl jsem), v příd. jm. jako uznalý, umrlý a p., v podst. jm. mazal, rýpal, navrátil a p. 105 n.

la- v stř. slven. nář. za čes. lo (lakeť) 307

Labe, jm. řeky, z kelt.-lat. Albis 92

Labouň, jm. míst., z os. jm. Labún 92

labuť 92

Lacek, os. jm. z Ladislav 284

laciný 291

lačněti; lačnějící, v Kral. již novotvar lačnící 250

ľadeň, slven. = leden 217

Ladislav, os. jm. 284

Ladronka, jm. míst. 108

lajc, ve výraze ‚na lajc', jinak lavice (u Král. Dvora nad L.) 75

lajsna, z něm. Leiste 241 (v. -na)

lákati 309

lakeť, slven. 309

Laktibrada v. Loktibrada

lakýrna 254

laň, laní 92, 309

Landauer, něm. (kočár) 129

lani, slven. 309

laňka 27

latentní 115

lavice v. lajc

-le- za spis. lí, lé v laš. (obile, mleko) 306

Leconte; 2. p. Leconte, spr. Leconta 77

léč (= nástraha), spr. leč 270

leden, z příd. jm. ledný 247

lehký, lehčí 291

lech; doloženo po prvé v něm. kronice Einhardově 168

lechtivý; pouštěti se do lechtivějších hlubin žumpy, spr. do lechtivých míst 34

lejthar 148

Lenka, os. jm. z Magdalena i Eleonora 46

lenoch 308

lépe 291

levec, levý, levice, za lat. sinister 52

leža, han. = leže 303

Lhoťan, jm. obyv. 28 (v. t)

li, nespr. m. když: příjmy se nebudou zvyšovati. Nyní, je-li nám nejhůř... a pod. 215

líce, stř. r. jdn.; bílá líc, spr. bílé líce 151

Licek, os. jm. asi z Lucek, hypok. tvaru buď z Ľutomysl, Ľutobor a p. nebo z Ľudislav, Ľudomír a p. 284

líceň, nespr. m. líčení; rub a líceň života, spr. líc 155

Lickovic, něm. jm. míst. = Horní Cerekvice 285

Lickovice, Ličkovice, jm. míst. = Horní Cerekvice 284

Liček, os. jm. stč., spr. asi Licek 284 (v. Licek)

Líčkov, Líčov, jm. míst. 285

lidi, spr. lidé 270

lidičky; ti (dobří) lidičky umřeli 27 (v. III. 6)

lidopustý 234

lihuprostý 234

lila stuha 240

Linde, příjm., 2. p. Linde, Lindeho, zřídka Linda 215 (v. -e)

lineárný, spr. lineární 120

Lísal, příjm. 106

lítě, líto, lítost 102 (v. lítý)

litera 27

literák, z pův. literát 115
litkup, podle něm. leit-kauf 286
Litomyšl, jm. míst. 159
lítý, stč. ľutý, han. ľóté i lété 101; lítý, dial. ľútý, často o čertu (ľútý čert, na Valašsku); to mi bylo velice ľóto (= líto) 291
-livý, příp. příd. jmen 120; -livý a -nlivý, příp. příd. jmen 27
Locke, příjm., 2. p. Locka n. Lockeho 181
loď, slven. 309; l o d ě, spr. lodi 270
lokál; lok. jdn. muž. měl koncovky -ě (-e): na dubě, v domě, na stropě, stč. též v roce, v březe, o nocleze a p.; časem se šíří příp. -u, zvláště po k, h, ch: v skutku, dluhu, hříchu 192; lokál jdn. žen. v stř. slven. nemá změny k v c, h v z, ch v š (ruke, nohe, streche) 308; lokál mn. má v dial. koncovky -och, -ech, -ích, -ách 305, 306, 307, 308; krácení v lok. mn. žen. v jihoč. nář. (kravach) 301
loket 309
lokomotivka 254 n.
Loktibrada, Laktibrada, slven. 103
Lomnice, jm. míst., ob. Lomice 189 (v. -mni-)
loni 309, 32
lovčí 164, 165 (v. -čí)
lovčí právo = právo lovců 163 (v. -í)
l o ž e (v divadle), spr. lóže 150
lože 37 (v. zatížený)
Lucek v. Licek
lucerna, 2. mn. luceren 127
Ľudislav, Ľudomír, jm. os. 284
Ludwig, něm. os. jm. z Lud-wig 94 (v. -slav)
lump, vulg.; ať l u m p a z a v ř o u 216
luteranismus, luterství 125
Ľutobor, Ľutomír, Ľutomysl, jm. os. 284
luxusní vydání, Luxusausgabe, édition de luxe 115
Lužnice, jm. míst. 285
-lý, příp. jmen příd. jako potměšilý, slven. potmehúdly 108
lyceum; skloňuje se jako gymnasium (v. toto) 158
lysol, 2. p. lysolu 248

M

-ma, příp. duálová; r o v n ý m i nohama, p i l n ý m i rukama, spr. rovnýma, pilnýma 250
m a d a m m e, spr. madame 270
Madleňák, muž. příjm. 62
Magdalena v. Lenka
majálky, slven. = majales 244
makinchprc, americký slavík, v amer. češ. z angl. mocking-bird 241
mäkký, slven. 307
máliť sa, slven.; málilo sa jej = bylo, zdálo se jí málo 19
málo; dobrého po málu, vybíráme po málu, po málu letech, ale pomalu = zvolna, ne rychle 190; málo 122 (v. nejméně)
malomyslný 234
malověrný 234
Mančičák, muž. příjm. 62
Manda, os. jm. = Mandalena (Magdalena), později též Marie, jm. ženské, též příjm. muž. 62
manďák, manďál, mor. a slven. = levák 62
Manďák, Manďáček, muž. příjm. z žen. jm. Manda 62
Mandík, muž. os. jm. z Mandalena, Magdalena 62
mání; k mání, argot 175
m a n u e l n í, l. manuální 120
manýra, z franc. manière 247
manžel, 2. p. manžela, 3. p. manželu, 5. p. manžele! v ob. mluvě manžele, 3. a p. p. manželi 248
Mařák, muž. příjm. 62
marast, z něm. Marast, Morast, mokřina, bahniště, jíl 246
margýrovat, vulg., z něm. marquieren 251 (v. -ýrovat)
Marian, příjm. muž. 62
Marie v. Maruše
Marin, os. jm. srb. 61
Marketa v. Maruše
M a r s e i l l e s a n, jm. obyv., spr. Marseillan 270
Maruš, os. jm. muž. z žen. jm. Maruše (Marketa) 62
Marušák, muž. příjm. 62

Manuše, žen. os. jm. = Marketa, pak i Marie 46
máslo, z maz-slo 74 (v. -slo)
maslouch, z máslo 102
maso; Židké maso ‚stč. jm. os. 174
mast, z mazati 84
Mastilka, jm. míst. 108
Mašek, Maška, os. jm. muž.
materiální — materielní (významem rozlišeno) 79 (v. -elní)
Mavro, os. jm. srb. 61
mazal 106
mazati 84
-mě- se vyslovuje dial. jako mje 307
mečíř 162 (v. -íř)
medohojný 234
měkčení dial. ve skupinách de, te, ne = mor.-slven. a stř.-slven. dě, tě, ně 306, 307; v laš. dě, tě, ně a dze, ce 306; ve vých.-slven. dze, ce, ně 308
melhuba (přezdívka) 221
memoáry 247
měnlivý 27
mermo, obyč. ve spojení mermomocí 299
Městecký, příjm. = kdo byl z Městce, ale i kdo bydlil na městě (= na rynku) 189
město; na městě, stč. = na rynku 189; v městu, spr. v městě 270
měšečný, stč. 164 (v. -ný)
meškati; mešká v pokoji, l. je 215
metafory násilné, nestejnorodé 33 n.*; na př. ostnatý smích přerval lichocení; tuhý šustot (papíru) zranil její suché ruce; zapřahá své ruce ve jho práce a j. 153, 154; vybřednouti z výspy tempy; stupňovat ostří hlasu; po opadnutí hořlavé krise; stopa se plíží a j. 155, 159; metafory strojené, vyumělkované: vrcholila svou ranní toiletu horkým železným stiskem své kštice (t. j. pálila si vlasy horkým želízkem) a p. 154
methoda, spr. metoda 180
Metoděj, os. jm., z řec.-lat. Methodius 94
metodyst, metodysta, metodystka, v amer. češ. 240
mezi; mezi dnem, mezi řečí, spr. 88
mezitím, spr. 88
-mi, příp. instrum. mn. za čes. spis. -y, -i v stř. slven. 308
míchanina češtiny se slovenštinou, spr.; ale směsice krojů, národů a p.; míchanice krumpáčů a rýčů, spr. směsice 276
míjeti; míjíc, spr. míjejíc 272; míjeti 263 (v. minouti)
Mikeš, Mikšík, os. jm. 55
Milde, příjm. 2, p. Milda n. Mildeho 181
Milíč z Kroměříže 118
milion 77
milý; ve sdílném vypravování m. ten 190
mimo; šel mimo 125 (v. předložky); mimo potlesku a p., spr. m. potlesk 274
míňat se, mor., míňať sa, slven. (k slov. minouti) = míjeti, ztráceti se 265
minouti, míjeti, se 4. p.: minul bratra, šel co noha nohu mine, trest tě nemine, zlost ho minula; stč. také minouti = nč. opominouti; minouti, míjeti komu (zřídka) = vyhnouti, vyhýbati se; minouti se, míjeti se s někým, s něčím (s bratrem, s povoláním), nespr. pouhý instrum.; řidčeji minouti se někoho, něčeho 263 n.*
-mir (= svět n. mír), v os. jmenech jako Mojmír, sr. něm. -frid (Siegfrid) 94
Mirko, os. jm. srb. 61
mísiti; ‚cosi se mísilo', nelze říci bez určení ‚v to, do toho' 152
místní jména; názvy věcí podle jmen míst., na př. portlandský cement, guinea (mince) 132; míst. jména na -í jako Jestřebí a p. 285
místo; podrobněji to vyložím ještě svým místem, spr. na svém místě 184
míti; máš míti rozum, všech pět pohromadě a p., spr. 158; míti za něco 225
mizeti; 3. mn. mizí, mizící, spr. mizejí, mizející 272
mje za spis. mně v doudl. 302
mlac-huba 221
mlčelivý 27 (v. mlčenlivý)
mlčení 27
mlčenlivý (z podst. jm. mlčení) a

mlčelivý (z příč. mlčel) 27
mleko, laš. 306
mlíčen, z podst. jm. mléčný = filtr na mléko, cumel 247
mluvčí 164, 165 (v. -čí)
-mni- se mění v -mi- v ob. mluvě: hromice, Míšek, zimice, mík, Lomice a p. 189
mník, ob. mík 189 (v. -mni-)
Mníšek, jm. míst., ob. Míšek 189 (v. -mni-)
mnohem menší, ale značná menšina 187, 297
mnoho; o mnoho, mnohem 297
mnouti 265
moč, žen. i muž. r. 63
moda, spr. móda 119, 150
moderní 181
modla, 2. mn. stč. modl n. mod, nč. model 100
módní časopis, Modeblatt 115
mohutý, mohutný 248 (v. -utý)
Mojmír, os. jm. 94
Mokropsy, jm. míst. 174
Mokrovús, jm. os. 174
mol; 2. p. mola (dříve mole) 248
mondénní, z franc. mondain (lat. mundanus) 115
montmartroiský (franc. montmartrois), spr. montmartreský 270
Moravec, Morávek, příjm. 285
Moraveč, jm. míst., pův. asi Moravčí, Moravčie, z podst. jm. Moravec = Moravan 285 (v. místní jména)
Morbitzer, příjm., snad z Moravic (Morbitz) 31
morfinista 125
morous, můra (muž. pohlaví), z kmene mor-, asociací s lat. morosus = mrzout 249, 102 (v. -ous)
moroutný, dial. morútný, morótné, z kmene mor- (na př. mořiti) a přípony -utný = 1. umírající, neduživý, unavený, 2. uřícený, 3. mrzutý, omrzelý (vlivem příd. jm. morosní) 248*
mosaz, žen. i muž. r. 63
mostecký; Mostecká ulice = ulice k mostu 189 (v. -ecký)
motor, v amer. češ. moutr 238
motýl, 2. p. motýla (dříve motýle) 248
mourovatý, černý jako mour, mourek, mouřenín, z lat. Maurus; asociací s morosus v praž.: už jsem z toho celej mourovatej 249
moutr v. motor
možná; co možná 25 (v. co)
možnost; dával možnost vytvoření písma, spr. dovoloval, usnadňoval vytvořiti písmo 123
možný; možna 77, 181 (v. přídavné jméno)
mrlý 105
mrně 221
mrněti 221
mroz, laš. = mráz 306
mrtvý; octnouti se na mrtvé koleji (kontaminací: mrtvý bod + vedlejší kolej) 35
mrzký 151
můj; pro moji kůži, l. mou; s mojí přítelkyní, spr. mou 271
munšajn (angl. moonshine), v amer. češ. = měsíční světlo 239
musiti, střčes. mušet 300
-my, příp. 1. mn. za spis. -me (voláme) v han. 304
mychme v. abych
Mýťan, jm. obyv. 28 (v. t)
mýti; dial. 1. jedn. meju 303

N

n se vkládá do slov onomatopoetických: brčeti-brnčeti, frčeti-frnčeti, drčeti-drnčeti, bzučeti-bzunčeti 72; n za spis. ň v mor.-slven. nář. 306; n se mění v ň (panák-paňák) 102 (v. t.-ť); ň za spis. n v han. (deň, kameň) 304
na-, předpona četných slov jako nádobí, nádržka 286
na, citosl., mn. č. nate 292
na, předl.; na Kladně, na Smíchově 223 (v. VIII. 156, 250); účast na čem v. účast
-na, příp. v někt. slovech něm. původu jako lajsna, hylzna, flétna 241;
-na, slven. -ňa, -eň, značí jména místní ve smyslu nejširším: kolna, ci-

helna, kovárna, katovna, šenkovna 225; -na v slovech jako dílna, pracovna, továrna, tesárna, truhlárna, lakýrna, tkalcovna, sborovna 254
nabobtnalý 106
Načerák, příjm.; ‚U Načeráků', jm. míst.; u Načeráků = usedlost Načerákova, pův. asi Načeratova 253
načež (worauf?), spr. a potom, potom 179 (v. nato)
nad-, předpona nečetných slov jako nádlesní, nádvládní 286
nad; mějte útrpnost nad tímto tvorem, spr. s tímto (slitujte se nad ním) 274
naděje 286
nadejíti = skoro nadběhnouti; až nadejdou doby, spr. nastanou, přijdou 81
nádevsí, mor. 286
Naděžda, os. jm. rus. 20
nádherný, snad podle sthněm. überhêr 286
nádhruščí, mor. 286
nadcházeti; noc nadchází, spr. přichází, nastává 277
nádlesní 286
nádměstí, mor. 286
nádobí 286
nádržka 286
nádvladní a návladní, v praž. češ. = něm. Anwalt 286
nadymač n. nadymáček, stč. 126
náhle; zbytečná záliba v tom slově u J. Marie: proč náhle stojíte jak pařez? jsem náhle nevýslovně šťastna 215
nahnilý 106
náhončí 165 (v. -čí)
nahraditi; nahraženo, spr. nahrazeno 120, 206
nahražovati, spr. nahrazovati 78
nájem 12
najisto 178
najposlední, stč. 292
najprvní, stč. 292
najvrchní, stč. 292
nákoupě, spr. nákup 126
naloditi, něm. einschiffen, spr. naložiti na loď 313; naloditi se na parník, spr. vstoupiti, vsednouti na p., naloditi se do své otčiny, spr. vstoupiti na parník plující do otčiny 278
naložiti; naloženo jím jako s každým podprůměrným úředníkem, spr. s ním 211
namáčeti; pera se namáčí, spr. namáčejí 120
namazati; ‚namazala bych ti' nelze užívati bez předmětu ‚chléb (máslem)' 152
náměstnický, slven. = místodržitelský 245
námluvčí (u Dobr.), z námluvce 136
namyslený, slven. 15
namyslieť si, slven. 19
namýšlať si, slven. 19
nanebevzetí; Panny Marie nanebevzetí 67 (v. slovosled)
napadnouti; napadlo mě; vazba napadlo mi je novější 250
nápadný; nápadny 181
nápast = nehoda, neštěstí, nástraha, léčka, k slov. napadnouti 26
Napiaď, slven. jm. os. 103
napjati, spr. napnouti 272
napjetí, spr. napětí 272
napnouti; příč. napnut, spr. napjat 272
naprázdno, slven. = bez účelu, bez dosažení účelu, s prázdnotou, bez zavazadel, s prázdnou kapsou 19
naproti; přijď mi naproti 125 (v. předložky)
nářečí česká 300 n.*
naskrze = naveskrz, až na druhou stranu; že by se měl eugenický sňatek naskrze uzavírat jen z důvodů rozumových, spr. veskrze, vesměs 187
následek; ‚následkem' není nespr., kde se mluví o skutečných následcích (na př. v chemii při nějaké změně); jinde, na př. následkem nepříznivého počasí, stačí ‚pro' 11; v následku toho (něm. infolge), spr. proto 10; následkem mnohých zklamání, spr. po 81
následovati 10
Nasral v hrnec, stč. jm. os. 174
Nastojt, Nastojte, příjm. stč. 252
náš; dial. náše 301
nato (něm. darauf), spr. potom 179
natrumfovati se 239
natýčiti, spr. natyčiti 215

navahovati, dial. 229
navoliti se (lid. od Třeboně) 89
Navrátil, příjm. 107
Navrátilka, jm. žen. 107
navršiti = nasypati do vrchu, aby to bylo vrchovaté; sousto n a v r š e n é minulosti, nespr. 155
navyšívati se 18
navzájem; dvě vrstvy, které se nemohou vyrovnati n a v z á j e m, spr. jedna druhé 186
nazdařbůh; dříve také nabůhzdař, slven. na verímboha, sr. něm. auf Geratewohl 299 n.
naznak, z pův. na-vz-nak = na záda 295
-nda, příp. jmenná (Manda, Anda, Tonda, Jenda a p.) 62
Nebojsa, jm. míst. slven. 98
neboli v. či
něčí; bývá psáno v 16. st. i nětčí 166 (v. č)
ne -do-; složeniny s nedo- v češtině a jiných slov. jazycích; nabývají v jiných slvan. jazycích významu ‚nedost, nezcela' 231 n.*
nedobabka 233
nedobásník (Pal.) 232
nedobůh 233
nedocit 233
nedočeský (Pal.) 232
nedočtyrhranatý (Presl) 232
nedodiv 233
nedodvojdělený (Presl) 232
nedochcíplý, vulg. = nedomrlý 27
nedochvilný 231, 233
nedojarý 232
nedokostněný, z pol. niedokostnienie 232
nedokrasovědec (Pal.) 232
nedokřesťanský (Pal.) 232
n e d o k r e v n ý, l. chudokrevný 230
nedomilý 233
nedominulý 233
nedomnohopouzdrý (Presl.) 232
nedomrlý, vulg. nedochcíplý = kdo umírá, ale ještě nedomřel 27, 231
nedonach = Halbscharlach 233
Nedoněmec (u Jungm.) 233
nedonoh, nedonohovití (Presl) 232
nedopán, nedopánek, z pol. 232, 233
nedopesec, z rus. nedopesok 232
nedoplechý 233
nedopominulý 233
nedopřeslínatý (Presl) 232
nedopřímý (Presl) 232
nedoroček, nedoroční, z rus. nedogodok 232
nedorostlý 231
nedorozum (Pal.) 232
nedouhlan (Presl) 232
nedoum 233
nedoumělec (Pal.) 232
nedověcnost (Pal., Čelak.) z pol. niedorzeczność 232, 233
nedovtipný 231
nedovula, mor., m. nevula, podle nedohodnouti se 232
nedozázrak 233
nedožid 233
neforemný 127
negace; i po všech těch zařízeních nebude učitel zbytečný, spr. ani po všech 186
negace v. nikoli
nech, slven. = 1. ať, 2. kdyby, 3. aby (účelové) 19
nechati; n e c h a l jsem pro vás připravit, spr. dal 278; n e c h á m mu koupit dobré místo (galic. a germ.) spr. přiměji ho, aby 280
Nechoďdomů, Nechoďdoma, Nechojdoma, os. jm. 174
nějaký 177
Nejezchleba, příjm. 98
nejméně; může státi jen v nom. a akus., tedy na př. vytisknouti něco co možná n e j m é n ě otisky, l. nejmenším počtem otisků 122
někdo; n. jiný 159
Němčí, jm. míst. 285
němčina; bohemismy v pražské něm. 11 n.*
n e m y s l i t e l n ý; Březina by byl n e m y s l i t e l n ý, spr. Březinu si nelze myslit, představit 80 (v. -telný); estetická výchova je n e m y s l i t e l n á, spr. nemožná, nelze si ji představit 123; rovnost je n e m y s l i t e l n a, spr. nemožná 179; na n e m y s l i t e l n é hromadě, spr. nevídané 277
n e n á r o č n ý; n e n á r o č n á věrnost, spr. skromná, oddaná 153
nenáviděti m l a d é h o s t á t u, spr. mladý stát 207
n e o d v i s l e od škol, spr. nezávisle

na nich 179
neodvislý na předpokladech (unabhängig), spr. nezávislý 179
neosobní vazba; chtělo se jíst a nesmělo se vzepřít, spr. nebylo možná 152
neplnosmyslný, nespr. 181
nepoměrně; dítě se vyvíjí nepoměrně rychleji (unverhältnismässig), spr. mnohem, daleko 179
nepopíratelný; je nepopíratelno, že..., spr. nelze popírati, že, nikdo nepopře 81 (v. -telný)
nepraktickost, spr. nepraktičnost 120
nepřeklenutelný; nepřeklenutelná přehrada, spr. nerozborná, neodstranitelná (kontaminací učení: překlenouti propast + odstraniti přehradu) 34
nerozeznatelný; byl nerozeznatelný, spr. nebylo lze ho rozeznati 80 (v. -telný)
Nestarejse, jm. os. 174
Nesvačily, jm. míst. 100
neudržitelný; neudržitelna 181
nevhodný; nevhodny 181
nevrlý, od slov. nevrříti (doloženo zanevrříti) 27
nezadatelný = co nelze zadati, postoupiti a p., nezadatelné požadavky, nespr. 155
nezbeda, nezbedný 100
nezbytný; nezbytna 181
nezdůvodněnost názoru, spr. nesprávnost, lichost 122
nezměrný, spr. nesmírný 181
než aby, než by, než že; je spr. po komparativu: je hrdější, než aby... a p.; nespr., kde není komparativ: je příliš hrdý, než aby, spr. aby 249; příliš neúplná, než aby, spr. neúplná, aby 175; příliš zjevný, než aby, spr. zjevný, aby 81 (v. příliš); a naopak: osud nemohl býti zlomyslnější vůči socialistické vládě, že jí vnucuje válku, spr. vládě, než že... 249
-ní, příp. častá u příd. jmen z cizího základu: lineární, imaginární, a p. (nikoli -ný) 120; latentní, oficielní a p. 115; (v. -ný)
nic; spr. ve větách, kde v tvaru kladném je akusativ: mám něco — nemám nic; kde v tvaru kladném je genitiv, je v záporném tvaru spr. ničeho: dosáhl něčeho — nedosáhl ničeho 219; necítíš ničeho, spr. nic 274; (v. genitiv záporový)
Niederle, příjm.; 2. p. Niederle, Niederla (zřídka Niederleho) 219 (v. -e)
Nietzscheův, spr. Nietzschův 77
nietzschovský 77
nikdo jiný 159
nikoli; principy, které se doplňují a nikoli si odporují, spr. a ne si odporují 186
Ninogniew, os. jm. pol. 193
niterný, l. vnitřní 215
nivellisační, spr. nivelisační 77
-nlivý a -livý, přípony příd. jmen 27
nn se vyslovuje dial. 301, 304, 306
nocleh; stč. na noclezě 192
noha, slven. 16; lež na hliněných nohách 36 (v. krátkozraký); Jakub Bílá noha, Srnie noha, Jakub s Tlustú nohú, stč. jm. os. 173
nominativ jdn. typu mořo v laš. nář. za spis. moře 306; nom. mn. slven. Česi (ale v gemer. nář. lenoši) 308; nom. mn. na -é (chlapé) dial. 305; nom. mn. na -ia, -ovia, -ovja dial. za spis. -i, -ové 306, 308; nom. mn. stř. na -á, -ia v stř. slven. (stá, slová, srdcia) 307; nom. mn. všech rodů je dial. na -ý (velký) 303; nespr. instrum. doplňkový m. nominativu: pedagogika není vědou; hlavní věcí je, abys; dítě není bytostí vyvinutou, spr. věda, věc, bytost 184; nespr. nominativ m. instrumentálu: co jindy zoveme výcvik, spr. výcvikem 184; činěn býti zodpověden (arch.), spr. odpovědným 184
norberčice, stč., sukně kočí, kteří jezdili do Norimberka 132
Norvéžec (něm. Norwege), jm. nár., spr. Nor 270
Nos, Dlúhý nos, Nosál, Nosek, stč. jm. os. 173
nosidlo, 2. mn. stč. nosidl, nč. nosidel 100

Novosedlice, Novosedly, jm. míst. 100
nožíř 162 (v. -íř)
nu 292
nutný; nutna 181
-ný, příp. jmen příd. od podst. jmen na -ec: hrnečný, konečný, popelečný, měšečný, kopečný, palečný a p. 164 (v. -ový); -ný, -ní, příp. jmen příd., střídají se někdy s -cí: průchodicí — průchodní, křticí — křestní a p. 220
nygr (angl. nigger) = černoch, nygrovka = černoška, v am. češ. 240
nygrlatě, v amer češ. = černošské dítě 240

O

o za spis á, í v laš. (mroz = mráz, noso = nosí 306; o místy za spis. e, ě, i v laš. (zelo = zelí, 3. mn. chodzo = chodí) 306; o za spis. u v han. (dob) 303; o (ú) za spis. i v koncovce i uvnitř slov v han. (slepico-slepicu, pijo-piju, břoch-břuch) 303; o po měkkých souhláskách za spis. e v laš. (šost, našoho, pečoš) 306; o v slven. příč. húdol a p. je nepůvodní jako v čes. dial. e (vedel, četel = vedl, četl) 99
ó se změnilo přes no v ů 56; ó za spis. ů v mor.-slven. nář. (dvór) 306; ô (vyslov uo, vo n. ó) v stř. slven. za spis. čes. ů 307; ó za spis. í (z pův. ú) a ou v han. (slepicó, dělajó, sód) 303
-o, příp. jmen podst. jako Jurko, tatko, strýko 45
o, předl.; nespr.: stál o sklopené hlavě, pes ležel o zavřených očích, černé šaty o dlouhém, nemoderním kabátě, pihovaté tváře o rezavém knírku a p., spr. se sklopenou hlavou, se zavřenýma očima, s kabátem, s knírkem 210; půda o velikosti 30 čtver. m, spr. zaujímající plochu 30 čtver. m 274
-oár, a -oir v čes. pravopise 247
oba; rozdíl oboú písem, l. obojího písma 120
obáslo = len n. konopí k předení, otočené na přeslici; z obázati = obvázati 74
obdarovati, dokon., obdařovati, nedokon. 151
obdržeti = dosíci něčeho, oč usilujeme; mate se s ‚dostati': obdržela list, spr. dostala 153
obepnouti; obepnut, spr. obepjat 272
oběsiti, z obvěsiti 174
obezřetnost, spr. obezřelost 182
obhájce; 5. p. obhájče, spr. obhájce 206; obhajce nespr. 76
obchod drogou, kožešinami, spr. s drogou, s kožišinami 274
obile, laš. = obilí 306
obléci; oblekl své boty, spr. obul 280
obložena (něm. Garnierung), stroj. a nespr. 153
obnos 12; dal jsem třetinu obnosu, stačí dal jsem třetinu 278
obrat; obratem pošty, spr.; dříve bývalo ‚nejbližší poštou' 312 (v. III. 216)
obrátiti z obvrátiti 74
obskurní z obscurus 115
obstarávati; obstarává službu, spr. koná, vykonává 277
obtěniti = udělati tenkým 160
obývati podivnou zemi, spr. v podivné zemi 278
obžaloba, spr. žaloba 12
obžinky, z pův. obžínky 216 (v. krácení)
ocas; psí ocas, jemuž světlo života po kousku zhasíná, nespr. metafora 37
ocel, muž. i žen. r. 63
ocitati se, spr. ocitati se 76
od; dům od domu, ode vsi ke vsi, od jedné vsi k druhé 314; báseň od Jar. Vrchlického, spr. (jde tu o autorství) 27; od osmi dnů jsme na cestě (depuis huit jours), spr. týden; nekouřil jsem tabák od několika měsíců, spr. několik měsíců 279; sameček od včely, spr. včely n. včelí (jde tu o příslušnost) 27
odbavení, nespr., spr. vypravení 313

odbourati; odbourané manželky (= restringované) 284
odbourávání cen (něm. Abbau), nespr. 284
odedza, slven. = pův. oděv, pak plachta (lodní) 20
odejeti, odejel, spr. odjeti, odjel 151
odepsati, nedok. odpisovati 121
odevačka, odevacia plachta, slven. 20
odcházeti 281 (v. přicházeti)
odchylný; odchylny 181
odiecka, lépe odiedzka, slven. 20
odjezd; po mém odjezdu 181
odkoniti poštovní vozy 313
odkud jinud 158
odlehlý = stranou, daleko ležící 155 (v. protipólně)
Odlezly, míst. jm. 100
odlišný; odlišny 181
odněkud jinud, o. odjinud, spr. 158
odpad; odpad touhy (ve smyslu: touha odpadla, t. j. přestala), nespr. 153
odpadati; při velkém i tečka odpadá, spr. se nedělá 123
odpisovati — odepsati 121
odpočinouti; odpočal, spr. odpočinul 272, 28
odprysknouti; odprejskni, emaile, argot 74
odrážeti se; oni se odráží, spr. odrážejí 272
odsunovati; sluhové odsunují stůl do sousedního pokoje (strojené) 216
odtrumfnouti 239
odvislost politická, spr. závislost 81
odvislý od materiálu, spr. závislý na něm 123
odvraceti; 3. mn. odvrací, spr. odvracejí 206
odvrhnouti; odvrhnutá, spr. odvržená 151
oděra 299
oficiál, franc. official 115
oficielní, spr. oficiální (lat. officialis, franc. officiel) 77, 79, 115 (v. -elní)
oficiósní, něm. offiziös, franc. officieux, lat. officiosus) 115
oheň! čes. hoří! 29
ohled; v tomto ohledu, spr. po té stránce 81
ohleduplný; byl tak ohleduplný, že..., spr. šetrný, pozorný 278
ohrada 91
ohražen ost, spr. ohrazenost 76
Ohrozim, jm. míst. 158
-oir, cizí koncovka v češ. 247
-oj, příp. dativu jdn. dial. m. -ovi (synoj) 300, 301, 302, 303
oje 137
Ojerz, jm. os. pol. 193
-ojic, -ojc, -ouc, příp. rodová v jihočes. nář. (Novákojic, tesařouc) 301
Ojířové z Očedělic 117
okamžení 67 (v. slovosled)
okolostojíčnost, argot. 175
okovy, stč. žen. mn. v nč. muž. mn. 250
olej; oleje přilévati 35 (v. stoupati)
-om, příp. dat. mn. v dial. m. spis. -ům (přátelom) 302
omeziti se na to (sich darauf beschränken), spr. přestati na tom, spokojiti se 179
omezovati se; neomezuje me se na žádný typ, spr. nepřestáváme na žádném 80
omínať, omíňať, slven. = tlačiti; k slov. mnouti 265
ominouti 264
on, zájm. 38; pokud se filosofie týče, nepronikla ona dosud, spr. nepronikla dosud 80; do něj, vedle něj, z něj, okolo něj, spr. něho 271; 4. p. jej a ho (toto jen u životných) 28; jak jej (= hocha) ovládala, l. ho (nepřízvučně) 151; přečtla ho (list), spr. jej 151, 271; líčíte ho (měšťáctví), spr. je 271; vrátit ho (vybočení), spr. je 78; 4. p. stř. v doudl. ‚je' (m. obec. ‚ho') 302; jichž úsilí, jména, spr. jejichž 78; a pod.: jich hodnota, jichž význam 182, 206; jich řemínky, spr. jejich 271; její 292
onaký = slušný, pěkný 256
onen; má ruka se trochu chvěje, ona Jessie je švižná, spr. ruka Jessie 279, stav podobný onomu

u Němců koncem 18. stol., spr. podobný stavu u Němců 80
opakovati; opakující kursy, spr. opakovací (= k opakování) 182
opatrovati 229
opatrovna 219
opéra je ve franc. muž. r. podle slov na -as, -at (bas, éclat) 241
operovati se zásadou rovnosti, spr. zásadou (jako bojovati) 184
opět, opětně = po druhé, znova, nespr. m. zase; a přece v této různosti jsou opět prvky základní a společné, spr. zase 187; poslouchá mistra, který opět poslouchá inženýra, spr. zase 277
opětně v. opět
opilý, z opíti se 97
opomenouti, spr. opominouti 78
opomenúť sa, slven. = opovědětí se 264
opomíjeti, nedok. tvar k slov. opominouti 265
opomínať, slven. = upomínati, připomínati 264
opomínati (v Kral.) = opomíjeti (k dok. minouti) 265
opominouti, nová složenina slov. pominouti; spr. 264
oprávce, oprávkyně, spr. 252
oproti; zbytečné, stačí proti: útrapy nejsou ničím oproti mukám ticha, spr. proti 79, 274
Opyš, Vobyš (na Hořovicku), jm. míst. 126
organatický 28
originální vazba (Originaleinband) 115
osm dní, spr. týden 279 (v. od)
osoba 90 (v. shoda)
osobní zájmeno; vynecháno nespr.: kudy se do mužíčka dostanu a po svém [jej] zpracuji; Karel nemusil jí býti vším, já [jej] mohl nahraditi; už se nalezne rytíř, který [mne] doprovodí 212
osobní jména, původem věty jmenné, na př. Ctibor Múdrá hlava a p. 172 n.*
-ost, spr. -ost 205
ostnatý smích 153 (v. metafory)
ostrev, ostrva, ostrb, ostrba, ostrbí, osterka, ostroh, ostrhel, ostrm, dial. 148; ostrévka (na Vsacku) 217 (v. hastrman)
osuha, osuheľ, slven., osuhlina, mor. i slven. = jinovatka, syrová mlha 93
osuhlost 93
osuhlý, mor. a slven. = zasmušilý, ponurý, až přísný; do spis. jaz. přešlo z Kral.; souvisí snad s koř. slovesa sáhnouti 93
Osvald, os. jm. 94
ošetření; nepřetržité ošetření, spr. ošetřování 182
Ošťádalka, jm. žen. 107
ošulit; asi zkřížením sloves šudit (dial. m. šidit) a šálit, ošálit; z toho i ožulit a vzít žulíka 246
otevírati, spr. otvírati 77
otevřhuba (přezdívka) 221; koukáš jako Honza otevř pec 203
otevříti; otevřu, spr. otevru 206, 272; otevřeny stolice pedagogiky, spr. zřízeny 188
otomobil 238 (v. automobil)
otomobilovat, jezdit na automobilu, v amer. češ. 242
otříti se 27
otrlý (od slov. otříti se) = kdo se v světě, v životě otřel 27
ou v nářečích za spis. ú 300, 305
-ou, příp. instrum. jdn. žen. v stř. slven. (rybou, našou) 308; -ou příp. 3. os. mn. dial. i za spis. -í (češou) 300, 301
-ouc v. ojic
-ouch, příp. jmenná v slovech jako blatouch, maslouch, Vavrouch 102
-ous, příp. jmenná slov jako divous, balbous, Vaňous (= Váňa), morous, pikous 102
-oušek, příp. jmenná slov jako drahoušek, svatoušek 102 (v. -ouch)
-ov, příp. dial. za spis. -ovi 301; -ov, příp. místních jmen přivlastňovacích z podst. jmen muž. na -a: Šiškov z Šiška 64
-ovia, příp. nomin. mn. muž. v stř. slven. (kmotrovia) 308
-ovic, příp. rodová v stř. češ. 300
ovlivnění 12
-ovna, příp. podst. jmen jako katovna, rasovna 32
ovnieř, stč. 162 (v. -íř)

-ovský, příp. příd. jmen od podst. jména v jedn. čísle, tedy nespr. na př.: r o d i č o v s k á láska 153 (v. rodičovský)
-ový, příp. jmen příd. (ptakoještěrový) 14; příp. jmen přídavných na -ec: hrncový, koncový, popelcový, čistcový, kopcový, palcový 164 (v. -ný)
Ozáb, os. jm. v. Vozáb
ozývati se 35 (v. proudy)
oženílek 107
ožulit 246 (v. ošulit)

P

p. (zkratka) = pan 25 (v. zkratky)
padati 84, 312
padna, dial. = panna 301
padnouti; kabát dobře padne 222
palcový, palečný, z podst. jm. palec 164 (v. -ný, -ový)
pán; lesů pán 65 n.* (v. slovosled)
paňák, z panák 102 (v. n-ň)
p a n n e n s k o s t, p a n n e n s k ý, spr. panenskost, panenský 270
panorama, 2. p. panoramatu, stř. rodu; v lid. řeči panorama, 2. p. panoramy, žen. r. 241
papeženec (přezdívka katolíkům) 57
papír; uleť, papíre, argot 74
past, ze slov. padati 84, 26
pata; Moudrá pata, stč. jm. os. 173
patentní 115
p a t ř i č n ý, spr. náležitý 181, 120
patřiti; celá země nám patří, spr. je naše 178; jaksepatří 292 (v. jaksepatří)
patřívati; nábytek p a t ř í v a l jejím dívčím letům, spr. náležel, býval její, pokud byla dívka 153
viděti 183; p a t r n ý 181, 120
patrný; jak je p a t r n o, l. jak (je) viděti 183; p a t r n ý 181, 120
paže; vsune pod p a ž í, spr. paži 271
pažit, pažiť, pův. žen. (vzor ‚kost'), dnes muž.; příb. s žíti, žito 63
pažitka 63
pecen, z příd. jm. pecný 247
pečeně 27
pečínka, z pečeně 27
p e č o v n a; nedobře utvořené slovo podle stravovna, opatrovna 219
Pech, os. jm. 54
peignoir 247
pekelný 311
peň; u té p n i, spr. u toho pně 28; p e ň vyrostlá z kmene, nesmysl (peň = kmen) 93
peníz; Nový p n í z, stč. jm. os. 174
pěnovka = pěnová dýmka 255
perfektum v hovorové češtině typu: máme zaseto; mám kabát roztrhaný; je zatopeno; dům je postaven 200 n.*
perla; s t ě ž e j n í p e r l a spisů Jiráskových (kontaminací: vzácná perla + stěžejní dílo) 34
Pernikářka, jm. míst. 108
péro, l. pero 150
Pešek, os. jm. 58
piče, broskev, v amer. češ. z angl. mn. č. peaches 241
pisálek 106
Piknósek, Piknosý, jm. os. 173
pikous = pikhart, český Bratr 102 (v. -ous)
pína, jihoč. = pěna 301
písklе 53
p í s m e n a, 2. p. p í s m e n y, žen., nespisovný tvar podle mn. čísla a podle slov ‚litera', ‚abeceda' a p. 17; 271;
písmeno, druhotvar k podst. jm. písmě 27
písmeno velké ve vícečlenných názvech spolků a společností píše se jen u prvního členu: Královská česká společnost nauk = Učená společnost; ve zkratkách všechny členy velkým písmenem: ČČH., JUDr., OSIN. 93; (v. také Kunětická hora a u)
písmo konservuje starší hlásky 56
pisoár 247
píšťala, z pištěti 108
pivo; Václav Bielé pivo, Starý pivo, stč. jm. os. 173
-pja- v českomor nář. za spis. -pa- (poupjata) 302
plachta odevacia, odevačka, odedza, slven. 20
plakati; pláči 272; p l a k a j í c í, spr. plačící 151

planimetrie 36
planýrovati, vulg. 252(v. -yrovati)
platforma, v amer. češ. = program 242
platiti; nenávist neplatila vlastnímu němectví, spr. netýkala se, nebyla namířena proti ..., 81; žena nepřestala platit za ideál, spr. býti pokládána, uznávána za ideál 81; její ironie platila košili, spr. týkala se jí 153; platiti za axioma, spr. býti pokládán 179
plavčí = plavec, plavčí úřad 164, 165
plavec 164 pozn.
plaz, 2. p. plaza, 1. mn. plazi n. plazové; v stč. kolektivum jako hmyz 250
plec (na př. skopová), ale mužova plec, spr. mužovo plece 151
plesárna, slven. = místnost, kde se tančilo 245
pleva, plevel 285; 2. p. plevele i plevelu 248
Plevnice, jm. míst., z příd. jm. plevný (z plevel, pleva) 285
Plevník, jm. míst. 285
plíce, žen. r. (ty plíce, plíčky) pův. střed.; 2. p. plic, 3. p. plícím, 6. plících, 7. p. plícemi 250
plíti 285.
plniti; kuřák dýmku plní, l. cpe 215
plnoletý (volljährig), spr. zletilý 181
plný 251
plocha 35 (v. šikmý)
pluk 94 (v. Dietrich)
plusquamperfektum (zastaralé): k zničení toho, co bylo zastaralo, n. toho, co zastaralo 78
po; podruhé (při výčtu), spr. za druhé 186; po ve výrazech: po tmě, po ránu, dial. po noci, po světle, stč. po měsieci, po vedru, po mraze 104; je po schůzi, po koncertě a p. 125 (v. předložky); 184 (v. také žádati, požadovati, vyžadovati; kupovati kly po centu za kus, spr. po centu 274
pobíhati; hvězdy pobíhají své dráhy, spr. probíhají, obíhají svými drahami 277
Pobraslav, os. jm. 194
Počaply, jm. míst., ze slov. čapnouti 100
počátek; stč. na počátče 192
počítati; se znaménky musíme počítati, spr. míti je na zřeteli 124
počíti, počnu, počal 28; s jejím řešením se počalo, spr. začala se řešiti 180
pod; shrnovati pod názvem 184 (v. shrnovati)
podajný = co se podá, co je tvárné, ohebné 181
poddajnost či plasticita, spr. podajnost 181
poddajný = koho lze snadno podrobiti 181
Poddmušil, příjm. 98
poddmýchati (u Čelak.) = podfouknouti 98
poddmýšilý, stč. 98
poděbradka 134
podepisování, podepisovati, spr. podpisování, podpisovati 207
podepsati; podepíše, spr. podpíše 207
podhotoviti se, argot. 175
podíl bráti na čem 80 (v. bráti)
podlejší = 1. sousední, vedlejší, 2. špatnější (val.) 63
Podlužáci 304
podlý; slven. 20
podměšil 98 (v. potměšil)
podmět 28
podmíniti; jasnost podmíněná tím, že... spr. způsobená; stylovost je podmíněna materiálem, spr. závisí na něm, řídí se jím 123; rozdíly podmíněné různými úkoly (bedingt), spr. způsobené, způsobované 179
Podmokly, jm. míst. 100
podobný; jděte se o nich přesvědčit při podobném nebi (pareil), spr. při takovém nebi a j. 279
podpořiti svědectvím své tvrzení, spr. podepříti a j. 277
podryvný; podryvné dílo (o výrobě šrapnelů), strojené 153
podstatné jméno slovesné; vyjadřování jmenné na újmu slovesného: jejím cílem není vytvoření světového obrazu, spr. vytvořiti; schopnost pro lišení zvuků, spr. lišiti zvuky; zkoušení se děje příliš rychle, spr. se zkouší 182; nebrání užití oblouku, spr. užíti

ho (v. i možnost, použití); odůvodnění jeho zmrzačení je v touze vyhnouti se..., spr. jeho zmrzačení je odůvodněno 123; podst. jm. slovesná nemají ‚se': modlení, klanění, osamostatnění, vyvyšování, vcítění, probuzení a p., nespr. osamostatnění se, vyvyšování se, vcítění se, probuzení se a p. 78, 182; v. i chování, vyrovnání, setkání, zardění; podst. jm. rodinná na -ovic (Novákovic) v středočes. nář. 300
Podůleš, jm. míst., z pův. Podůlší (Podólšie) 285
pohled zmatku (galicismus), spr. obraz 280
pohnouti, pohnul, dial. pohl, pohla podle tisknouti, tiskl 30
pohodlí; zůstaňte, máte pohodlí (vous êtes a votre aise), spr. sedí se vám dobře 280
pohodlně; vzdoroval pohodlně nápoji (aisément), spr. lehce 281
pohunka (ze staršího pohůnka) a pak i pohunek m. pohůnek 216 (v. krácení)
pochmůrný, spr. pochmurný 270
pokládati se za co 227*
pokračovati; pokračuj svoji truchlivou práci (continuez votre travail), spr. v své práci 279; pokračuji (je continue) v šití, spr. šiji dále 279
polka, jm. tance, ze jm. národního Polka, jako Slovanka a j. 108 n.*
položiti něco na váhu 36; položiti něco za hřích a p. 229;
Polúhlavie, stč. jm. os. (polúhlavie = oblíbený pokrm z rozpůlené vepřové hlavy) 174
pomalu, pomaličku, pomalounku, stč. pomalítku, pomalitko = ne rychle, zvolna 191 (v. málo)
poměnka, spr. pomněnka 205
poměnkové oči, spr. pomněnkové 205
pominouti, pomíjeti; se 4. p., někdy se 2. p., též s infinitivem a s větou s ‚aby'; pominouti se s rozumem, s smyslem (staré též p. se smysla), nespr. pouhý instrumentál; pominouti se, abs. = zblázniti se n. o vzteklém psu 264 n.
pomlčka; užívání pomlček za uvozovky vede často k nezřetelnosti 206
pomoc; působiti pomocí národní výchovy (mit Hilfe), spr. národní výchovou, skrze ni 179
ponocný, ponocovati, z výrazu ‚po noci' = v noci 104 (v. po)
popel; do popele, v popeli, spr. do popela, v popelu 270, 248
popelcový, popelečný 164 (v. -ný, -ový)
popelič, stč. 286
Popelištná, jm. míst., pův. Popeličná ze stč. popelič, přikloněním k podstat. jm. popeliště 286
Popelvár (m. Popelvál), slven. os. jm. 104
poprvé, spr. po prvé 150
Poraj, Pořej, Porej, os. jm. 193, 194 n.*
Pořejov, jm. míst. 195
Porgatňa, jm. lesa u Divák 236
Poříč, jm. míst., pův. Poříčí 285
porovnání; pravá hříčka při porovnání se zmatkem, spr. proti zmatku 277
portlandský cement (protože se podobá tvrdostí kameni z Portlandu) 132
porto; porta prosto, spr. = osvobozeno od poštovného; jiný je výraz ‚bez porta' 27
posada 138
posaditi; posadím si vysokou čepici, spr. nasadím, narazím; posadím si na hlavu 277
positivní 181
poskytnouti; to mu poskytne vítané opory (v nč., kde nejde o partitivnost, bývá spíše akusativ) 183
posledek; k(u) posledku, do posledka, z přísl. slov. posľeď, poslědi 10
poslední, z přísl. slov. posľeď 10, 252
posléz, posléze (z posľeď) = ‚později', ne ‚konečně' 10, 122, 152, 186
posměšivý, spr. posměšný 270
postaviti se za něco (t. j. na obranu) 36
postranky 137
pošem, citosl., jímž se volá na vepříky; z pocem = pojď sem 28
Pošívalka, jm. míst. 108

pošta = vůz i vozka (pošťák) 135, 167; obratem pošty v. obrat
pošťák 135
potah; s potahem, argot 175
potahovat, argot 175
potápěti se; oni se potápí, spr. potápějí 272
potlačovati přednosti něčeho, spr. přehlížeti, zanedbávati a p. 124
poťma, poťmák, slven. 102
Potměbil, Potměbyl, jm. os. 102
potmehúdol, slven., z po tme húdol; potmehúdly (příd. jm.), potmehúdlo (přísl.), potmehúd, potmehúdok, potmehúdsky (přísl.), potmehúdstvo 99 n.
potměchuť, jm. rostliny, snad z pův. jm. věty: (zelina) po tmě chuť 102 n.*
potmělít (přezdívka) 101
Potmělít, stč. jm. os. 101
potmělóch, han. 102
potmělót, potmělótný, potměloutný, potměloutně, -lutně, -lóta, -lúta, han. (= po tmě ľutý, lítý) 100 n.*
potmelúch, -lúško, -lúšok, slven. potměluch, potmeloušek, -loušný, -loušně, -loušnost, -luský, -lus, -lusek, -luska, mor. 102 n.*
potměľútný, han. 101
potmělý 102
potměpich, potněpich 203
Potměšil, příjm. (= pův. ‚po tmě šil') 97 n.*
potměšilec, potměšiti (u Dobr.), potměšilka, potměšilost, potměšilý 97 n.*; 202 (v. Potměšil)
potněpich v. potměpich
poťóchlé, han. = poťouchlý 102
potok; na potoce i na potoku 192
poťouchlý, z potouchlý m. potuchlý 102 (v. t—ť)
potřebovati jistotu, spr. jistoty 152
potutelný a potměšilý 97
pouhopouhý 311
pout, žen. i muž. r. 63; v podstatě je to totéž slovo jako lat. pons = most, řec. pontos = moře 84 (v. hať)
použití: jde o použití zřetelného písma, spr. jde o zřetelné písmo 123
používati něčí obydlí, spr. něčího obydlí 277
Povadilka, jm míst. 108
povahovati, dial. 229
považovati za něco, spr. = pokládati za něco 225 n.*
povříslo 74 (v. -slo)
povznésti; povznešen, spr. povznesen 206
pozadí; zákon geologický, který ponechává daleko v pozadí (franc. au fond) poetické výmysly Helénů, spr. daleko za sebou 276
pozoruhodný; pozoruhodná sázka (franc. considérable), spr. značná 281
požadovati hlubší pojetí, spr. hlubšího pojetí 183; požadovati po učiteli umělec kou dokonalost, spr. na učiteli umělecké dokonalosti 184
požívati jen zeleninu, spr.; požívati něčeho (= míti požitek) blíží se významem těšiti se čemu: požívati svobodu, spr. svobody; chovanci požívají bytu a stravy, spr. mají, dostávají byt a stravu 178, 274
požrati = do konce, do posledního kousku sežrati; nespr. požrané špínou ruce 155
Požřihuovno, jm. os. 98
pra-, předpona, příbuzná s lat. pro-: praděd, pranic, pramálo, prašelma, prazlý; v slovech: prahory, prazdroj, prajazyk je pra- napodobením něm. Ur- 29
prací = co se dá prát 220 (v. -cí)
pracovati; ‚hrnčíř pracuje s hlínou', ale ‚hrnčíř pracuje nožem'. obé spr. 121 (v. s)
pracovna 254
praděd 29
přadeno; nastřihnouti přadeno života, spr. nit 155
Pradlák, muž. příjm. 62
prahory 29
prach, podst. jm.; prachu číst neumím, v Krista nevěřím ani prachu a p. 29;
prach- m. pra- v slovech jako prachnice a p., protože ‚prach' bývá významem blízké slovu ‚nic' 29
prachmiliónský 29

prachnic, lidovou etymologií z pranic 29
prachsakra 29
prajazyk 29
prakse i praxe 180
pramálo 25
pranic 29
přaslica, mor. 74
prašelma 29
prášil, prášiti 97, 107
praštěti; kosti praštějí, spr. praští 272
přáti si bohatší stupnici, spr. stupnice 184; přicházím z Francie, přejete-li si (otrocký překlad franc. si vous voulez), spr. arci, ovšem 278
pravda? 96
praviti; Čech, pravil jsem, německou kulturu odmítá (franc. ai-je dit), spr. jak jsem pravil 80
pravopis; psaní ř a ř 252; starší pravopisv os. jmenech Kaucký, Bauše, Girsa, Girsík, Sirůček, Duffek 298 n.
praxe i prakse 180
prazdroj 29
prazlý 29
pražanský, stč. (z Pražan) = pražský 88
praženka, pražená polévka 255
pre, pre-, slven. za čes. pro, pro- 308, 309
přeci, spr. přece 270
Přečaply, jm. míst., ze slov. čapnout 100
předávati; jak jsem ho (rukopis) četl, předávám ho veřejnosti, spr. odevzdávám 277
předisponovati v. disponovati
předisposice = překročeni normální disposice, l. předisponování n. superdisposice 219, 220
Předlice, jm. míst. žen. pomn.: do Předlic (staré doklady i usus místní); pův. však bylo jedn. č. 287
předložky; někdy se jich užívá bez příslušného pádu: 1. jsou-li v platnosti příslovečné: šel mimo, přijď mu naproti, 2. v obyč. hovoru elipsou podst. jména: káva bez (t. j. pěny, žertovně také ‚káva s'), lístek přes, už je po, je pro nebo proti a pod., píti ex, služka má aus 125; ‚býti pro, býti proti' se nehodí do ušlechtilejší mluvy 186; předložka se opakuje zvl. tam, kde společenství výrazů není zcela jisté: mám na vybranou jít do Prahy nebo do Plzně; proto nespr.: souboj na život a smrt, spr. a na smrt; bude snad v obchodě, kanceláři, spr. v kanceláři 211; brnknete telefonicky na vrch. státního zástupce nebo ministerstvo, spr. nebo na ministerstvo; bude-li pohnán před senát nebo porotu, spr. nebo před porotu 212; předložky se nemají hromaditi: z na náměstí stojícího vozu, spr. z vozu stojícího na náměstí 223; předložka dial. scnázívá a zůstávají pouhé předložkové pády 267 n. (v. dativ, genitiv, instrumentál); nespr. předržení předložky: koupil dům bez jakýchkoli jiných informací než slov prodávajícího, spr. jen na pouhá slova 275; nespr. vokalisování předložek 268 a j. (v. jednotlivé předložky)
předpojatý (voreingenommen), spr. zaujatý 180
představovati; (Francie i Anglie) představují stejný typ, spr. jeví, ukazují 81
předsunouti; předsunul daleko před sebe nohy (strojené) 216
přeexposice, l. přeexponování n. superexposice 220
přefiltrace, l. přefiltrování n. transfiltrace 220
přefiltrovati 220
přehánětí výhody (übertreiben), spr. nadsazovati, zveličovati 179
přehláska; jak se jeví v jednotl. nářečích 302, 303, 305, 306, 307
přehnaně velký, spr. příliš, nadmíru 123
přehrada; nepřeklenutelná přehrada 34 (v. nepřeklenutelný)
Přech, os. jm. z Přeslav 196
přechodník; nespr. přechodník co do času: pozvedna hlavu, uzřím před sebou (při présentu histor.), spr. pozvednuv; utíraje rukávem svůj klobouk, zaobalí jej do papíru, spr. utřev; přešli z Číny do Evropy, zaskočíce do Afriky, spr. zaskočivše 275; přinášela po-

vlaky, pohlédnouc při tom na dceru, spr. a pohlédla při tom n. přinášela povlaky hledíc na dceru (pohlédnouc je přech. budoucí) 151; koedukace, všeobecně jsouc zavedena, povede i k homogenitě tříd, spr. bude-li zavedena, až bude zavedena 186; nespr. přechodníky při různých podmětech: očekávajíce, že den pohltí noc, je třeba učiniti si novou zásobu; zastaviv se před Ralphem, jeho štěkot stal se zuřivým 276; přechodník nevhodně užitý: chtěla odejíti sbírajíc své věci (poměr obou dějů je obrácený než výraz) 151; jsa rybářem, vyměnil (později) svou bárku za tulácký život, spr. byl rybářem, ale později... 275; škola ve Stockh. byla vzorem jiným ústavům a dosud trvajíc, obsahuje přípravku . . 185; přídavné jméno nespr. m. přechodníku: volní, psi hrabou svou jámu, spr. jsouce volni; vysvětluje mi, proč tuleni majíc své zadní pracky obráceny dozadu, nemohou se udržeti zpříma, spr. majíce (= protože mají) 275; v. i příčestí

prejudic (lat. praejudicium), podle něm. Präjudiz, nespr. prejudik; ale ovšem prejudikovati (lat. praejudicare) 251

překlenouti 34 (v. nepřeklenutelný)

přelíčení 67 (v. slovosled)

přeměniti; přeměnil zkřížené nohy, spr. přehodil zase, přendal, přeložil 276

Přemysl, jm os. 94

přes; lístek přes (= přestupní) 125 (v. předložky); přes všecku uctivost, spr. přese 207

přesadit (do češtiny), argot 175

presenční, na př. známka, služba (Präsenzmarke, -dienst, franc. droits de présence) 115

presidielní, -ě, spr. -ální 205

přeslice 74

přeslička (equisetum), bot. 74

přesmyknutí hlásek v slovech jako láň, labuť 92

přesouvati; do školy se přesouvají i předměty domácí, spr. přesunují (přesouvati je nedok. k přesouti = přesypati) 187

přetéňka, přetýňka = příliš tenké místo v prameně provazu 160

přetisknouti 85

přetrhdílo (přezdívka) 98, 202

přetrumfnouti, přetrumfovati 239

přetýnit pramen provazu 160 (v. přetéňka)

převládati; vše to převládá hlas majitele, spr. nade vším 274

přezkoušeti; 3. mn. přezkouší, spr. přezkoušejí 206

prchlivý 27

při 277 (v. porovnání)

Příba, jm. muž., z Přibyslava 62

Přibek, Přibík, os. jm. 59

Příbor, jm. míst.; v Příboře (starši), v Příbou (novější) 288

Příbram, jm. míst., 2. p. z Příbramě a nč. též z Příbrami 159

Přibyslav, jm. míst. 159

Přibyslava, jm. míst. dial. 159

příčestí min. trpné na -íno, -ýno dial. (spravíno, zametýno) 300, 303; příč. min. činné je v střčeš. nář. bez l (nes) 300; příč. typu vzel, začel, těl v jihoč. nář. 301; typu trpěl v jihoč. 301; typu ležal ve výchč. 301; typu nesil, nesl, nes; řekyl, řeklu, řek: nesl, nésu, nésel, pásol; patřel, bjul; véden, vedén, viedol (v nářečích mor. a slven.) 302, 304, 306, 307, 308; příč. min. činné dial. tvaru vedel, četel, slven. húdol, pův. asi húdl (húd) 59 n.; nespr. příčestí: zavázáno (novorozeně) do obalu, je viděti jen tvář nebo oči; unaven žvýkáním, G. vytáhne svou dýmku, spr. jsa unaven 275

příčina = pův. vše, co přičiňuje, pomáhá k tomu, aby se něco stalo (‚faktor'); v starším jaz. zejména také ‚účel' 7 n*.; za příčinou čeho, za tou příčinou, bez příčiny, spr. 5; starší: u příčině, v té příčině, v které příčině 10

přičinlivý 27

přídavné jméno nespr. ve funkci podstat. jména: přinášela žádané (t. j. čaj a dýmku) 278; příd. jm. volné (nespr. podle franc.): Bílé v zimě, stávají se temně zlaté v létě (lišky), spr. v zimě bývají bílé,

ale v létě temně zlaté 280; příd. jm. cizí zůstávají obyč. neskloněna: feš ženská, braun šaty, chic klobouk 240; příd. jména na -ní z příd. jmen cizích jako latentní, obskurní, oficielní 115; příd. jm. složená typu šedobradý jsou mladší než jmenné věty atributivní ‚stařec šedá brada' a v stč. řídké 174; příd. jm. se zkrácenými koncovkami dial. (hadi jazyk, hezke děvče) 301; přídavná jména v doplňku se tvarem vyrovnají: byl hovorný a veselý (m. vesel) 27; přídavná jména nespr. v tvaru jmenném: jasna, možna, samozřejmy, zjevny, společny 77; úplny, stejny, odchylny, nezbytna, užitečna, činny, nutna, možna, rozdílny, patrny, neudržitelna, nevhodny, odlišny, nápadny, závisla 181; vězni, oblečeni v tradiční šat, kopají cesty; jsou tu i ženy, oblečeny stejně jako muži, spr. oblečení, oblečené; avšak: od drahné doby creeks jsou opuštěné, spr. opuštěny 272; příd. jméno přivlastňovací na -ovic v středoč. nář. 300; příd. jm. přivl. je nespr., má-li při sobě aposici: vlastnosti chovancovy, jakožto činitele rozhodujícího, spr. chovance 181, »proč« Kotakovo, Eskymáka kmene Innuitů, spr. Kotaka; zisk Ned Douglasův, praktického to krčmáře, spr. Neda Douglase a j. 273; též nespr., kde nejde o poměr posesivní, na př. zaváděti spolupráci učitelovu a žáků, spr. učitele 181; m. příd. jména přivlast. je nespr. gen. přivlast.: šakal Pafnucia, had Evy, spr. Pafnuciův, Evin 272; u generace Nerudy a Vrchlického, spr. Nerudovy (přívlastek hned u substantiva), ale ‚pokolení Němcové a Nerudy' (tu se snese spíš harmonie pádů) 77; umožní Wickově konkurentu, spr. Wickovu 314
přídomek šlechtický 116 n.*
příhrada 91
přicházeti; tu přichází v úvahu logika (in Betracht kommen), spr. rozhoduje 179; stín přichází a odchází s nemotornými pohyby (po světnici), franc. va et vient, spr. chodí sem tam 281
přichut zpovědi zlomená pointou (pomatená metaf.) 36
přijati, spr. přijmouti 206
příjemné, slven. = příjmy, důchody 244
příjezd; po mém příjezdu 181
příjmení mužská, utvořená ze jmen ženských: Mandík, Apoleňák, Běták a j. 62
příkop; pracovati v příkopech dolů (dans les fosses), spr. v šachtách 281
přikrytý vůz (druh) 139
příležitě; poskytovati rady příležitě a nesoustavně, spr. příležitostně, při příležitosti; příležitý = příhodný, vhodný 187
příliš neúplná, než aby (zu unvollständig, als dass), spr. příliš neúplná, aby... 179; příliš zjevný, než aby, spr. zjevný, aby... 81 (v. než)
přílivná naděje životní pouště (strojené) 153
přiměřený; velikost musí býti přiměřená umístění, spr. musí se k němu hoditi, býti s ním ve shodě, v náležitém poměru a p. 123
primordiální žula, spr. prahorní 270
případ; v kovu, po případě i ve dřevě, spr. anebo i 123; v případě, že to shledáte, spr. shledáte-li to 277
Připilka, jm. míst. 108
připnouti; připnut, spr. připjat 272
připojovati se vašemu mínění, spr. k vaš. mínění 211
připomnětí;; připoměl, spr. připomněl 205
přirozeně; přirozeně učení takovému písmu je obtížnější, spr. ovšem, arciť 123
příslovce přes míru 153 (v. uondaně, fialově)
příslušeti; příslušíce, spr. příslušejíce 78

přistati; plavci přistáli, spr. přistali 272
přístavek; shoda jeho s podstat. jménem: tuto podmínku dělíme ve dva požadavky, 1. vkusná úprava, 2. krása písma, spr. vkusnou úpravu — krásu 122
přisunouti; přisunula ucho k jeho ústům (strojené) 216
přiškrieť, slven. = uváznouti někde 19
přívěšek, spr. přívěsek 270
přívlastek shodný stává před podst. jménem (v Bílkově ulici), neshodný za podst. jménem (v ulici Čelakovského), pod. Záhořovo lože, Matčina kletba, ale Zlomky epopeje, Knihy veršů 128; otcova zahrada — zahrada mého otce; působení analogie: zahrada mého otce = zahrada otcova; z Máchova života = z Pucciniho života, v Čelakovského ul. a p. 222; přívl. shodný položený za své slovo zdůrazňuje 262
přívlastňovací přídavné jméno v. přídavné jméno
přívlastňovací zájmeno: pozoruji zevnějšek mého přítele, spr. svého 273
přivoditi; koedukace přivodila příliv žen (herbeiführen), spr. způsobila 180 (v. II. 211)
přiznati = přiříknouti; přiznati se = vyznati vinu; přiznej, že obýváš podivnou zemi, spr. uznej (t. j. za pravdu), že o. v podivné zemi 277
přiznávati, přiznati co komu = přisouditi, že někomu něco náleží; nedostatky, které sám upřímně přiznává, spr. uznává, k nimž se přiznává 187
přízvuk na předložce 23; přízvuk v nář. val. 305, v laš. 306, v gemer. a vých.-slven. 308
prlenec, prlencovati (u Husa) 260
pro-, předpona = slven. pre- 309
pro, předl.; balíček uschovaný pro lepší časy, spr. na 153; dítě nemůže žíti samo pro sebe, spr. o sobě 179; pro jedno čínské slovo máte jich deset, spr. za 281; býti pro (pro ten návrh), býti proti 125, 186, (v. předložky); dále v. zájem, zápas
prohlížení se pudu, spr. probuzení 182
process, spr. proces 77
proclení 313
pročež v. což
prodělati; prodělal děsnou agonii, spr. zakusil, vytrpěl 278
proděraviti; proděravěni od kulek, spr. proděraveni 272
prodírati; ohně stěží prodírají mlhu, spr. pronikají ji, prodírají se jí 276
prohnilý 106
procházka (přezdívka řezníkům) 29
prolézací komín = který je k prolézání 220 (též průlezný; v. -cí, -ný)
prominovat, dial. = promíjeti 265
pronajati, spr. pronajmouti 206
prosaditi názor, spr. proraziti s názorem, provésti jej, dopomoci mu k vítězství a p. 36 a pozn.; prosadit své právo, spr. provést, domoci se ho 153; prosaditi svou vůli, spr. provésti 278
prostříti; prostřu, spr. prostru 272
prostý porta 27 (v. porto); prostý v. i jednoduchý
protěžovati, spr. protežovati 205
proti; kdo je proti? (= proti tomu) 125, 186 (v. předložky)
protipólně odlehlé příčiny, spr. ležící na protivných pólech 155 (v. odlehlý)
proud; myšlenkové proudy ozývají se též u básníka, spr. jsou patrné 35
Provaznice, jm. míst. 108
próza a verš 283; rytmus prózy Husovy 259 n.*
prst, prsť 63, 23
pršiplášť, nespr. 220
prťák m. prták 102 (v. t-ť)
Prudhomme, 4. p. Prudhommea, spr. Prudhomma 77
prudkost; vrazil do toho se vší prudkostí 30
průchodící a průchodní 221 (v. -cí, -ný)

průlezný komín, též prolézací 221 (v. prolézací)
průměrně 175
průřízem (im Durchschnitt), argot = spis. průměrně 175*
první 292
prvopis (= originál), slovo nové, ale spr. 256
prvý; v prvém poschodí, v prvé stolici (soudní), zbytečná záliba v tomto slově, stačí první 215; prvé i druhé (odkazuje-li k věcem dříve pojmenovaným), spr. ty i ony 277; v prvé řadě 81 (v. řada)
psina 92, 160
psinděra, slang 92, 160
ptačí 163 (v. -í)
ptakoještěr, ptakoještěrový 14
puknouti; puknout mrtvicí (franc. crever), spr. pojít, zcípnout 281
Puolbota, stč. jm. os. 174
Puolokřína, stč. jm. os. 174
puším, citosl. 28 (v. pošem)
putna, z něm. Butte (starší něm. butin, butina); zdrobnělé puténka, putýnka, putánka; val. putyra z něm. Butterfass, Butterbüchse 127

Q

querulantství, spr. kverulantství 205

R

r za spis. ř v mor.-slven. a ve všech slven. nářečích 306, 307; r dial. za spis d (děrek) 301; r dial. za spis. y (prtel) 303; r dial. za spis er (žrď = žerď) 305; r dlouhé v dial. (vŕba, tŕhat) 301, 305; r samohlásk. přibírá v dialektech průvodní samohlásky e, i, a, o, u (smerť, deržať, Peter, vítyr atd.) 301, 306, 308
ra, rá v stř. slven. za čes. ro (rastlina, rázvora) 307
racionalism, spr. racionalismus 79 (v. -ism)
racionelní, spr. racionální 79 (v. -elní)
rada; ví si rady 274 (v. věděti)
řada; celou řadou anekdot, spr. množstvím, spoustou, hromadou a p. 278; celá řada činitelů, spr. množství, mnoho, velmi mnoho 179; v přední řadě (in der ersten Reihe), spr. především 81, 178;
Radnice, jm. míst. 285
rádpil 106
Rádpil, příjm. 98
radýrovati, l. rodovati 251 (v. -ýrovat)
rajt, vulg.; pane, to byl rajt 216
ranné mládí, spr. rané 270
ránokladka 13
rasovna 32
rassa, spr. rasa 77
rásť, rastiem, slven. 94
Rastislav, os. jm. 94
Rastko, os. jm. srb. 61
rastlina, slven. 307
Rataje, jm. míst. 309
Ratke, příjm., 2. p. Ratke n. Ratkeho 181
rázvora, slven. 307
recna = krysa, v amer. češ. z mn. č. angl. rats + na 241
reforma, 2. mn. reform i reforem 127
reformní 127
rejba, jihoč. = ryba 301
rejthar, lejthar (z Orl. hor) (nástroj na sušení sena) 148
relativný, spr. relativní 181
repertoár 247
reservoár 247
residuum 158 (v. individuum)
restrinkce, restrinktivní, spr. restrikce, restriktivní, z lat. restrictio (omezení, zúžení platnosti), restrictus 29*
rešpektýrovat, vulg., z něm. respektieren, spis. respektovati 251 (v. -ýrovat)
revidýrovat (z něm. revidieren) vulg. = spis. revidovati 251
řezati; řezejte, spr. řežte 120

ři-ři 252
říci; v S. stále prší a říci, že S. pojmenovali Krásné počací (et dire que...), spr. a teď považte, že... 279; ruce a paže trčí v kožených rukavicích... řeklo by se ruce a paže loutky (ou dirait), spr. jako by to byly ruce a paže loutky, a j. 279
řit 28; Kateřina Bielá řit, jm. os. žen. 173
Řitpích, jm. os. 98
rkp. (zkratka) = rukopis; v rkpe Hradeckém a p., stačí v rkp. Hradeckém 25 (v. zkratky)
rod se mění u slov pažit, ocel, mosaz, moč, pout, závrať 63
rodiče 27 (v. shoda v rodě a lidičky)
rodičovská láska, spr. rodičů, otcovská a mateřská 153
rodokmen 218
roháček, stč. = rohlík 94
rohel, stč. = rohatý, t. j. nesnášenlivý člověk 94
rohlíčky (druh brambor) 94
rohlík, zdrob. tvar jména rohel (a to z podst. jm. roh) 94
Rohlík, příjm. 94
rok; 6. p. v roce 192
role; hráti roli 80 (v. hráti)
romance; v překladech z angl. překládá se mylně ‚romance' m. ‚román' 252
rondeau (nesklonné) 239
Rostislav, os jm. 94
Roudnice, jm. míst. 285, 189
rovnováha; finanční rovnováha octla se na šikmé ploše, spr. byla porušena, hospodářství se octlo na šikmé ploše 35
róza látka 240
rozboleti; rozbolíte mi zuby, spr. rozbolavíte, rozbolejí mě z vás zuby 277
rozdahuba, mor. podle rozdávit, rozdavovat hubu 221 (sr. roztahhuba)
rozdiel, slven. 309
rozdíl obojího písma, spr. rozdíl mezi obojím p., různost (rozdílnost) obojího 121
rozdílný; rozdílny 181
Rozehnaly, jm. míst. 100
rozestoupiti se, l. rozstoupiti se 268
rozhodně; pedagogika patří rozhodně k nitrovědám, spr. najisto, dojista, dozajista 178; rozhodně zítra půjde koupit šaty, spr. najisto určitě 153
rozhodopádně, argot. 175
rozjeti se; rozejedu se, spr. rozjedu se 207
rozjitřený, spr. rozjítřený 150
rozkácený, spr. rozkacený 205
rozkoš, slven. 309
rozlam mezi Francií a Vatikánem (za něm. Bruch) 126
rozlívati; Nerad piva rozlíval, jm. os. 174
Rozpáralka, jm. míst. 108
rozpomněti se; rozpoměl se, spr. rozpomněl se 205
rozpoznati (z pol.) = rozborem poznati, na př. rozp. v něčem cizí prvek; rozpoznati zlatou žílu od křemene, spr. rozeznati 277
rozpučelá mrtvolka mládí (asi m. rozpuklá) 155
rozryvné vzdechy (strojené), spr. srdce rozrývající 153
roztáhhuba, roztahuba, rostahuba (přezdívka) 221
roztrhdílo (přezdívka) 98
rozumě, spr. rozumně 205
rozváděti; 3. mn. rozvádí, spr. rozvádějí 206
rozvaha, bilance 221
rozvíňat se, mor. 265
rozvínati (u Kom.) 265
rožek, slven. = rohlík 94
rúcať, slven. 28
ručička; Anna Krátká ručička, jm. os. 173
ruka; v rukách, obyč. v rukou 206; s krivou rukou chodiť, slven. =podpláceti 16
růsti, rostu, slven. rásť, rastiem 94
ryba 16
rýbä, slven. = rybička, mladá ryba 16
rybäcí, slven. = rybí 16
rybačka, slven. = chytání ryb 16
rybár, slven. 16
Rybná, míst. jm. 286
Rybné, míst. jm. 286

rybník; 6. p. v rybníce i v rybníku 152 (v. lokál); Velký Rybník, míst. jm. 95
rychlost a zrychlení; vlak se pohybuje rychlostí 30 km; vlak se rozjíždí se zrychlením ½ m 30;
rynecký 189
rýnský, příd. jm.; zpodst. = 1 a. 134
rýpal 106
rytíř, stč. rytieř 162 (v. -íř)
rytmus prózy Husovy 259 n.*
ryze francouzský, spr. čistě 30; psychologie je věda ryze subjektivní, spr. čistě, pouze 187

S

s dial. za spís. š (o muse = mouše) 306; s měkké v laš. a vých. slven. nář. 306, 308; s se přidává ke skupině tr: jihoč. strnož, strnožka, strakař, strefit se; ke skupině tř.: střapec, střešně, střída, střešňák, střísło, Střebíč, Střebová, Střebechovice 149
-s musí státi tamtéž co enklitika: šperk, který nikdy nenosila s, spr. kterýs nikdy nenosila 152
s, předl.; s cesty a z cesty 288 (v. cesta); dial. se vynechává a zůstává pouhý instrumentál 267 (v. instrumentál); předl. s a pouhý instrum.: vlak jede rychlostí 30 km, ale: vlak se rozjíždí se zrychlením ½ m; vrazil do toho vší silou, ale: vrazil do toho se vší prudkostí 30; kniha byla vydána s podporou ministerstva (ne podporou), ale jeho nákladem; učebnice vycházejí se subvencemi (ne subvencemi) 121 (v. pracovati); Farrère byl přítomen (= t. j. zastoupen) v knihovně se svými »Malými spojenci«, spr. pouhý instr. 274; čaj s (t. j. s rumem) 125 (v. předložky); nespr. vokalisace: se kterým, se kterou 207; v. dále hesla: instrumentál, operovati, počíti, z.
sádecký 189
sadil, sadílek, saditi 97, 106
sáhnouti 93
sakramentský 216
samohlásky; elidování samohlásek v han. (lst, lpa, modlt se, tř, ďdek, čch za list, lípa atd.) 304
Samohrd, příjm. 101
samotný; jenž jemu samotnému chybí, spr. samému 79
samozřejmý; samozřejmy 77
sanamabičovat = nadávat synů čubky, kurvy, v amer. češ. z angl. to son of a bitch 242
satiristický, nespr. 30
sborovna 254
se, zájm. zvr.; osamostatnění se, vyvyšování se, spr. osamostatnění, vyvyšování 78; setkání se, spr. setkání 213 a j.
sebezapomnění, spr. sebezapomenutí, sebezapomínání 182
secvrknouti se, spr. scvrknouti se 268
sečtělý, spr. sčetlý 79
sedm 23
sedukovati = svésti; v amer. češ. z angl. seduce 242
sehnouti se 205
semka, semkáj, han. 304
semo tamo, spr. sem tam 207
Semrád, příjm. ze ‚jsem rád'; Semerád vlivem tříslabič. jmen jako Drahorád, Brzorád, Soběrád a p. 252
Sennice, míst. jm. 285
sepsati — spisovati 121
servírovati, vulg. 252 (v. -írovati)
setkání se s dcerou, spr. setkání 213
setrvati; setrvám tu v stoje, oživuje ve vzpomínkách, co jsem prožil, spr. postojím tu 277
sexuelní, spr. sexuální 79 (v. -elní)
shledávati; děvčata jej shledávala (trouvaient) hezkým, spr. děvčatům se líbil; shledával stezku stejnou jako každou jinou, spr. zdála se mu takovou jako ... 279
shnilý 106
shoda mluvnická se řídí rodem mluvnickým, ne přirozeným: 4 osoby (mužské) byly zabity, všecky politické hlavy se shodly; v pokračová-

ní dalším už může býti shoda podle rodu přirozeného (= oni) 90; shoda při dvou nebo více podmětech střed. rodu: království české a markrabství moravské přijaly 149: shoda rodová u rodiče a lidičky 27 (v. lidičky); shoda nezřetelná: myši nahoře jsou malé (= když jsou malé) šedé; nacházím Jessii, která mne očekává se zapálenou cigaretou, pohodlně rozloženou mezi parohy (t. j. Jessii rozloženou, ne cigaretu) a j. 273; shoda porušená: pokračoval jsem přízvukem školáka přednášejícím úlohu 273; rovnými nohama, pilnými rukama, spr. rovnýma, pilnýma 250
shrnovati; prostředky, jež bývají shrnovány názvem psychotechnika, spr. pod názvem 184
sch v dial. za spis. sh (schon = shon) 300, 302, 303
siahať, slven. 307
Sidonius v. Zdeněk
Siegfrid, něm. os. jm. ze Sieg-frid 94 (v. -mir)
Sigmund, os. jm. 86
síla; vrazil do toho vší silou 30
sirota = 1. osiřelost, 2. osiřelé dítě 147
Sirůček, příjm. (= vl. Širůček) 298 (v. pravopis a V. 144)
sjezd; na sjezdě, spr. sjezdu 181
sk se mění v šk: skebrati — škebrati — škemrati, škamrati 287
Skácelík, příjm. 106
skebránie, stč. 287 (v. skuhrati)
Skehrov, Skuhrov, Škehrov, jm. míst. asi k slov. skuhrati 287 (v. sk -šk)
sklamati, spr. zklamati 77
skloniti; skloněný šátek chrání jí čelo, spr. stažený 276
skloňování cizích slov s němým e na konci (Baudelaire, Brunetière) 77
sklouzati; loď sklouzá po vlnách, spr. klouzá 270
Skočdopole, příjm., 2. p. Skočdopole, 3. p. Skočdopolovi 181, 174, 98
skočiti 27 (v. vskočiti)
skonit (= vl. zkonit), praž. argot 313
Skopalík, příjm. 106
skornouceně choditi, dial. m. zkormouceně 26 (v. Kornel)
skrčiti; skrčí kolena ku bradě, spr. přitáhne 277
skřečka 53
skříně n. skříň 127
skřínka 27
skromný; zhltla skromná slova, spr. nečetná, skrovná 155
skrze; zašlete skrze příslušné velitelství, spr. 256
skrzevá, han. 304
skuhrati, asi původu onomatopoet. 287
Skuhrov v. Skehrov
skutek; v skutku 192 (v. lokál)
-ský, příp. jmenná, nahrazuje někdy příp. obyvatelskou -an 28; skloňování příjmení na -ský: Janovského, Janovským, spr. Janovského, Janovskému 217
skyčařit 313
slaňák (na Ivanč.) = slaný rohlík 94
slaný 291
-slav (= sláva) v os. jméně Boleslav a j. (sr. něm. -hlud: Lud-wig) 94
sledník, stč. = Spürhund 221
sledovati (z podst. jm. sled = stopa) = stopovati, krok za krokem pozorovati, na př. vývoj, pokrok, něčí řeč, zápas atd.; nespr. sledovati něčí dopis 221; sledovati tuto cestu, spr. jeti touto cestou 280; loď sleduje břeh, spr. jede stále podle břehu, drží se břehu 280
slizský, spr. slizký 151
sľnečko, dial. 305
-slo, příp. jmenná v slovech jako veslo, povříslo, máslo, obáslo 74
sloh drsný 124; slohové umění Husovo 257 n.*
sloužiti za podklad našemu vzdělání, spr. býti podkladem 81; sloužiti za vzor, spr. býti vzorem 123
Slovan, jm. már. 39
Slovanka, jm. tance 112
Slovensko, jm. země 245
slovenský 14
slovenština; poměr češtiny k slovenštině 309
sloveso; krácení v présentních tvarech dial. (prosim, říkaji) 301; přípony osobní 300, 301, 303 a j. (v. pod jednotl. příponami)

slovo; 1. mn. slová, slven. 307
slovosled; genitiv (i dativ) přívlastkový stál pův. před podst. jménem (slunce zatmění, sukna kraječ a p.), později za podst. jménem. Ze staršího usu jsou některé zbytky (krveprolití, Králové Hradec a p.); obnoven u Máchy, když po gen. v přívlastku šlo jednoslabičné podstat. jméno zavírající verš (lesů pán) 65 n.* (v. i svátky); slovosled přívlastku: židličku, v níž opět odvrácený muž seděl, spr. v níž muž opět odvrácený seděl 152; slovosled enklitik: aby vrátilo se, spr. se vrátilo 152; která táhne se, spr. se táhne, 276; víme, že dítě učí se řeči, spr. že se dítě učí; kde zcela by postačila jedna, spr. kde by 122; změna v postavení enklitik (vlivem postavení uvnitř věty): se mi zdá, dial. sa ně zdá, zme ho chytli, sem pisol, sem žmul a p. 253; pěší pluk 21., lépe 21. (jedenadvacátý) pěší pluk, jako pátá divise, druhá škadrona a p. 249; v různých dobách písmo dostávalo různý tvar, l, dostávalo písmo 122; ženy smějí se rozšířeným úsměvem o tatux, spr. úsměvem rozšířeným o tatux 276; večeře se zúčastnili členové vlády, pokud nebyli nezbytně jinak zaneprázdněni se svými dámami; odsouzení komunisté podle zákona na ochranu republiky a j. 191; slovosled podle franc.: Odvahu? měl ji přes své chatrné vzezření, spr. odvahu měl; bylo jich tu tisíce, pokrývajících pobřeží, spr. tisíce jich pokrývalo p.; jsou to oni (tuleni), netvořící a nemnožící se, kteří jsou zasvěceni smrti, spr. a právě ti, kteří se nemnoží, jsou zasvěceni smrti 280; slovosled dvou shodných přívlastků: zemská rada školní, spr. zemská školní rada 288 (v. VI. 288); slovosled ve spisech Husových 258 n.*
slovutný 248 (v. -utý)
složené výrazy; bluzokalhota a j. 13; složeniny kopulativní jako svatosvatý, jistojistý 311
slza 23; 2. p. slzy; dial. i slze, 2. p. slze (podle ‚duše') 160
slzičky; Panny Marie slzičky 67 (v. slovosled)
sm- se mění v šm- někdy v čm- 30
Smečky, jm. míst., snad z přezdívky Smek- hač 98
směle, slven. smele i smelo 30
smělý (ze ‚směti') 97, 105
směr; usedl do vlaku směrem k Seattlu, spr. do vlaku (jedoucího) k S. 276
směsice v. míchanina
smích o kázni, nespr. 221
Smíchov, jm. míst.; na Smíchově 288
smínati, stč., k slov. mnouti 265
smoud, čmoud 30
smršť 23
smrť, spr. smrt 205; to já k smrti rád 312
smýkati, ob. šmejkat 30 (v. sm-)
snáze 291
snažiti se po čem 9
Snědl dítěti kaši, jm. os. 98
snésti; (vzdělání německé) nesnese srovnání s francouzským, spr. nedá se srovnávati 81
snovati, snoval, snuji, nespr. snul 207
Soběbor, jm. os 194, 195
Soběrád, os. jm. 253
Soběslav, os. jm. 195, 194; 94
Soběslav, jm. míst., 2. p. Soběslavě n. Soběslavi 159
sód, han. = soud 303
současně; bývá m. zároveň 281; krok těžký a pružný současně, spr. zároveň (nejde o vyjádření času) 278
soudce; 5. p. soudče, spr. soudce 206
soubydlení, spr. společné bydlení 153
souhlásky se vyslovují na konci slov zněle v někt. nářečích 301 n., 307 (v. jednotlivé souhlásky)
soukromný, spr. soukromý, ale soukromník 151
souviseti; související, spr. souvisící 78
spadalý 106
speciální 120
spekulovati, v amer. češ. spekjulejtovat 238

spenežiti, spr. zpeněžiti 205
Speranca, os. jm. srb. 61
spestření, spr. zpestření 205
spěšnoved 13
Spiegel, příjm., 2. p. Spiegela, spr. Spiegla 205
spisovati — sepsati 121
spočívati; námitky spočívají na pravdě (beruhen), spr. zakládají se; obtíže spočívají v tom, spr. záleží 179
spodoba 39; spodoba na dálku 48; spodoba v mor.-slven. nář. (kubme, zaz má, g městu a j.) 305
spokojiti se; spokojí se jen namítnouti stále totéž slovo, spr. nenamítá nic jiného než..., nemá jiné námitky než... 280
společný; společny 77 (v. přídavné jm.)
spolehati, spr. spoléhati; nespolehejte se na mne, spr. nespoléhejte na mne 277
spoludruh, spr. druh, soudruh 277
spolupodepsati; Pan Ten a Ten vaši hru divadelní spolupodepíše, spr. podpíše ji také s vámi, vedle vás a p. 277
spolupůsobiti (mitwirken), spr. působiti také, zároveň, spolu a p. 179
spoře osvětlený, spr. skrovně 153
sporý = vydatný; to jsou jen sporé ukázky, spr. řídké, nečetné 82
spratčí 166
správce, správčí (u Dobr.) 136
správec, spr. správce 206
spřežky příslovečné jak se píší 181
sprosťák m. sprosták 102 (v. t-ť)
sprostředkování, sprostředkovatel, sprostředkovati, spr. zprostředkování atd. 77
Spycimierz, pol. míst. jm. 193
Spyta, Spytice, jm. míst. 195
Spytek, os. jm. ze Spytihněv 195
Spytihněv, os. jm. 195
Spytiměr, Spytimír, os. jm. 194, 195
Spytovice, míst. jm. 195
Spytygniew, pol. os. jm. 193
Spytymir, pol. os. jm. 193
sramota, slven. = nepříjemnost, mrzutost, hanba 147 (v. stramať sa)
Srbeč, jm. míst. z os. Srbek 285
srnčí 163 (v. -í)
srnec 163
srovnání; nesnese srovnání 81 (v. snésti)
-sský, -sští se píše -ský, -ští (saský, saští) 181
stadion 240
stálý 105
stání (pro koně) 61
Stanislav ze Znojma 118
Stanko, srb. os. jm. 61
starč, angl. starch, v amer. češ. = škrob 239
Starosedly, míst. jm. 100
starý 291
Starýpivo, stč. os. jm. 174
státi (se dvěma akusativy): stojí mne to stovku 228; státi na stanovisku 36
stavěti; 3. mn. staví, spr. stavějí 182; stavíce, spr. stavějíce 272; 1 m (látky) se staví na 90 Kč 12; stavěti se celou svou váhou za něco (nespr. metafora) 37
staviti; národové staví se na vlastní nohy, spr. stavějí se 78
stěhunk, hybridní výraz 36
stejný; stejny 181
stěžejní, stěžejný = hlavní, základní (bod, dílo a p.) 34 (v. i perla)
stolice 188 (v. otevříti)
stonožka 149
storkípovat, vésti krám, kupčit, v am. češ. z angl. storekeep 242
stotožniti, spr. ztotožniti 181
stotožňovati, spr. ztotožňovati 77
stoupa; pět stoupů, spr. stoup 271
stoupati; agitace, jež do stoupající nervosity přilévá oleje (pomíchaná metafora: do ohně... přilévá nebo: nervositu stupňuje, dráždí 35
straka, církslov. sraka 148 (v. s)
strakař, jihoč. 149
Strakové z Nedabylic 117
stramať se, stramač se, laš. = styděti se 147* (v. stramota, sramota, stramotný)
stramota, stč, přezdívka lidí pochybné ceny mravní 147
stramotný, slven. = smutný, ostýchavý 147 (v. stramať se)

strana; výchova se strany dospělých (von der Seite), spr. od nich 179
střapec, dial. 149 (v. s)
strašlivý 312
strašný 312
stravovna 219
Strážka, míst. jm. 236
Střebíč, Střebová, Střebechovice, míst. jm. dial. 149 (v. s)
stréc, han. 303
strefit se, jihoč. 149
střešně, střešňák, dial. 149 (v. s)
střežiti; země nás uchvátí, střeží (franc. garde), spr. nepustí nás 281
stříbronohý, nč. 174
střída 149 (v. s)
střídání; methody, přenášené s oboru vědního na obor, spr. s jednoho oboru vědního na druhý 187
střísło, dial. 149 (v. s)
stritkára, tramvajový vůz, v amer. češ. z angl. street-car, žen. r. podle kára 242
Strměchy (též starší Střěměchy), jm. míst., ze st'r-měchy (k slov. střiti, stru) 286
strnož, strnožka, jihoč. 149
strojovka, spr. strojovna 255
strom a Baum 156
strop, 6. p. na stropě 192
strýko, dial. 45
strzub, val., m. trzub (na sušení jetele i sena) 148*
stupnice = škála; přecházejí v sebe po stupnicích a odstínech, spr. stupních 79
stvořiti; r. 1922 se stvořilo sdružení, spr. utvořilo, vytvořilo 187
stydlivý 27
stýniti = ztenčiti (na Pelhřimovsku); spis. by bylo zténiti, k příd. jm. tenký 94, 160
su, dial. v. býti
subskribovati, v amer. češ. sabskrajbovat = předplácetí noviny 238
sukánka, sukýnka 127 (v. -ánka)
sunouti se; matka na pohřbu sunula se těžce (strojené) 215
surdík, curdík (na Mor.) = komůrka a p., z maď. szurdok 246
Sušice, jm. míst. 189
svačiti m. svatčiti 166
Svárov, jm. míst. 236
svatoušek, ze svatý 102
svátky; sv. Kříže nalezenie, sv. Petra stolování, sv. Jana hlavy stětie a p. 67 (v. slovosled)
svatosvatý 311
svědomí; červ svědomí 37 (v. červ)
světlo 35, 37 (v. ocas, zdrcující)
svínati (u Kom.) 265
Svinná, jm. míst. 286
svítiti (slunce svítí) a svítiti se (knoflíky se svítí) 31
svižný, spr. švižný 270
svůj; svojí bytostí, spr. svou 151; 314 (v. V. 159, VI. 223 a můj)
syntese, podle Prav. synthese 180
Syrůček, příjm. (= vl. Širůček) 298 (v. pravopis a V. 144)

Š

š se mění v idal. v č po zubnici (jinší — jinčí) 291
šarmantní n. šaramantní, z franc. charmant 115
šč dial. za spis. šť (ščestí) 302, 303, 305, 306, 307, 308
šedobradý 103
šenkovna 255
šesťák m. šesták 102 (v. t-ť)
šetek, šetko, slven lid. 20
šetek 15
-ší, příp. příd. jm.; vyrostší, spr. vyrostlý, vynikší, spr. vyniklý; někteří opozdivší se zahynuli, l. opozdivše se 120; matka jihnuvší při každé zámince, zatoužila, spr. jihnoucí, která jihla 151
Šich, Šicha, os. jm. z Šimon 46, 64
Šichova Vesce, jm. míst. 64 (v. Šiškov)
šikmá plocha 35 (v. rovnováha)
Šimon, os. jm. 64, 50
Šimonice, Šimonov, jm. míst. 64
šinouti se; zamyšlený, šinul se vedle ní; kněz těžce se šinoucí dopředu (strojené) 216
šípek; jdi k šípku! (eufem. m. na šibenici) 73

šíře; z š í ř í, spr. zšíři 271
š í ř e n í s e obzoru, spr. šíření 182
Širůček v. Sirůček, Syrůček
Šiša, os. jm. z Šimon 64
Šišek, Šiška, os. jm. z Šimon 64, 46
šiška, stč. = knedlík 50, 63
Šiško, jm. os. jihosl. 45, 60 n.
Šiškov, jm. míst. z os. jm. Šišek n. Šiška, t. j. Šimon 63 n.*; 40, 49
Šiškovice, míst. jm. 64 (v. Šiškov)
Šišmundo, os. jm. jihosl. ze Zigmund 45, 60 n.
šíti, dial. = cosi v skrytu a záludně kutiti 191
šk vzniká ze sk (skebrati — škebrati) 287
škála = stupnice; škála d ě t s k é o d p o v ě d i, spr. dětských odpovědí 155
škamrati v. škemrati
Škehrov v. Skehrov
škemrati, škamrati 287 (v. šk)
škebrati 287 (v. skuhrati)
škrabal 106
skříně, stč., zavřená část vozu 138
škvrčeti 221
škvrně, původu onomatopoet. jako škvrčeti, vrnčti a p. = prasátko, dítě, přen. malý člověk 221
šle (u vozu) 137
Šlikoves, míst. jm., l. Šlikova ves, lid. Šlikovna 95
šmejkat, ob. 30
Šmolcnop, příjm. z něm. Schmalznapf 31
šmouha, ob. čmouha, z pův. smúha 30 (v. sm-)
šost, laš. = šest 306
špajz, z něm. 127
šperloch 139, 137
špirituska 255
šrajtofle, vulg. Schreibtafel 126
štěbetalka 106
štěstí 23
štont = stání (pro koně) 91
štorák, v amer. češ. = skladník, z angl. store-keeper; žen. štoračka 240
Štoréně, název trati u Divák 236
štosek, lesn. 191 (v. tatrč)
štvorspevný, slven. = čtverohlasný 245
šumejstr, v amer. češ. = švec 241
šúze, v amer. češ. = střevíce, z angl. shoes; jedn. č. ten šúz 240
švanda, švanděra 160
švidroň 51

T

t se mění v ť v slovech jako poťouchlý, sprosťák, šesťák, prťák, blaťouch 102 (v. n.); t se mění v c ve jménech na -an: Rokycan, nově však v ť: Mýťan, Lhoťan, Frenštáťan 28; t se vyvíjí v skupině sr (straka, stramať se) 148; t dial. za spis. ť 306;
-t, příp. infinitivu 23; -ť nespr. m -t: b o l e s ť, spr. bolest 205
tady = tudy; v ob. řeči m. zde: analogie s lékařstvím vnucuje se také t a d y, spr. zde 186
tahací harmonika = která se tahá 220 (v. -cí)
takový 295
taký 296
takže; Amerika je zemí koedukace t a k, ž e škola s žactvem jediného pohlaví je tam vzácností, spr. takže 185
tatko, dial. 45
tatrč = štosek (lesn.) 191, 95
tautologie 40, 50 n.
tečka 246
telefon, v amer. češ. telefoun 238
-telný, příp. příd. jmen; v doplňku nespr.: tyto hory nejsou v i d i t e l n é, spr. tyto hory není odsud vidět; ale spr.: ‚to je viditelné znamení' 80
t e m a, podle Prav. téma a thema 180
ten; nespr. vynecháno: vrátíme se k věci, spr. k té věci; o věci psal, spr. o té věci; trvalo dlouho, než.. spr. trvalo to dlouho 185; otec znal dobré, tiché a pokorné dítě, spr. znal to dobré.. dítě; ovšem, Pepa, kdepak si všimne takových věcí! spr. kdepak ten si...; kdyby to prasklo, kdo odnese, spr. kdo to odnese; nic vážného, záhy přejde, spr. záhy to přejde 212; to v pří-

stavku spr., ne však, je-li jím příd. jm.: velký sál u Nothern, proslulý t o bary 273
tena, dial. = pěna 301
téniti, týniti, stč. = tenkým činiti 160
tento; nebývá v afekci: Baví se asi stejně dobře jako já, t e n t o hoch, spr. ten 273; nespr.: tím větší počet povolání otvírá se ženám, čímž se t y t o odvádějí od svého přirozeného úkolu, spr. a tím se ženy odvádějí 185; dotírajíce na moře, až se t o t o zvedlo, spr. až se zvedlo 278
Teplice, jm. míst. pomn. (pův. tvar jdn. zanikl) 287, 189
t e r a p i e, spr. therapie 180
teraz, slven. 309
Terezie, os. jm. 94
tesárna 254
t e s e, spr. these 180
texty; upravování textů stč. pro novočeskou potřebu 257 n.*
t ě ž k o p á d n o s t pravopisu, spr. obtížnost, nemotornost 123
th se píše někdy th (theatrální), někdy t (metoda) 180
theatrální 180
theorie i teorie 180
t c h ý n ě, spr. tchyně 150
tillbury, angl. 129
tiskati 85
tisknouti 30, 85
tiťácké nářečí 301
titul, 2. p. stč. titule, nč. titulu 248
tkalcovna 254
tkvíti = pevně uváznouti, pevně držeti kde; tkví, co utkvělo; nespr.: v každém člověku t k v í mudřec i blázen, spr. je, věží a p.; v tom t k v í přednost výchovy rodinné, spr. záleží 187
tlač, slven. = tisk 85
tlačiti = tisknouti (knihy) 85
tlaka; zlatá tlaka, žen. os. jm. 173
Tlama, Tlamka, os. jm. 173
tlučhuba (přezdívka) 221
tma; je tma (přísl.; jak je?); v jizbě n e b y l a již tma, spr. nebylo 152
tměti se, 3. mn. tmějí se; t m í c í s e, spr. tmějící se 151
Tomáš, os. jm. 94
Tonda, os. jm. 62
tonka, tunka, snad z kelt. 95
topinka z topénka 216 (v. krácení)
topol, 2. p. topolu (dříve topole) 248
továrna 254
tož, mor. = tedy, tak tedy, tak; nespr. ve význ. ‚a to' 253; ne-li positivní, t o ž aspoň negativní, spr. neli positivní, aspoň negativní n. tedy aspoň 186
t r a d i c i o n e l n í, l. tradicionální n. tradiční 79 (v. -elní)
t r a c h y t i c k é pohoří, spr. trachytové 270
trák, tráky, z něm. 127
transfigurace 220
transformace 220
transparentní 115
trbělka, slven. 149
trbok, slven 149
trdlo 53
třeba; tu radost bylo t ř e b a vidět, spr. měli jste vidět tu radost, ta radost stála za vidění 280; není třeba n i c jiného, spr. ničeho jiného 184
třebas; lépe vychová dítě matka, třebas n e z n a l a pedagogických theorií, spr. třebas nezná 185; nechci ho, třebas b y l lepší (zkřížením rčení: ‚byť byl' a ‚třebas je'), spr. je 78
trejd (z angl. trade), v amer. češ. = obchod 239
Třemošná, Třemešná, jm. míst. 309
třesk 64
třeskutý (mráz, zima), slven. treskúci, treskutý; dříve také: t. hlahol, práce, hospodář a p.; patří k slovům třesk, třískati 64, 248 (v. -utý)
tři; 2. p. t ř e c h set, spr. tří 206
tří- v složeninách jako tříletý a p. 190
Tříbřich, os. jm. 172
třískati 64
třísti; t ř u, spr. tru 272
trnož, pův. trnožě, trnože = vl. třínožka 74 n.*; 149, 189
trnožka = vl. třínožka 74 n.*, 190
trocha; kromě t r o c h a popele, spr. trochy popelu 271, 189 (v. drochu)
troj- v složeninách 190
t r o j h r a n ý, spr. trojhranný 270
trojka (povoz), z rus. 167
trpaslík 149
Trstěnice, míst. jm. 285

truc žida, truc báby, vulg. 253
Trucbaba, míst. jm. 253
truhlárna 254
trumf, trumfíček, trumfový, trumfovati, trumfnouti (si) 239
trzub 149 (v. strzub)
t u d íž, spr. tedy 122
Tudleno, příjm. 253
tuna a tunka, snad z kelt. 95
tunkabona, bob tonkový (faba Toncae) 95
tunkabonský 95
Tunya, os. jm., 4. p. Tunyu, nespr. T u n y a 271
tuze krásný, ale velká (ne tuhá) krása 187; nepr. t ů z e 56
t v á r l i v ý (hlína), spr. tvárný
tvořiti; výminku t v o ř í doba husitská, tento pocit t v o ř í hlavní bolest generace, spr. je výminkou, hlavní bolestí 81
tvrdočelný 234
tvrdošíjný 234
tvůj v. můj
týčr (z angl. teacher), učitel, v amer. češ.; žen. tyčrka 240
týden; dva t ý d n y, spr. neděle 271; žily stále truchlivěji, t ý d e n k t ý d n u, spr. týden za týdnem; ale spr.: týden k týdnu a jsou tu vánoce 152
týkati se; 3. mn. t ý č í s e (arch.), spr. týkají se; jen v jdn. č. bývá ještě týče se, dotýče se vedle obyč. týká, dotýká se 182; krása písmene, pokud s e t ý č e stylového písma, záleží..., spr. pokud jde, jdeli 123
týniti v. téniti

U

u za spis. o dial. (dubré, duba, vut tebe, v hor. nář.) 304; u za spis. á, í, ou v laš. (barun = beran) 306; u nepřehlasované dial. po měkkých souhl. 307, 306; u (o) za spis. i (z u) v han. (slepicu-slepico, piju-pijo, břuch-břoch) 303; u se mění v spis. jazyce po měkkých přes iu v i 56; u za spis. v v dial. (zrouna, kreu) 300, 302;
ú za spis. ou (a část. í) v dialektech 301, 305, 307
ů se píše za dlouhé u (ū) i takové, jež není z ó 56
-u, příp. 1. os. jdn. v dial. m. spis. -i (češu, meju) 300, 301, 302, 303, 305; spis. nespr. tvary: u z a v ř u, o t e v ř u, t ř u, v y t ř u, p r o s t ř u 272
ú-, předpona v slovech jako údol, údolí, úvoz a. p. 8
u, předl.; ulice U železné lávky, U divadla a p. 52; chovati cenné papíry u svých pokladen, spr. v svých pokladnách 221
ua za čes. ů v stř. slven. (chuadza) 308
úbytné 153
účast bráti v. bráti; účast n a literární produkci, spr. v produkci n. při produkci 179
účel, slovo nové = to, več se čelí, kam se cílí; patří k slovům čelo, čeliti; 2. p. účelu (ne ú č e l e) 6; za tím účelem, spr.; za ú č e l e m oslavy, l. na oslavu; k tomu účelu, bez účelu, spr. 9; nespr. k tomu ú č e l i, na takové ú č e l e 248
učeň z příd. jm. učení 247
účinek (v star. jazyce) = 1. skutek, čin, 2. působení; dnes za ně následek 10
účinlivý 120
ú d ě s n o s t, ú d ě s n ý, u d ě s o v a t i, nespr. 312
údol, údolí 8
udusiti; u d u s e n, spr. udušen 78
uhraditi; u h r a ž e n, spr. uhrazen 206
ucházející = co ujde 222
u j a t i, spr. ujmouti 206
ujíti; to ujde, spr. (tvar dokonavý, ale nabyl významu zdánlivě nedokon.) 222
úkor; na ú k o r čitelnosti, spr. na újmu 122
ukřičeti; 3. mn. u k ř i č e j í, spr. ukřičí 206
úl, 2. p. úlu (dříve úle) 248
uletěti; uleť, papíre! argot 74
ulice, stč. též úlice (aulice, auliční, aulička) 188

Úlický, příjm. v. Aulický
ulický, úlický (na př. obyvatel), uličan, stč. 189
úloha; hráti úlohu v hráti
-um, příp. slov cizích, skloňovaných podle ‚město': album, do alba, mn. alba 158
umělý 106
uměti; 3. mn. umí, spr. umějí 281, 272
umístiti se; do otvoru se umístí veslař (franc. se place), spr. si sedne 280
umříti; umřu, spr. umru 206
umrlý 106
-uo v gemer. nář. za čes. spis. -é (dobruo) 308
uondaně hmotná fenka, spr. uondaná svou hmotností 153
upiati, spr. upnouti 151
úplný; úplny nespr. 181
určitý = určený, stanovený; nespr. m. jistý: úspěchy v určitém směru 177, 179
urukovati, stč. = zaručovati 229
úsilovně, úsilovný (od usilovati), spr. usilovně, usilovný 76
uskladnění, nespr. 31
usmlouvání; za usmlouvání otců, spr. po dohodě 153
ústa; Petr Křivá ústa, os. jm.; Jan Zlatá ústa (později Zlatoústý) 173
ustati (v práci) = unaviti se prací, přestati pro únavu pracovat, odpočívat po práci; náhle ustane zpívat, spr. přestane 277
ustávati; srdce ustává tlouci, spr. přestává 215
útrpnost míti nad čím 274 (v. nad)
utuhnouti; mráz ho (sníh) utuhne, spr. utuží, utvrdí 276
-utý, -utný, příp. slov jako běhutý, mohutý (n. mohutný), visutý, třeskutý, slovutný, slovútný (vlivem příp. -úcí), moroutný 248
-uum, příp. podst. jmen jako individuum, residuum 158 (skloňování jejich v. pod individuum)
úvaha; přicházeti v úvahu v. přicházeti; bráti v úvahu v. bráti
-úvat, příp. infin. v mor.-slven. nář. (čarúvat) 305
uvědomělý 106
uvědomiti si; uvědomil si sladké noci, spr. noc 208
úvoz 8
uvozovky; užívání pomlček m. uvozovek vede často k nezřetelnosti 206
uzavříti; uzavřu, uzavřou, spr. uzavru, uzavrou 272; uzavříti smlouvu, spr. 128
úzce souviseti, úzce spojený, spr. těsně 123, 178
úzkoprsé vlastenectví, spr. omezené, malicherné 81
úzký; úzká souvislost, spr. těsná; úzké vztahy, spr. blízké 178
uznalý 106
uznati něčí účet, spr. 313
úžasně pilný 312
užitečný; užitečny 181
užívati slovo, spr. slova 78

V

v se předráží dial. před náslovné o (vokno) 300, 301, 302, 303, 304; v se mění v han. ve skupinách kv, tv, sv v kf, tf, sf (kfět, sfět, tfuj) 304; v se vyslovuje dial. zněle na konci slov 302, 303; v se vyslovuje jako u v zavřených slabikách v stř. slven. 308
v, předl.; mění se v u (ú) jen před p, b, m, v 8; v se předráží v slovech jako: vkách, vloni, vdruhdy, vstoje, vleže a j. 32; v nespr. vokalisované: ve svých (sr. ‚svůj k svému') 77; ve druhé 121; ve Londýně, ve Asii 268; reprodukovati obrazy v kameni a kovu, spr. vytvářeti z kamene 179; obrázek vyškrábaný v tvrdém materiálu, písmo vytepané v plechu, spr. do materiálu, do plechu 121; (v. i honba)
va za čes. ů v stř. slven. 308
Váca, Vacata, Vacek, Vacík, Vacka, os. jm. 59
vagonka 256
váha 37 (v. stavěti se)
Vach, Vácha, os. jm. 55, 59
valach 134
valaška 134
valdhorna v. horna

Valivrch, slven. os. jm. 103
valuta, valutární, valutní 96, 120
Váňa, Vaněk, Vaníček, Vaník, Vaňka, Vaňura, os. jm. 55, 59
vánoce, podle něm. weih-nachten 286
Vaňous, os. jm. z Váňa (Václav) 102 (v. -ous)
vari, mn. č. varite, varte, stč. 292
varírovati, vulg. 252 (v. -ýrovat)
Vavrouch, Vavroušek, os. jm. z Vávra 102
vázací = co se dá vázat 220 (v. -cí)
vázati; Čech je v á z á n na německou vzdělanost, spr. odkázán, závislý na ní 82
vazba neosobní v. neosobní
vážiti si (sobě), pův. co, později (vlivem vazeb negativních) čeho; lehce, draze, nic, za nic si nevážiti 226 n.*
vcítění s e, spr. vcítění 182
včala, dial. 301
Včelná, jm. míst. 286
vdávalka 107
vdáviti, mor. 85 (v. dáviti)
vdruhdy m. druhdy 32 (v. v)
Weber, příjm., 2. p. W e b e r a, spr. Webra 181
véce, han. = vejce 303
večery l o u č e n í, večery r o z l o u č e n í (Abschiedsabende), spr. na rozloučenou 237
veď, vedě, vedi a p. v. viď
v ě d á t o r (posměšně), spr. vědec, učenec 270, 36
věděti; č e h o chceš věděti? spr. co 208; ví si r a d y (podle neví si rady), spr. umí si poradit 274
vědomí; vzíti na vědomí 313
vejtr (angl. waiter), sklepník, žen. vejtreska (angl. waitress), v amer. češ. 240
vějíř = tatrč (mysl.) 191
vejtisklivě, argot 175
velikonoce m. velika noc podle velikonoční 216
velím, stč. 197
Vendulák, příjm. 62
vepsati, nedok. vpisovati, nespr. v e p i s o v a t i 121
verímboha; na verímboha, slven. v. nazdařbůh
věřiti n a č, spr. več. 12
Vernerův zákon 38, 47
verset 283
verš; volný český verš 282; verš a próza 283
Veruňák,, muž. příjm. 62
veselý; Každého času rád vesel, os. jm. 174
veslo; 2. p. stč. vesl, nč. vesel 74, 100 (v. -slo)
veš v. všechen
větší (vysl. věčí) bývá psáno v 16. st. i větčí 166 (v. č.)
věta jmenná: stařík šedá brada, tur zlaté rohy 103, 104, 172 n.*; záliba ve větách jmenných u J. Marie, na př. klepání, dva páni, vyšetřující soudce a písař (strojené) 214
vévoditi; v nevěstinci v é v o d i l o trapné ticho, spr. bylo 215
více = víckrát; nemám v í c e žízně, spr. už 279, 281
vid dokonavý se mění zdánlivě v nedokonavý; kabát dobře padne, on vše dovede, to děvčc ještě ujde 222; vid nespr.: 182 (v. ošetření); co denně v i d í m e, spr. vídáme 120; zřídka v i d í m e Francouze, spr. vídáme; nečiníte dobře, když tu s e t r v á t e, spr. setrváváte; nemáte za mrazu z ů s t a t tak bez hnutí, spr. zůstávat; div jí (jehle) špičku n e u l á m e, spr. neulomí; spokojí se jen n a m í t n o u t i stále totéž slovo, spr. namítati 272
viď, viďte, ze stč. vědě = vím, dial. vedě, vedi, veď, viď, ved, vet a j. 96
vídeňský = co je z Vídně, zpodstat. vídeňský = čtvrtkrejcar 134
viděti; v i d í c, spr. vidouc 207
viditelný; nespr. v doplňku 80 (v. -telný)
v i d n o; jak je v i d n o, spr. jak je vidět 186
viera, slven. 307
viklefové, přezdívka Římanů husitům 57 (sr. Husi)
Wilde, příjm.; 2. p. W i l d e a, spr. Wilda 77
Vinca, os. jm., 2. p. Vinci 314
Vinko, os. jm. srb. z Vincentius 61
vinouti 265
vinouti se; kam se vineš, amoletko? argot 74

vinovica, navrhovaný výraz za koňak, nespr. 26
visatý vůz, stč. 143 (v. visutý)
Wisinger, příjm., 2. p. Wisingra; příd. jm. Wisingrův, nespr. Wisingerův 205
viska, v amer. češ. z angl. whisky; žen. r. podle kořalka a p. 242
visutý vůz 142 n.*; 248 (v. -utý)
višňovka 255
vítrch, dial. 95 (v. ch)
vkách, z pův. v + kách 32
vleže, spr. leže 32 (v. v)
vlik, dial. = vlk 303
vloni m. loni 32 (v. v)
vložiti; kalich hořkosti vložený na něčí bedra (nespr. metafora) 33
vměšování se do čeho, spr. vměšování 182
vnějšně i vnitřně, spr. zevně 182
vo- na zač. slova m. spis. o- v dial. a obec. mluvě v. v
vó za spis. ů v nář. (kvóň) 306
Vobyš, jm. míst. 127 (v. Opyš)
Voda; Dolní Dobrá Voda, Horní Dobrá Voda, jm. míst. 128, 254, 287 n.
voditelka učitele, spr. vůdkyně 182
vodochudý 234
Vojtěch, os. jm. 193 n.
vokalisace předložek a předpon nesprávná 207 a j. (v. jednotl. předložky)
vokativ; není ve větě podmětem, nýbrž členem samostatným 28
vous; vousy sv. Ivana (rostl.) 67
Vozáb, Ozáb, os. jm. snad z Ozábl 100
vozidla 31
vozovka = remisa 254 n.*
vozovna, zbytečný novotvar m. vozovka 254 n.*, 32
Voženílek, příjm. 107
vplyv, argot 175
vrabčí 163, 164 (v. -í)
vrabec 163
Vracka, os. jm. z Vratislava 284
Vraclav, míst. jm. 160
vratce, spr. vrátce 150
vrati- (=vrátiti) v os. jménech jako Vratislav 94
Vratislav, os. jm. 94
Vratislav, míst. jm., 2. p. Vratislavě i Vratislavi 159
vrchní 292
vrněti 221
vskočiti z vlaku, spr. vyskočiti z vlaku, skočiti z vlaku; vskočiti do vlaku 27
vstoje, spr. stoje 32 (v. v)
všecek; uvésti všecek soud do nového lesku, spr. celý 215; přes všecku uctivost, spr. přese 207
všední 222
všechen, veš; na Vše svaté i na Všechny svaté 27
všemohoucí 222
všemožný; pův. samost. ‚se vší možnou pílí', ‚dal si všecku možnou práci', ‚sliboval mu vše možné'; odtud je východiště ke složenině všemožný 222
Všepadly, jm. míst. 100
všetok, všetko, slven. 19
vševědoucí 222
všudybyl 106, 98
vůči; vnímavost vůči cizím kulturám, spr. k 79; otužen vůči zimě, spr. proti 274
vuku, han. = oko 304
vuz, jihoč. 301
vůz kotčí (kočí), visutý 161 n.; vůz komorní, formanský, krytý 169; (v. hesla: kotčí, komorní, krytý, přikrytý, visatý, visutý)
-vý, příp. příd. jmen 120
vyanalysovati 220
vybékovat, v amer. češ. 242 (v. békovat)
výběrčí 164 (v. -čí)
vybólovat = vykřikovat, v amer. češ. z angl. to bawl ont 242
vybýti zkoušky, mor. = spr. vykonati 186
vycivenosť, slven. = hlubenost 89
vyciveť, vycivieť, slven. = vyhubeněti 89
vyclení 313
Vycpálek, příjm. 106
Vydří, jm. míst. 285
Vydřiduch, stč. os. jm. 174
Vyhlídal, příjm. 106
Vyhlídalka, žen. jm. 107
vyhnilý 106
vyhraditi; vyhražena, spr. vyhrazena 272
výjimka 81 (v. činiti)
vykalkulovati 220

vykazovati lepší prospěch (aufweisen), spr. jeviti 179
Vyklouz, přezdívka z příč. vyklouzl, ale 2. p. Vyklouza atd. 100
vyloditi (něm. ausschiffen), spr. vyložiti, složiti s lodi 313; vylodím se v Havru, spr. vystoupím z lodi 278
vyloučiti; zklamání není vyloučeno, spr. není nemožné 178
vyloupnouti, slven. vylúpiť (z vejce, z vosku, ze skořápky), ve rčeních metafor. 64
vyloviti, vyloven 272
výlučně stavovsky, spr. čistě 178; optika výlučně literární, spr. čistě, pouze 81
výlupek 64
vymínati, stč. k slov. mnouti 265
vymýtiti; vymýtěn, spr. vymýcen 78
vynacházet se, argot 175
vyniknouti; vynikší, l. vyniklý 120
výnos (ve smyslu právním a úředním), spr. 256
vyplazovati 229
vypravení (celní) 313
výraz; má výraz (l'air) opravdu strojový (galic.), spr. vypadá jako stroj 281
vyraziti; pes vyrazí (franc. pousse) zoufalé zavytí, spr. zoufale zavyje 279
vyřídilka 106
vyrovnání se s ředitelem, spr. vyrovnání 213
vyrovnati účet, vyrovnati se s věřitelem, spr. 127
vyrukovati, stč. = nč. zaručovati 229
vyrůsti; vyrostší, l. vyrostlý 120
výsada 12
Vyskočilka, míst. jm. 108
vyskočiti 27 (v. vskočiti)
výsledek (slovo nové) 10
vysrkmáslo (přezdívka) 99, 202, 175
vystaviti; jsme vystaveni severnímu větru, spr. vydáni 278
vysunouti = vystrčiti 155
vysvětliti; ‚vysvětlím ti' nelze říci bez předmětu ‚to' a p. 152
Vyšehrad, míst. jm.; na Vyšehradě 288
výšiti, stč. výsiti od příd. jm. vysoký 95
vytiskati, vytisknouti (t. knihy) 85
výtka; povýtce, spr. zvláště 186
vytříti; vytřu, spr. vytru 272
vytrpěti čeho, spr. co 208
vytrumfovati (se) 239
vyváděti, vyvésti 223 (v. vyvoditi)
vyvínati (u Kom.), slven. vyvíňať sa 265
vývod, ze slov. vyvésti 223
vyvoditi, vyvozovati, z podst. jm. vývod; nahradilo starší vyvésti, vyváděti 223
vyvolávati odpor, spr. buditi, probouzeti 82
vyzdvihnouti přednosti něčí (hervorheben), spr. zdůrazniti, uplatniti 123
vyznačení; ozdoby nepřispívají k vyznačení písma, spr. význačnosti 122
vyzníti; krajní materialismus vyzněl ve vrcholný zjev, spr. vyrostl a p. 35
Vyzřiven, stč. os. jm. 174
vyzuknouti, vyzunknouti 72 (v. zuknouti, zunknouti)
vyzvání na souboj, k tanci, na soud a p.; nespr. vyzvání na stranu (= úřední výzva strany) 268 n.
vyžádati blanketu, spr. blanket 208
vyžadovati zvláštní opatrnosti, spr. 183; vyžadovati po učiteli opatrnosti, spr. na 184; obraz vyžaduje jemnější reprodukci, spr. reprodukce 121
vz, stč. předl., mate se brzo se z 295
vzbuoh, zbuoh, stč. = nadarmo 299
vzdělání 82 n.* (v. vzdělávati)
vzdělati 83* (v. vzdělávati)
vzdělávací 83
vzdělávati = pův. dělati, aby něco šlo vzhůru, rostlo; a brzy přen. vzdělávati člověka = pomáhati mu v přípravě pro odplatu nahoře, sr. něm. erbauen 82 n.*
vzdorovati námaze (trotzen), spr. odolávati jí, překonávati ji 179
vzduchoprázdný 234
vzejíti; nevěsta vzešla z nejlepší rodiny, l. pocházela 215
vzhůru 299
vzíti na vědomí spr. 313

vzpomenouti j m é n a (arch.), nč. na jméno 274
vzpomněti; v z p o m n ě l, spr. vzpomněl 205
v z p ř í m a, spr. zpříma 270
vztažné zájmeno nespr. odtrženo od svého jména: Lynn je I n d i á n e m (!) z kmene Koyuhuků, s tuponosou tváří, k t e r ý si maluje obličej; připravil pokrm po svém zvyku, v n ě m ž krev a tuk h r a j í důležitou ú l o h u (muže způs. nedorozumění) 273
v z t ý č i t i, spr. vztyčiti 205
vždyť 23, 24

X

x; je lépe psáti literu x (praxe) než ks nebo gz (e g z a m i n á t o r) 181

Y

y (ý) v. také i (í)
-ý dial. v. 1. p. mn. všech rodů 300
yj je v chod. nář. za spis. ý, í 301
-ýrovat, -írovat, příp. převzatá z něm. sloves na -ieren (zvl. přejatých): žinýrovat, margýrovat a p.; nabyla v češ. zabarvení vulgárního, a proto se slovesům tak složeným v řeči ušlechtilejší vyhýbáme 251

Z

z — ž v slovech cizích 48; z na konci slov se vyslovuje dial. zněle 301, 302, 304; z měkké (ź) v laš. a vých. slven. nář. 306, 308
z, předl.; zemřel z n e j l e p š í c h l i d í našeho města, spr. jeden z . . .; je to r u k a z e s e d m i d c e r faraona, spr. jedné ze . .; t e n t o z n a š i c h největších soudobých umělců; prožívá z n e j š ť a s t n ě j š í c h chvil svého života a p.; ‚jeden' může scházeti, konstatuje-li se o jedné osobě, že patří k určité, nějak omezené skupině předmětů (‚je z učedníků Kristových'), ale jen tehdy, když by ‚jeden' stálo v nominativě (avšak i tu ‚jeden' býti může) 1 n.* (v. II. 4 n.); nejsem z těch, co se rádi uhodí přes kapsu; nebyl z oněch pošetilců, kteří nechtějí o smrti slyšeti; je z pěti dětí 3; jedny z mých bot a p. 5 n. (v. jeden); z se dial. vynechává 267 (v. genitiv); z a vz 299 (v. vz); z, předl. v šlechtických přídomcích 116 n.*; z cesty a s cesty 288 (v. cesta); z nespr.: sestupuje z rozeklaných svahů, spr. 274; vzal z e stolu plný pohárek, spr. se 216; z e všech stran, spr. se, z jedné strany, sleviti z e svého zápasu, spr. s jedné, se svého 77; z n ě j, spr. z n ě h o 206; z nespr. vokalisováno: z e Londýna, spr. z 268
za, předl. nespr.: stiskla mu ruku z a tichého povzdechu, spr. s povzdechem; pohleděl naň za výrazu niterného boje, spr. s; houslista z a vypoulených očí hvízdal; dodala z a příšerné jednotvárnosti, spr. s 211; p o centu z a kus, spr. po centu 274; za ve výrazech: za dobré, za jedno, za jeden člověk (za jednoho člověka), za hodné, za slušné, za možné, za těžko 32; za u sloves jako míti, pokládati (klásti), vážiti (si), považovati na vyjádření rovnocennosti 225 n.*; z a t o (spojka), spr. zato 181; týden za týdnem 152; za příčinou, za účelem, za svou prací (jíti) 9
Záběhlice, míst. jm. 100
zaběhnouti 37 (v. dítě)
zabékovat, v amer. češ. 242 (v. békovat)
zabrániti; aby zabránil r u s h, aby se zabránilo rushi 274
Zábřeh, jm. míst.; 6. p. v Zábřehu, dříve a snad dial. ještě dnes v Zábřeze 192

zacivěti; zacivěla na rodinnou slavnost naproti, spr. zadívala se tupě 155 (v. civěti)
začíti, začnu, začal 28; začlo, spr. začalo 272
záda; vlezte mi na záda, vulg. 216
zahlédnouti se měkam s láskou, spr. zahledět se 79
záhodný 32
Záhořané 304
zahraničný, spr. zahraniční 79
zajedno 32
zájem pro něco, spr. o něco 12, 179
zajic, jihoč. 301
zajímati se oč 179
zájmeno nespr.: jsme si vědomi nevýhod našeho pokusu, spr. svého 120; zájmenný přívl. nespr.: předložte průkaz Vaší znalosti, spr. své 256
základ; na základě jiných požadavků, spr. podle nich 122
Zálaby, jm. míst. 92
Zálešáci 304
Zálezlice, Zálezly, jm. míst. ze ‚zalezli' 100
záležeti; jeho obsah záleží na vlivech vnějších, spr. závisí 187
záležitost; to je už pěkná záležitost, spr. to už je pěkné 277
zámecký 189
Zámečnice, míst. jm. 108
zaměšiti v RK. 98
Zámoravčíci 304
zanevříti 27
Zapadlo, příjm. 100
zápas pro državu půdy, spr. o 274
zapomněti; zapoměl, spr. zapomněl 205, 270
zapověděti; zapovězený, spr. zapověděný 206
zapříčinění 12
zardění se, spr. zardění 213
zářivý; boty do zářiva vyleštit (strojené) 153
zarukovati, stč. = nč. zaručovati 229
zasáhati, spr. zasahati anebo lépe zasahovati 77
zásep; přešlo na Královorsku do něm. (die Zâspe) 75
zastance, l. zastánce a ještě lépe obhájce, obránce 76
zastihnouti; zastihnuti bouří, spr. zastiženi 272
zástoj, argot 175
zástupce; 5. p. zástupče, spr. zástupce 206
zasunouti, zasunovati; zasunul (zasunoval) list do kapsy (strojené) 216
zatížený; pocházeti z lože zatíženého, spr. rodu 37
zatracený 216
zaujímati hledisko 36
Zavadilka, jm. míst. 108
závěr = konkluse (dříve též závěrek, závěrka) 223
závěrek = část konečná na př. v románě) 223
závěrka = činnost zavírací (na př. účtů) 223
záviděti; podrobnosti, kterých mu záviděl, l. které 274
záviseti od zkoušky (von etwas abhängen), spr. na zkoušce 179
závislý; závisla 181
Zawisza, pol. os. jm. 193
závrať, žen. i muž. r. 63
zavříti; zavřu, spr. zavru 206
zbahniti 37 (v. dítě)
zbohadarma 299 (v. zbůhdarma)
zbůhdarma, zbohadarma zkřížením tvarů zbůhdarmo, zbůhdarma, zbohadarmo, zbohazdarma 299
zbujník, spr. zbújník 270
zbuoh v. vzbuoh
zčásti, spr. z části 181
zdarma, stč. = zbytečně 299
zdáti se; dům zdá se býti (semble être) pohodlný, spr. zdá se pohodlný 279
Zdeněk, os. jm. = Zdeslav i Sidonius 46
Zdeslav, os. jm. 43, 46
Zdík, os. jm. 43, 58
Zdinka, os. jm. 49
zdrcující; ukázati se ve zdrcujícím světle (kontaminací: zdrcující pravda + divné světlo) 35
zdržovati se; ulice, kde se zdržují prodavači datlí, spr. bydlí, sedávají 278
zdůvodněnost; zdůvodněnost vydání je v tom, že ..., l. vydání je zdůvodněno tím, že 122 (v. nezdůvodněnost)
zedz, dial. = zeď 306
zelánka, zelénka 117 (v. -ánka)

zelenochrupka 13
zelo, laš. = zelí 306
země; 4. p. zemi, ale mrštiti na zemi, l. na zem 151
zamětřesení 67 (v. slovosled)
zhatiti = překaziti, zkaziti 84 (v. hatiti, hať)
zhltnouti, zhltl 23
zhrbiti se, zhrbený, spr. shrbiti se, shrbený 205
zhrdnouti, zhrdl 23
zhudlařiti 313
Zig, os. jm. 44
Ziga, os. jm. 42, 46, 55, 59, 85 n.
Zigmund, os. jm. = Zikmund 42
Zich, os. jm. 44, 47, 55
Zik, os. jm. 39, 49, 58, 59
Zika, os. jm. 43, 46, 49, 55, 86
Zikán, Zikeš, os. jm. 59
Zikmund ,os. jm. 39 n., 63, 85 n.
Zíková, os. žen. jm. 43
zimnice — zimice 189 (v. mni)
získati něčí přízně, spr. přízeň 208
Zišek, os. jm. ze Zich 44
Zižek, os. jm. 44
Zižka, os. jm. 39
zjevný; zjevny 77 (v. přídavné jméno)
zjistiti; jiné je ujistiti 175
Zkazilmaso, stč. os. jm. 174
zkorigovati 220
zkormouceně 26 (v. skornouceně)
zkratky: dr., p., rkp., Fr., Kč nepotřebují koncovek pádových: dra Beneše, l. dr. Beneše atd. 25
zlatohlávek 174
zlatorohý 103, 174
zlatotvůrný, nč. 174
Zlatoústý, os. jm. 173
zlatovláska 174
zlomiti 36 (v. příchuť, pointa)
zlosť, spr. zlost 205
zlý; Pán Bůh s námi a zlé pryč (ne ‚zlý‘); zbav nás od zlého (v Otčenáši); u Němcové P. B. s námi a zlý pryč; v nář. kladském zlej = ďábel 64, 224
znak, z pův. vz - nak, přísl.; spala, ležela na znaku, spr. naznak 151
znalý 105
zneurčititi, spr. pozbýti určitosti 153
znovuvzkřísiti, spr. vzkřísiti 122
zodpovědný, spr. odpovědný 181
zodpovídání; otázka, jejíž zodpovídání je těžké, spr. jejíž řešení, na niž je těžko odpověděti a j. 81
zpevniti = učiniti pevným, zesíliti; zpevniti vánoční stromek, spr. upevniti 155
zplna; značí vyčerpání: zplna jsem mu nevěřil; avšak: zapadl by zplna do rámce kraje, spr. docela, úplně 277
zprostředkovati (je dok.): jsme povoláni zprostředkovati, l. prostředkovati 78
zřetel; v tom zřetelu, ve zřetelu, spr. zřeteli 206
zřítiti se, dok. slov. k nedok. řítiti se (pův. řútiti = házeti) 28
zrychlení a rychlost 30 (v. rychlost)
zšíři v. šíře
ztáhnouti; svaly ztažené vyčerpáním, spr. stažené 270
ztažení obočí, spr. stažení 270
ztratiti; soudcové ztratili pojmu, spr. ztratili rozum, pozbyli rozumu 274
ztratné 254
ztroskotati, spr. ztroskotati se 278
ztvrdnouti, ztvrdl 23
zub; zub času pokryje zapomenutím tyto rány (pomíchaná metaf.) 37
zuknouti, vyzuknouti 72
zunknouti, vyzunknouti 72 (v. n)
zúžovati, spr. zužovati 181
zvěděti čeho, spr. co 208
zvěří, stč. 163 (v. -í)
Zvírotice, jm. míst., pův. Zvířetice 32
zvonec 163
zvratné zájmeno nebývá u podst. jmen slovesných: vcítění se, probuzení se, šíření se, vměšování se, spr. vcítění atd. 182; podobně: chování se, vyrovnání se, setkání se, zardění se 213; zvratné sloveso s podmětem obecným nebývá, je-li na něm závislé sloveso zvratné: chtělo se jíst a nesmělo se vzepřít, spr. nebylo možná 152; ‚blížení se něčeho‘ lze říci, není to však nutné 215; zvrat. zájm. nespr. vynecháno, jsou-li obě slovesa rozloučena (na př. jinou větou):

vyptal se, zpytavě pohleděl do obličeje nemocného, chladně [se] usmál; patrně jste se zastavil ve vsi a zde [si] popřál kořalky; pohnul sebou a namáhavě [se] obrátil 212; jiné nespr. vynechávání zájm. zvratn.: zvedla ho, zavěsila [se] o jeho rámě a rychle se vraceli; opřela [se] pevně oběma nohama o opěradlo; vzkřikl, zavrávoral, zadržel [se] o věšák; napila [se] silného vína; ústa Kristova [se] pohybují 213
zvučeti 72
zvunčeti, dial. 72 (v. n)
zvyklý n a č, spr. čemu 278

Ž

ž—z v cizích slovech 48; ž na konci slov se vyslovuje dial. zněle 301, 302
žádati něčeho p o pedagogice, moravismus, spr. něčeho na pedagogice, od pedagogiky 184
Žádlovice, míst. jm. 63
žádný; naše probuzení nebylo pro Němce ž á d n ý m smrtelným nebezpečím, spr. nijak nebylo nebezpečím, nebylo nebezpečím 81
Žďár, jm. míst.; ve Žďáře (původnější), ve Žďáru (novější) 288
že? (množí se na újmu staršího a lidového viď? viďte?) 96
žebřiny 137
žechme v. abych
Želovice, jm. míst. 63
Žerotice, Žerotín, míst. jm. 63
Žibřid, os. jm. 50, 55
Žież, os. jm. 46
Žiha, os. jm. 51
Žich, os. jm. ze Žibřid 46, 55, 63
Žicha, os. jm. 55
žinýrovat se, vulg., z něm. genieren 251 (v. -ýrovat)
Žiš, os. jm. 46, 55
Žišek, os. jm. zdrobn. ze Žich a to z Žibřid 44, 46, 55, 60, 63
Žiškov, míst. jm. 63 (v. Šiškov)
žíti 63
žito 63
živice, z příd. jm. živý = pryskyřice; voda, kterou se sůl potí 26
živočich; v 16. st. bývá psáno i životčich 166 (v. č)
Žižek, os. jm. 44, 59 n.
žižka, jm. ob.; slepý žižka 40 n., 51 n.
Žižka, Žužka, os. jm. 38 n.*, 63, 85 n., 171; Žižka Vaníčkovic (u Paprockého) m. Ziga 85
Žižkov, jm. míst. 40, 48, 49 n.; Žižkov, Žiškov, míst. jm. 50
Žižková, žen. jm. (Zizkonissa) 43
Žofie, os. jm. ze Sophia 48
Žofka, muž. příjm. 62
Žore, os. jm. srb. 61
žulík; vzít žulíka, v praž. argotu 246 (v. ošulit)
Žuž, os. jm. 46
žužanka 52
žužeg 52
žužel 52
zúžela, zúželka, stč. 52
žužga, žužgať 52
žužka 51, 52
Žužka, os. jm. 40.

Neuber, Pour a spol., Praha I.

ČNÍK IX. ČÍSLO 1.

NAŠE ŘEČ.

LISTY PRO VZDĚLÁVÁNÍ A TŘÍBENÍ JAZYKA ČESKÉHO.

VYDÁVÁ
III. TŘÍDA ČESKÉ AKADEMIE VĚD A UMĚNÍ.

REDAKČNÍ RADA:

VÁCLAV ERTL, EMIL SMETÁNKA, JAROSLAV VLČEK, JOSEF ZUBATÝ.

NÁKLADEM ŠOLCE A ŠIMÁČKA, SPOLEČNOSTI S R. O. V PRAZE-II., JERUSALEMSKA 11

1925.

OBSAH:

Josef Zubatý, Jeden z nejlepších lidí 1

DROBNOSTI:

Účel, následek 7
My a Němci (Rt.) 11
Bluzokalhota — úřední oblek budoucnosti 12

POSUDKY A ZPRÁVY:

Mir. Kálal, Slovenský slovník z literatúry aj náreční (Z.) 15
Z našich časopisů 20

HOVORNA.
(25).

Alsasko. — Co do. — Dám si říci. — Dr. — Chodíti s Kornelem. — Ideál, idól. — Koňak. — Nápast. — Nedomrlý. — Organatický. — Peň. — Prachnic. — Procházka. — Restrikce. — Rychlost, zrychlení. — Satiristický. — Smoud. — Svítiti, svíti se. — Šmolcnop. — Uskladnění. — Vozidla. — Za dobré. — Zvírotice.

»Naše řeč« vychází v desíti sešitech o 32 stranách v 8°, 1. dne každého měsíce, vyjímajíc srpen a září, za roční předplatné 16 Kč, s poštovní zásilkou 17 Kč 20 h. Jednotlivá čísla po 2 Kč. — Předplatné přijímají všechna knihkupectví, zejména nakladatelství Šolcovo a Šimáčkovo, Praha-II., Jerusalemská 11. — Přihlášky předplatitelů, reklamace nedodaných čísel a protest adresovati administraci »Naší řeči« tamtéž.

Příspěvky rukopisné, časopisy výměnou a knihy na posouzení buďtež zasílány redakci »Naší řeči« v Praze-I., v Bílkově ul. č. 18., nebo odpovědnému redaktorovi, prof. Václavu Ertlovi na Král. Vinohradech, v ul. Čelakovského č. 39.

ROČNÍK IX. ČÍSLO 2.

NAŠE ŘEČ.

LISTY PRO VZDĚLÁVÁNÍ A TŘÍBENÍ JAZYKA ČESKÉHO.

VYDÁVÁ
III. TŘÍDA ČESKÉ AKADEMIE VĚD A UMĚNÍ.

REDAKČNÍ RADA:
VÁCLAV ERTL, EMIL SMETÁNKA, JAROSLAV VLČEK, JOSEF ZUBATÝ.

NÁKLADEM ŠOLCE A ŠIMÁČKA, SPOLEČNOSTI S R. O. V PRAZE-II., JERUSALEMSKA 11
1925.

OBSAH:

Jaroslav Dvořáček, Pomíchané metafory . . . . . 33.

POSUDKY A ZPRÁVY:

Karel Titz, O původu jména Žižka (Karel Titz) 38

(E.) . . . . . 45.

HOVORNA.

(61.)

Mandík. — Pažit, pažiť. — Podlejší. — Šiškov, Žiškov. — Výlupek. — Zlý.

»Naše řeč« vychází v desíti sešitech o 32 stranách v 8°, 1. dne každého měsíce, vyjímajíc srpen a září, za roční předplatné 16 Kč, s poštovní zásilkou 17 Kč 20 h. Jednotlivá čísla po 2 Kč. — Předplatné přijímají všechna knihkupectví, zejména nakladatelství Šolcovo a Šimáčkovo, Praha-II., Jerusalemská 11. — Přihlášky předplatitelů, reklamace nedodaných čísel a p. jest adresovati administraci »Naší řeči« tamtéž.

Příspěvky rukopisné, časopisy výměnou a knihy za posouzení budtež zasílány redakci »Naší řeči« v Praze-I., v Bílkově ul. č. 18., nebo odpovědnému redaktorovi, prof. Václavu Ertlovi na Král. Vinohradech, v ul. Čelakovského č. 39.

ROČNÍK IX. ČÍSLO 3.

NAŠE ŘEČ.

LISTY PRO VZDĚLÁVÁNÍ A TŘÍBENÍ JAZYKA ČESKÉHO.

VYDÁVÁ
III. TŘÍDA ČESKÉ AKADEMIE VĚD A UMĚNÍ.

REDAKČNÍ RADA:
VÁCLAV ERTL, EMIL SMETÁNKA, JAROSLAV VLČEK, JOSEF ZUBATÝ.

NÁKLADEM ŠOLCE A ŠIMÁČKA, SPOLEČNOSTI S R. O. V PRAZE-II., JERUSALEMSKA 11.
1925.

OBSAH:

V. Flajšhans, Lesů pán 65

DROBNOSTI:

Nejvyšší dráha světa 71
Bunkač, bunkel, basa 72
Trnožka 74

POSUDKY A ZPRÁVY:

F. V. Krejčí, České vzdělání (F. Šimek, E.) 76
Z našich časopisů 84

HOVORNA:

(87.)

Až na. — Blížiti se čemu. — Brněnský. — Civěti. — Čí, čilí. — Hlavy. — Hříbek. — Koc. — Kýč. — Labe. — Okresní osvětový sbor. — Osuhlý. — Peň. — Rastislav. — Rohlík. — Stýniti. — Šlikoves. — Tatrč. — Tunkabona. — Václav - Wenzel. — Valutní. — Viď, viďte.

»Naše řeč« vychází v desíti sešitech o 32 stranách v 8°, 1. dne každého měsíce, vyjímajíc srpen a září, za roční předplatné 16 Kč, s poštovní zásilkou 17 Kč 20 h. Jednotlivá čísla po 2 Kč. — Předplatné přijímají všechna knihkupectví, zejména nakladatelství Šolcovo a Šimáčkovo, Praha-II., Jerusalemská 11. — Přihlášky předplatitelů, reklamace nedodaných čísel a p. jest adresovati administraci »Naší řeči« tamtéž.

Příspěvky rukopisné, časopisy výměnou a knihy na posouzení buďtež zasílány redakci »Naší řeči« v Praze-L, v Bílkově ul. č. 18., nebo odpovědnému redaktorovi, prof. Václavu Ertlovi na Král. Vinohradech, v ul. Čelakovského č. 39.

ROČNÍK IX. ČÍSLO 4.

NAŠE ŘEČ.

LISTY PRO VZDĚLÁVÁNÍ A TŘÍBENÍ JAZYKA ČESKÉHO.

VYDÁVÁ
III. TŘÍDA ČESKÉ AKADEMIE VĚD A UMĚNÍ.

REDAKČNÍ RADA:

VÁCLAV ERTL, EMIL SMETÁNKA, JAROSLAV VLČEK, JOSEF ZUBATÝ.

NÁKLADEM ŠOLCE A ŠIMÁČKA, SPOLEČNOSTI S R. O. V PRAZE-II., JERUSALEMSKA 11

1925.

OBSAH:

Josef Zubatý, Potměšilý 97
Zdeněk Nejedlý, Polka 108

DROBNOSTI:

Horentní 114
Co je šlechtický přídomek (dr. Frant. Brožek) 116

POSUDKY A ZPRÁVY:

Zdeněk Louda, O písmu (K. Vodička) 119
Z našich časopisů 124

HOVORNA:

(125.)

Alpinismus. — Bez ... — Dymáček. — Formírna. — Nová slova. — Opyš. — Putna. — Reforma. — Skříně. — Voda Dolní Dobrá.

»Naše řeč« vychází v desíti sešitech o 32 stranách v 8°, 1. dne každého měsíce, vyjímajíc srpen a září, za roční předplatné 16 Kč, s poštovní zásilkou 17 Kč 20 h. Jednotlivá čísla po 2 Kč. — Předplatné přijímají všechna knihkupectví, zejména nakladatelství Šolcovo a Šimáčkovo, Praha-II., Jerusalemská 11. — Přihlášky předplatitelů, reklamace nedodaných čísel a p. jest adresovati administraci »Naší řeči« tamtéž.

Příspěvky rukopisné, časopisy výměnou a knihy na posouzení budtež zasílány redakci »Naší řeči« v Praze-I., v Bílkově ul. č. 18., nebo odpovědnému redaktorovi, prof. Václavu Ertlovi na Král. Vinohradech, v ul. Čelakovského č. 39.

ROČNÍK IX. ČÍSLO 5.

NAŠE ŘEČ.

LISTY PRO VZDĚLÁVÁNÍ A TŘÍBENÍ JAZYKA ČESKÉHO.

VYDÁVÁ
III. TŘÍDA ČESKÉ AKADEMIE VĚD A UMĚNÍ.

REDAKČNÍ RADA:
VÁCLAV ERTL, EMIL SMETÁNKA, JAROSLAV VLČEK, JOSEF ZUBATÝ.

NÁKLADEM ŠOLCE A ŠIMÁČKA, SPOLEČNOSTI S R. O. V PRAZE-II., JERUSALEMSKA 11.
1925.

OBSAH:

V. Ertl, Kotčí vůz, kočí 129

DROBNOSTI:

Stramati se 147
Strzub (O.) 148
Shoda při dvou nebo více podmětech stř. rodu 149

POSUDKY A ZPRÁVY:

Milena Nováková, Bez kotvy (J. Suchý) 150
Půvab vlastního jazyka (O.) 156

HOVORNA:

(157.)

Hoří! — Individuum. — Kod. — Kuřím. — Mám míti. — Odkud jinud. — Pomíchané metafory. — Příbram. — Psina. — Slza. — Stýniti.

»Naše řeč« vychází v desíti sešitech o 32 stranách v 8°, 1. dne každého měsíce, vyjímajíc srpen a září, za roční předplatné 16 Kč, s poštovní zásilkou 17 Kč 20 h. Jednotlivá čísla po 2 Kč. — Předplatné přijímají všechna knihkupectví, zejména nakladatelství Šolcovo a Šimáčkovo, Praha-II., Jerusalemská 11. — Přihlášky předplatitelů, reklamace nedodaných čísel a p. jest adresovati administraci »Naší řeči« tamtéž.

Příspěvky rukopisné, časopisy výměnou a knihy na posouzení buďtež zasílány redakci »Naší řeči« v Praze-I., v Bílkově ul. č. 18., nebo odpovědnému redaktorovi, prof. Václavu Ertlovi na Král. Vinohradech, v ul. Čelakovského č. 39.

ČNÍK IX. ČÍSLO 6.

NAŠE ŘEČ.

LISTY PRO VZDĚLÁVÁNÍ A TŘÍBENÍ JAZYKA ČESKÉHO.

VYDÁVÁ
III. TŘÍDA ČESKÉ AKADEMIE VĚD A UMĚNÍ.

REDAKČNÍ RADA:

VÁCLAV ERTL, EMIL SMETÁNKA, JAROSLAV VLČEK, JOSEF ZUBATÝ.

NÁKLADEM ŠOLCE A ŠIMÁČKA, SPOLEČNOSTI S R. O. V PRAZE-II., JERUSALEMSKA 11.

1925.

OBSAH:

V. Ertl, Kotčí vůz, kočí 161

DROBNOSTI:

Tur zlatoroh (V. Flajšhans) 172

Průřízem 175

POSUDKY A ZPRÁVY:

Otakar Kádner, Základy obecné pedagogiky. Díl I. (V. Musil) . . . 176

HOVORNA:

(188).

Aulický. — Hromice. — Kolohnát. — Latinský koutek. — Milý. — Pomalu. — Pořádek slov. — Šíti, lítý, líto. — Tatrč. — V Zábřehu - v Zábřeze.

»Naše řeč« vychází v desíti sešitech o 32 stranách v 8°, 1. dne každého měsíce, vyjímajíc srpen a září, za roční předplatné 16 Kč, s poštovní zásilkou 17 Kč 20 h. Jednotlivá čísla po 2 Kč. — Předplatné přijímají všechna knihkupectví, zejména nakladatelství Šolcovo a Šimáčkovo, Praha-II., Jerusalemská 11. — Přihlášky předplatitelů, reklamace nedodaných čísel a p. jest adresovati administraci »Naší řeči« tamtéž.

Příspěvky rukopisné, časopisy výměnou a knihy na posouzení budtež zasílány redakci »Naší řeči« v Praze-I., v Bílkově ul. č. 18., nebo odpovědnému redaktorovi, prof. Václavu Ertlovi na Král. Vinohradech, v ul. Čelakovského č. 39.

ROČNÍK IX. ČÍSLO 7.

NAŠE ŘEČ.

LISTY PRO VZDĚLÁVÁNÍ A TŘÍBENÍ JAZYKA ČESKÉHO.

VYDÁVÁ
III. TŘÍDA ČESKÉ AKADEMIE VĚD A UMĚNÍ.

REDAKČNÍ RADA:
VÁCLAV ERTL, EMIL SMETÁNKA, JAROSLAV VLČEK, JOSEF ZUBATÝ.

NÁKLADEM ŠOLCE A ŠIMÁČKA, SPOLEČNOSTI S R. O. V PRAZE-II., JERUSALEMSKÁ 11.
1925.

OBSAH:

V. Flajšhans, Jméno »Čech« a některá jiná 193

DROBNOSTI:

Dva kusy dobytka 197
Slovesné časy typu perfektního v hovorové češtině (V. Mathesius) . 200
Přezdívky větného původu (F. Oberpfalcer) 202

POSUDKY A ZPRÁVY:

Jaroslav Maria, Panstvo v taláru (Z.) 203

HOVORNA:

(216).

Autoolej. — Dobrodinec. — Flinta. — Hastrman. — Hruza. — Janovský, -ského. — Kolohnát. — Kunětická hora. — Linde, Lindeho. — Pečovna. — Předisposice. — Pršipláště. — Prolézací. — Roztahhuba. — Rozvaha. — Sledovati. — Škvrně. — Ujíti. — Všemožný. — Z Pucciniho života. — Závěr, vývody. — Zlý.

»Naše řeč« vychází v desíti sešitech o 32 stranách v 8°, 1. dne každého měsíce, vyjímajíc srpen a září, za roční předplatné 16 Kč, s poštovní zásilkou 17 Kč 20 h. Jednotlivá čísla po 2 Kč. — Předplatné přijímají všechna knihkupectví, zejména nakladatelství Šolcovo a Šimáčkovo, Praha-II., Jerusalemská 11. — Přihlášky předplatitelů, reklamace nedodaných čísel a p. jest adresovati administraci »Naší řeči« tamtéž.

Příspěvky rukopisné, časopisy výměnou a knihy na posouzení budtež zasílány redakci »Naší řeči« v Praze-I., v Bílkově ul. č. 18., nebo odpovědnému redaktorovi, prof. Václavu Ertlovi na Král. Vinohradech, v ul. Čelakovského č. 39.

ROČNÍK IX. ČÍSLO 8.

NAŠE ŘEČ.

LISTY PRO VZDĚLÁVÁNÍ A TŘÍBENÍ JAZYKA ČESKÉHO.

VYDÁVÁ
III. TŘÍDA ČESKÉ AKADEMIE VĚD A UMĚNÍ.

REDAKČNÍ RADA:
VÁCLAV ERTL, EMIL SMETÁNKA, JAROSLAV VLČEK, JOSEF ZUBATÝ.

NÁKLADEM ŠOLCE A ŠIMÁČKA, SPOLEČNOSTI S R. O. V PRAZE-II., JERUSALEMSKÁ 11.
1925

OBSAH:

Josef Zubatý, Považovati za něco 225

DROBNOSTI:

Chudokrevný 230
Některé snad zajímavé věci (A. M.) 236
Na rozloučenou 237

POSUDKY A ZPRÁVY:

J. B. Dudek, The Czech Language in America (Z.) 237
Z našich časopisů 243
Příspěvky k slovenskému slovníku (E. Pávelka) 244

HOVORNA:

(245).

Holdegron. — Jeden z nejlepších lidí. — Marast. — Memoary. — Mlíčen. — Mol. — Morótné. — Než aby..., než by..., než že... — Pěší pluk 21. — Plaz. — Plíce. — Praha-Prag. — Prejudic. — Radýrovati. — Ri, ři. — Romance. — Semerád. — Se mi zdá. — Tož. — Trucbaba. — Úbytné. — Voda Dolní Dobrá. — Vozovka. — Výnos.

»Naše řeč« vychází v desíti sešitech o 32 stranách v 8°, 1. dne každého měsíce, vyjímajíc srpen a září, za roční předplatné 16 Kč, s poštovní zásilkou 17 Kč 20 h. Jednotlivá čísla po 2 Kč. — Předplatné přijímají všechna knihkupectví, zejména nakladatelství Šolcovo a Šimáčkovo, Praha-II., Jerusalemská 11. — Přihlášky předplatitelů, reklamace nedodaných čísel a p. jest adresovati administraci »Naší řeči« tamtéž.

Příspěvky rukopisné, časopisy výměnou a knihy na posouzení budtež zasílány redakci »Naší řeči« v Praze-I., v Bílkově ul. č. 18., nebo odpovědnému redaktorovi, prof. Václavu Ertlovi na Král. Vinohradech, v ul. Čelakovského č. 39.

OČNÍK IX. ČÍSLO 9.

NAŠE ŘEČ.

LISTY PRO VZDĚLÁVÁNÍ A TŘÍBENÍ JAZYKA ČESKÉHO.

VYDÁVÁ
III. TŘÍDA ČESKÉ AKADEMIE VĚD A UMĚNÍ.

REDAKČNÍ RADA:
VÁCLAV ERTL, EMIL SMETÁNKA, JAROSLAV VLČEK, JOSEF ZUBATÝ.

NÁKLADEM ŠOLCE A ŠIMÁČKA, SPOLEČNOSTI S R. O. V PRAZE-II., JERUSALEMSKÁ 11.
1925

OBSAH:

V. Flajšhans, Husovo umění slohové 257

DROBNOSTI:

Minouti, minouti se 263

Divné vyzvání 268

POSUDKY A ZPRÁVY:

L. F. Rouquette, Velké bílé ticho. Přel. R. Chalupa (Fr. Mikeš) . . 269

Z našich časopisů 282

HOVORNA:

(284).

Bourání manželek. — Huntov. — Moraveč. — Nádherný. — Pěší pluk 21. — Popelištná. — Předlice. — Voda Dolní Dobrá. — Z cesty. — Zemská rada školní. — Žďár.

»Naše řeč« vychází v desíti sešitech o 32 stranách v 8°, 1. dne každého měsíce, vyjímajíc srpen a září, za roční předplatné 16 Kč, s poštovní zásilkou 17 Kč 20 h. Jednotlivá čísla po 2 Kč. — Předplatné přijímají všechna knihkupectví, zejména nakladatelství Šolcovo a Šimáčkovo, Praha-II., Jerusalemská 11. — Přihlášky předplatitelů, reklamace nedodaných čísel a p. jest adresovati administraci »Naší řeči« tamtéž.

Příspěvky rukopisné, časopisy výměnou a knihy na posouzení buďtež zasílány redakci »Naší řeči« v Praze-I., v Bílkově ul. č. 18., nebo odpovědnému redaktorovi, prof. Václavu Ertlovi na Král. Vinohradech, v ul. Čelakovského č. 39.

ROČNÍK IX. ČÍSLO 10.

NAŠE ŘEČ.

LISTY PRO VZDĚLÁVÁNÍ A TŘÍBENÍ JAZYKA ČESKÉHO.

VYDÁVÁ
III. TŘÍDA ČESKÉ AKADEMIE VĚD A UMĚNÍ.

REDAKČNÍ RADA:

VÁCLAV ERTL, EMIL SMETÁNKA, JAROSLAV VLČEK, JOSEF ZUBATÝ.

NÁKLADEM ŠOLCE A ŠIMÁČKA, SPOLEČNOSTI S R. O. V PRAZE-II., JERUSALEMSKÁ 11.

1925

OBSAH:

Jiří Haller a V. Ertl, Jinší, jinačí 298

DROBNOSTI:

Duffek 298
Zbůhdarma, zbohadarma 299

POSUDKY A ZPRÁVY:

Fr. Trávníček, O českém jazyce. (Q. Hodura) 300

HOVORNA:

(311).

Bílobílý. — Hrůzlivý. — Obratem pošty. — Odkoniti, skyčařiti. — Svůj.

»Naše řeč« vychází v desíti sešitech o 32 stranách v 8°, 1. dne každého měsíce, vyjímajíc srpen a září, za roční předplatné 16 Kč, s poštovní zásilkou 17 Kč 20 h. Jednotlivá čísla po 2 Kč. — Předplatné přijímají všechna knihkupectví, zejména nakladatelství Šolcovo a Šimáčkovo, Praha-II., Jerusalemská 11. — Přihlášky předplatitelů, reklamace nedodaných čísel a p. jest adresovati administraci »Naší řeči« tamtéž.

Příspěvky rukopisné, časopisy výměnou a knihy na posouzení buďtež zasílány redakci »Naší řeči« v Praze-I., v Bílkově ul. č. 18., nebo odpovědnému redaktorovi, prof. Václavu Ertlovi na Král. Vinohradech, v ul. Čelakovského č. 39.

REJSTŘÍK

K IX. ROČNÍKU

NAŠÍ ŘEČI

SESTAVIL Dr. AL. ZÍSKAL.

NÁKLADEM ŠOLCE A ŠIMÁČKA, SPOLEČNOSTI S R. O. V PRAZE-II.
JERUSALEMSKÁ 11.
1927.

T. GLOS a AL. GREGOR:

RUKOVĚŤ ČESKÉHO JAZYKA

PŘEHLED PRAVOPISU, MLUVNICE, STILISTIKY, METRIKY, POETIKY A LITERATURY ČESKÉ

STUDIJNÍ POMŮCKA PRO KANDIDÁTY UČITELSTVÍ ŠKOL OBECNÝCH, MĚŠŤANSKÝCH I STŘEDNÍCH (KE ZKOUŠCE Z JAZYKA VYUČOVACÍHO), JAKOŽ I PRO MATURANTY A STUDUJÍCÍ VŠECH ŠKOL.

TŘETÍ VYDÁNÍ, PODSTATNĚ ZMĚNĚNÉ.

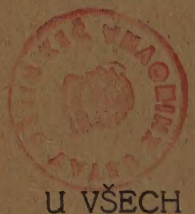

Kč 38·—.

U VŠECH KNIHKUPCŮ NEBO V PODEPSANÉM NAKLADATELSTVÍ.

ŠOLC A ŠIMÁČEK,
NAKLADATELSKÁ SPOLEČNOST S R. O.
PRAHA II., JERUSALEMSKÁ Č. 11.